

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками

Соціально-правовий розвиток: досягнення, перспективи та проблеми

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

7 грудня 2010 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2010**

Соціально-правовий розвиток: досягнення, перспективи та проблеми:
матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції.-Тернопіль,
2010.-134с

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюднені на
інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 0979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не
завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно
збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками.
Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові
керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів
конференції посилання на джерело є обов'язкове.

**КОНСОЛІДАЦІЯ ЯК ФОРМА ВПОРЯДКУВАННЯ
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

*Єгоров Олександр Павлович, викладач кафедри правознавства
Чернівецької філії Міжрегіональної академії управління персоналом,
аспірант кафедри теорії та історії держави і права Міжрегіональної
академії управління персоналом*

У науковій літературі кодифікацію та інкорпорацію часто називають “класичними” формами цілеспрямованої діяльності по приведенню національного законодавства до узгодженої системи. Проте, така форма систематизації як консолідація у літературі згадується рідше.

Процесу консолідації притаманні риси, які зближують його як з кодифікацією, так і з інкорпорацією. В ході консолідації обробки зазнають не нормативні приписи, а нормативно-правові акти, що також відбувається в процесі інкорпорації. Разом з тим, об’єктом здійснення консолідації, як і кодифікації, є законодавчий орган, що значно зближує ці види діяльності. Тобто, і внаслідок здійснення кодифікації, і при консолідації функції багатьох елементів системи об’єднуються одним елементом, і це посилює цілеспрямованість даного елемента, ефективність його дії.

Підсумуючи думки щодо сутності процесу консолідації, висловлені в науковій літературі, можна зробити висновок, що більшість вчених говорять про нього як про діяльність, яка полягає в зведенні певної кількості нормативних актів, що діють в одній і тій самій сфері суспільних відносин, в один нормативно-правовий акт, як правило, без зміни змісту.

Метою консолідації є усунення множинності нормативних актів, створення у структурі законодавства блоків нормативного матеріалу як вихідної бази для проведення кодифікаційної роботи.

Таким чином, консолідація – це специфічний вид систематизації законодавства, кінцевою метою якого є усунення множинності нормативних актів, їх уніфікація і утворення в структурі законодавства великих однорідних блоків в якості дуже важливої проміжної ланки між процесами правотворчості та кодифікації.

Проте, в такому разі залишається незрозумілим, чим же різняться між собою процеси кодифікації і консолідації. Адже такі ознаки, як прагнення уникнути множинності нормативних актів, утворення в кінцевому рахунку одного нормативного акту замість кількох і здійснення

цих процесів законодавчим органом, у повній мірі характерні і для процесу кодифікації.

На нашу думку, досить часто визначення консолідації, що зустрічаються у літературі, містять певні внутрішні суперечності.

Наприклад, у науковій літературі консолідація визначається як один із способів систематизації законодавства, в процесі якого декілька актів об'єднуються в одному документі.

Новий акт повністю заміняє об'єднані, оскільки заново приймається компетентним правотворчим органом. При цьому, особливістю консолідації є те, що зміст правового регулювання суспільних відносин не змінюється. Всі нормативні положення раніше прийнятих актів об'єднуються у новому без змін. Як правило, здійснюється їх редакційна правка: усуваються суперечності, повтори, тощо.

Проте, процес прийняття нового нормативно-правового акту, який здійснюється паралельно із відміною інших, прийнятих раніше нормативно-правових актів, є характеристикою іншої форми систематизації – кодифікації, і тому не може вичерпно визначити поняття консолідації.

У наведеному визначенні говориться про те, що всі нормативні положення раніше прийнятих актів об'єднуються у новому без змін, а далі в наступному реченні стверджується, що здійснюється їх редакційна правка, а саме – усуваються суперечності. На нашу думку, ці два положення містять протиріччя. Усунення суперечностей не можна визнати лише редакційною правкою. Ліквідація колізій чинних правових норм – це складова правотворчих, а не редакційних дій, адже серед багатьох можливих варіантів регулювання певних суспільних відносин обирається один і затверджується нормативно. Крім того, у випадку, якщо в нормативно-правовому акті здійснено усунення суперечностей, уже не можна стверджувати, що в ньому не відбулося ніяких змін.

Таким чином, на нашу думку, визначення процесу консолідації, що наводяться у науковій літературі не є достатньо вичерпними.

Так, наприклад, О.Ф. Скакун визначає консолідацію як спосіб (форму) систематизації, який полягає в об'єднанні кількох нормативно-правових актів, діючих в одній і тій самій сфері суспільних відносин, в єдиний нормативно-правовий акт, як правило, без зміни змісту. Консолідація виражається в підготовці і прийнятті укрупнених актів на базі об'єднання норм розрізнених актів, що прийняті з певного питання і використовується там, де відсутня можливість кодифікації. Результатом консолідації нормативного матеріалу є видання Зводу законів.

Проте, таке визначення консолідації, яке є найбільш розповсюдженим стосовно цієї форми систематизації, що зустрічається у науковій літературі, не може залишитися без ряду зауважень.

Так, постає питання, чи є можливим об'єднання кількох нормативно-правових актів, діючих в одній і тій самій сфері суспільних відносин, в єдиний нормативно-правовий акт, якщо не відбуваються зміни змісту?

У визначенні поняття консолідації говориться не про об'єднання кількох нормативно-правових актів, а про об'єднання норм розрізаних актів, що прийняті з певного питання. Проте об'єднання нормативно-правових актів і об'єднання норм – не тотожні процеси. Так, в процесі кодифікації, як було зазначено вище, відбувається обробка саме правових норм, тобто процес кодифікації своєю глибиною сягає не лише елементів системи законодавства, а й елементів системи права, оскільки сутністю кодифікації є не лише об'єднання норм, але й паралельне здійснення процесу правотворчості.

Так, у ході здійснення інкорпорації обробляються (об'єднуються у збірник) саме нормативно-правові акти, а не правові норми. Дана характеристика є однією із визначальних для з'ясування правової природи інкорпорації як форми систематизації.

У науковій літературі не існує однозначної точки зору стосовно визначення “матеріалу”, який обробляється в ході процесу консолідації. Зазвичай, чітко не наголошується на тому, що саме систематизується: нормативно-правові акти чи нормативні приписи, і в якому порядку даний процес здійснюється, а це є суттєвим для з'ясування правової природи цього виду діяльності.

Так, С.Г. Меленко зазначає, що до структури створеного консолідованого акту, як правило, входять окремі однопрофільні статті, глави, параграфи, які розташовані у визначеній послідовності.

Повертаючись до визначення консолідації, яке аналізується, слід звернути увагу на питання визначення критеріїв, за якими сфера суспільних відносин, що зазнає консолідації, визнається як така, де відсутня можливість кодифікації.

На нашу думку, важко погодитися з тим прикладом, яким ілюструється результат процесу консолідації (видання Зводу законів, зокрема – Звід законів західних губерній – в Україні ХІХ ст., Звід законів Російської імперії в 16-ти томах, Звід законів СРСР, Звід законів США). Так, виходячи із попередніх положень розглядуваного визначення поняття “консолідація”, її наслідком повинен бути один укрупнений нормативний акт, утворений на базі інших нормативних актів. Але Звід законів аж ніяк не стає єдиним нормативно-правовим актом. У ньому зібрані усі чинні закони, які, однак, не перетворюються внаслідок такого зведення в один укрупнений нормативно-правовий акт або у певний глобальний закон. Саме тому, на нашу думку, видання Зводу законів слід визнати результатом здійснення інкорпорації законодавства, а не його консолідації, так як, Зводу законів притаманні ознаки, характерні для

збірників законодавчих актів, які видаються як результат проведення інкорпорації законодавства.

На нашу думку, вичерпного, остаточного, чіткого визначення поняття “консолідація” юридичною наукою не вироблено, воно залишається в певній мірі нечітким і неоднозначним.

Зазначимо, що стосовно розуміння консолідації як укрупнення у сфері нормативно-правового регулювання, то воно не являється достатньо вдалим, так як, поняттям укрупнення можна позначити як процес кодифікації (після прийняття кодексів скасовуються опрацьовані нормативно-правові акти), так і процес інкорпорації (видається значний за обсягом збірник нормативних актів замість розрізнених одиничних, які, будучи роз’єднаними, не дають повного уявлення про весь обсяг нормативного регулювання даної сфери суспільних відносин).

Література:

1. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія права. – К.: Кондор. – 2002.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. – Харків: Консум. – 2001. – С. 260.
3. Котюк В.О. Теорія права. – К.: Вентурі. – 1997. – С. 33.
4. Меленко С.Г. Поняття та специфіка консолідації як виду систематизації законодавства // Науковий вісник Чернівецького університету. Випуск 45. Правознавство. – Чернівці: Видавництво “Рута”. – 1999. – С. 26-29.

УПРАВЛІННЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ТА ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ

Курган Вікторія Володимирівна

студентка Економіко-правового факультету Донецького національного Університету

Питання щодо організації управління залишаються актуальними, бо не має ще єдиного погляду на те, як слід найкраще підходити до управління, щоб мати швидкі та ефективні результати діяльності.

Проблеми теоретичного підходу до категорії „управління” висвітлювалися в працях Ю. Битяка, О. Антонюка, В. Малиновського та інших. Однак відсутність у літературі єдності поглядів щодо категорії управління породжує негативні наслідки як для теорії, так і практики реалізації управління. Прослідковується також невиконання владних рішень, перевантаження підлеглих, неефективна діяльність, відсутність ініціативи, нехтування відповідальністю, всі ці проблеми залежать від необхідності правильного підходу до управління, дослідження його не тільки як правової, але і як соціальної категорії.

Управління треба розглядати і досліджувати як цілісну систему, яка складається із взаємодіючих елементів, таких як: 1) суб'єкт управління, тобто джерело керуючого впливу, той, хто управляє, виконує функції керівництва і впливає на об'єкт з метою переведення його у новий стан; 2) об'єкт управління, тобто те, на що спрямовано керуючий вплив суб'єкта, що функціонує під цим впливом; 3) керуючий вплив, тобто комплекс цілеспрямованих і організуючих команд, заходів, прийомів, методів, за допомогою яких здійснюється вплив на об'єкт і досягаються реальні зміни у ньому; 4) зворотні зв'язки, тобто інформація для суб'єкта про результативність керуючого впливу та зміни в об'єкті.

Різноманітність об'єктів управління дозволяє виділити основні його види: соціальне, технічне та біологічне. Соціальне управління – діяльність людей, їх громадських і державних об'єднань, управління людини людиною, в цілому суспільством. Основою потреби в управлінні є проста на перший погляд обставина, властива у будь-якому людському колективі. Це – співробітництво людей всередині колективу. Саме співробітництво, спільна діяльність заради досягнення конкретних цілей, перетворює окремо взятих людей у колектив. Потреба людей у співробітництві, спільній діяльності, спільній праці об'єктивно породжує потребу управління. Водночас, ця потреба завжди виникає там, де спостерігаються будь-які варіанти спільної діяльності людей. Управління в даній ситуації являє собою засіб забезпечення спільної діяльності, умову її нормального функціонування.

Управління слід розглядати і як правову категорію, бо завдяки управлінській функції реалізується багато функцій держави, передбачених у законодавстві. У цьому випадку йдеться про такий вид соціального управління як державне управління, яке здійснюється спеціальним апаратом держави, в якому на платній основі працюють державні службовці. Діяльність такого апарату має юридично-владний характер і забезпечується примусовою силою держави. Суб'єкти державного управління виступають від імені держави. Рішення, які приймаються у рамках цієї системи, обов'язкові для всіх учасників суспільних відносин, у тому числі й для недержавних організацій та формувань.

Беручи до уваги те, що державне управління здійснюється державними службовцями, можна, ґрунтуючись на ст. 3 Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року визначити принципи здійснення державного управління. А саме: служіння народу України; демократизму і законності; гуманізму і соціальної справедливості; пріоритету прав людини і громадянина; професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі; персональної відповідальності за виконання службових обов'язків і дисципліни; дотримання прав та

законних інтересів органів місцевого і регіонального самоврядування; дотримання прав підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян.

До основних управлінських функцій слід віднести ті, що здійснюються адміністративними службами і виконуються безпосередньо на замовлення суспільства, а саме: економічні, соціальні, культурні, правові, поліцейські тощо. Перелік цих функцій у процесі розвитку цивілізації розширюється через залучення нових, зокрема таких як забезпечення екологічної безпеки й охорони навколишнього середовища.

Сучасні суспільні процеси поставили гостру потребу в професійно підготовлених фахівцях, які здатні ефективно працювати в органах державної влади, вирішувати складні проблеми сьогодення. Тому поняттю «управління» слід приділяти значну увагу та розглядати його як соціальну та правову категорію. Нормативно-правові акти визначають осіб, які здійснюють управління, принципи, методи такої діяльності. Але управління буде ефективним, якщо до нього підходити з соціальної точки зору, враховуючи взаємодію та порозуміння суб'єктів та об'єктів управління, межі довіри та контролюючого впливу, професійну основу діяльності, ініціативність та відповідальність. Управління має місце у будь-якому суспільстві і практично у будь-якому людському колективі. Основа потреби в управлінні – це співробітництво людей всередині колективу. Тому враховуючи таку соціальну потребу кожної людини, треба забезпечувати належні умови її здійснення, в першу чергу, і в правовому регулюванні.

Література:

1. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
2. Антонюк О. Адміністративний менеджмент: теоретико-методологічні засади / О. Антонюк // Науково-практичний журнал. – 2007. – №2. – С.56-62.
3. Про державну службу: Закон України від від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
4. Малиновський В. А. Державне управління: Навчальний посібник / В.А.Малиновський. – К.: Атіка, 2003. – 164 с.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Кухтик Станіслав Володимирович

здобувач Інституту законодавства Верховної Ради України

Сьогодні ми є свідками значної кількості подій та явищ, які відбуваються у світі і окремо або в сукупності впливають на кожного суб'єкта міжнародних відносин. Держави сьогодні взаємодіють не тільки одна з одною, але і з все зростаючою кількістю міжнародних організацій, різноманітних наддержавних утворень. При цьому зв'язки стають дедалі тіснішими, суб'єкти міжнародних відносин стають все більш взаємозалежними як у фінансово-економічних відносинах, так і в інших сферах. Світ „глобалізується”.

На нашу думку, найбільш обґрунтованою є позиція, відповідно до якої глобалізація у тому вигляді, в якому ми її уявляємо собі сьогодні, розпочалась наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Фактори, які обґрунтовують таку точку зору, наступні:

- у цей період створюється міжнародна система телеграфного зв'язку;
- було введено міжнародну лінію зміни дат, світ був поділений на часові пояси;
- значні зусилля прикладають міжнародні організації для розвитку транспорту та зв'язку тощо.

Перш за все слід зазначити, що сьогодні на процеси державотворення впливають окрім глобалізації й інші явища, іноді протилежні за своєю суттю глобалізації. Визначимо сучасні умови державотворення на прикладі Української держави.

- 1) Україна стоїть на шляху будівництва демократичної, соціальної, правової держави;
- 2) як один із пріоритетних шляхів розвитку державна влада України обрала інтеграцію до Європейського Союзу;
- 3) в Україні відбуваються процеси реформування найважливіших державно-правових інститутів;
- 4) політичне становище в Україні є недостатньо нестабільним тощо.

Все це обумовлює необхідність глибокого теоретико-правового дослідження процесів та явищ, що відбуваються у світі, з метою використання позитивного світового досвіду під час модернізації власної правової системи, а отже, свідчить про необхідність вивчення глобалізації як однієї з найважливіших тенденцій сьогодення.

Проблеми сучасного державотворення, пов'язані із процесами глобалізації – це проблеми, що виникають у процесі модернізації держави,

спрямованої на розвиток демократичних інститутів держави, підвищення ефективності діяльності всіх гілок влади, на забезпечення і захист прав та свобод громадян, втілення соціальної справедливості у суспільстві, обумовлені глобальними трансформаціями у світі. До таких проблем сучасного державотворення можна віднести:

- втручання інших країн та міжнародних організацій у внутрішні справи держави;
- нав'язування більш впливовими державами державам з нижчим рівнем розвитку (в тому числі економічним) власної політики, умов при укладанні угод тощо;
- значний ступінь впливу транснаціональних економічних організацій на державно-правові інститути.

Підсумовуючи, варто зазначити, що проблеми впливу глобалізації на інститути держави є перспективним напрямом теоретико-правових досліджень.

СТАНОВЛЕННЯ ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ XIX СТОЛІТТЯ

Маринич Людмила Валеріївна

*старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін Черкаського
Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*

На початку XIX століття швидкими темпами почала розвиватися промисловість. В 1825 році на українських землях налічувалося 649 промислових установ, а до 1861 року їхня кількість зросла в 3,6 рази. Головного значення у промисловості того часу набули дві галузі: харчова та обробка тваринної сировини на експорт і на потреби промисловості. А після реформи 1861 року на нашій території формується металургійна, паперова і вугільна галузі. Використання машин у промисловості призводить до зростання кількості вільнонайманих робітників. Такий бурхливий розвиток підприємницької діяльності, зростання промислового виробництва викликали необхідність у законах, спрямованих на регулювання трудових правовідносин. Проте за відсутності української державності на всій території теперішньої України набуває чинності загальноімперське законодавство при збереженні лише окремих норм права України, визначених і закріплених у законах Російської імперії.

За період з 1882-го по 1903 роки в Росії було послідовно прийнято дев'ять головних законів, які стали джерелом промислового або робочого права і отримали назву "Фабрично-заводського законодавства". А в силу того, що українські землі, зокрема: Лівобережжя, Правобережжя та

Південь на початку XIX століття знаходилися в складі Російської імперії дія цього законодавства в певній мірі розповсюджувалась і на них.

До фабрично-заводського законодавства в першу чергу слід віднести : Закон від 01 червня 1882р. "Про малолітніх, працюючих на заводах, фабриках та мануфактурах", який відкриває собою формування фабричного законодавства капіталістичного типу, одним із головних завдань якого була охорона праці дітей та жінок. Даний закон не тільки заборонив застосування праці дітей віком до 12 років на фабриках, заводах та мануфактурах, але і встановив спеціальні правила по охороні малолітніх віком від 12 до 15 років. Зобов'язав фабрикантів надавати малолітнім працівникам, які не мали освіти можливість відвідувати народні училища. Фабриканти були зобов'язані реєструвати малолітніх працівників в особливій книзі. Законом 1882 року були утворені фабричні інспекції чисельністю 20 чоловік, які знаходилися в підпорядкуванні міністра фінансів та спостерігали за дотриманням правил і заборон. За порушення власниками або керівниками фабрик правил в частині праці малолітніх, була встановлена відповідальність у вигляді арешту або штрафу.

Наступним був Закон від 12 червня 1884 року "Про шкільне навчання малолітніх, працюючих на фабриках, заводах та мануфактурах". Він рекомендував власникам фабрик, заводів та мануфактур відкривати при своїх підприємствах школи, порядок відвідування яких та програми викладання повинні були визначатися директорами народних училищ за згодою з фабричною інспекцією. Закон від 3 червня 1885 року "Про заборону нічної праці неповнолітніх та жінок на фабриках, заводах і мануфактурах" стосувався охорону праці. За нормами якого не допускалося залучення жінок та підлітків, які не досягли 17 років до нічної праці на бавовняних, полотняних та шерстях фабриках. Цей закон носив тимчасовий характер і запроваджував заборону нічної праці жінок і підлітків у вигляді досліду на 3 роки. Остаточне вирішення цього питання було відкладено аж до 1890 року. І 24 квітня 1890 року був виданий Закон "Про зміну постанови про працю малолітніх, підлітків та осіб жіночої статі на фабриках, заводах і мануфактурах та про розповсюдження правил про працю та навчання малолітніх в ремісничих закладах", який розширив можливості застосування праці малолітніх, в тому числі в нічний час, святкові та вихідні дні, а також допускав випадки нічної праці для жінок.

Закон від 2 червня 1897 року "Про тривалість і розподіл робочого часу в закладах фабрично-заводської та гірничої промисловості" поклав початок регламентації робочого часу та часу відпочинку для робітників найманої праці. Зачатками профспілкової організації було утворення згідно Закону від 10 червня 1903 року "Про запровадження старост в

промислових підприємствах" представників робітників, тобто фабричних старост, які виконували роль посередника між робітниками та адміністрацією та представляли робітників в їх відносинах з владою.

Однак пануючий на той час царизм поширив фабричні закони лише на центральні губернії європейської частини Росії, в інших регіонах вони вводилися із затримкою або взагалі не були запроваджені. Так, на території України закон 1886р. "Про нагляд за заводами фабричної промисловості та про взаємовідносини фабрикантів і робітників" був введений тільки у Київській, Волинській, Подільській, Харківській, Херсонській губерніях і то лише в 1894р. На Таврійську, Полтавську і Чернігівську губернії цей закон поширився ще пізніше [1,34].

В період з 1903 по лютий 1917 року охарактеризовані вище акти корегувались, проте нові не приймалися, за винятком Тимчасових правил про профспілки від 4 березня 1906 року, які легалізували роботу профспілки.

Дещо складніше було правове становище наприкінці XIX початку XX ст. на західноукраїнських землях, що являли собою відсталий аграрний додаток до австрійських промислових районів [2,16], де правовий статус робітників був вкрай жахливим. Про це свідчить низка матеріалів, що з'явилися в пресі на той час. А саме в газеті "Воля" від 15 червня 1902 року було надруковано інформацію про катастрофу, що сталася в Бориславі, внаслідок якої загинуло дванадцять робітників. Ця катастрофа сталася через відсутність нагляду на підземних роботах. Згодом, в 1910 році в газеті "Земля і воля" з'являється публікація, в якій висвітлюється порушення робочого часу та санітарно-гігієнічних правил, зокрема зазначено, що "... робітники мешкають у мокрих норах, які не мають вікон і доброго накриття" [2,30].

Після жовтневих подій 1917 року у Петербурзі виникає нагальна необхідність власного законодавства. Ці функції взяла на себе Центральна Рада, сформована як громадсько-політичний центр, метою якого було відродження українського народу. Першим кроком на шляху формування правової системи став прийнятий 25 листопада 1917 року Закон "Про порядок видання законів", згідно з яким "до сформування Федеративної Російської республіки і утворення її Конституції виключне і неподільне право видавати закони для Української Народної Республіки належить Центральній Раді", а "право видавати розпорядження в обсягу урядування, на основі законів належить Генеральним Секретарям Української Народної Республіки" [3,124]. Разом з тим, цей закон не припиняв дії "всіх законів і постанов", які мали чинність на території УНР до 27 жовтня, тобто російського законодавства і не були скасовані універсалами, законами й постановами Центральної Ради та Генерального Секретаріату.

Література:

1. Войтинский И. Трудовое право: Ученое пособие для вузов (краткий курс советского права) 2-е доп. изд. /И.Войтинский.- М.: Юрид.издат, 1928.- 128с.
2. Волков О. История развития советского трудового законодательства: Учебное пособие (Всесоюз. юрид. заочный институт) /О.Волков. – М.: ВЮЗИ, 1986.- 62 [1]с.
3. Иванов В.М. История держави та права України: Навч. посіб /В.М.Іванов. – К.: Атіка, 2003. – 416с.

ТЕОРИТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ РОСІЇ

Трихліб Крістіна Олексіївна

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

Сучасна російська правова система належить до романо-германської правової сім'ї, знов повернувшись до неї після більш ніж семи десятиліть панування соціалістичного права. Починаючи з середини 1980-х років разом із розвитком демократичних реформ в Радянському Союзі, починається його швидка трансформація, відхід від колишніх жорстких принципів. Вже в 1986 році дозволяється індивідуальна трудова діяльність, в 1989 р. певним колом радянських вчених обґрунтовується ідея «соціалістичної правової держави», в 1990 році визнається несоціалістична власність на засоби виробництва, багатопартійність, поділ влади. В 1990 - 1991 рр. російськими законодавцями були проголошені рівність форм власності, свобода підприємництва, примат міжнародно визнаних прав людини, на доктринальному рівні відновлено поділ права на публічне та приватне. Таким чином, сучасна російська правова система продовжує традиції романо-германської правової сім'ї, закладені ще в дореволюційний період [1, с. 537].

За темпами правових змін Росія посідає середнє місце серед інших колишніх радянських республік. Кодифікаційні роботи проводяться також на рівні суб'єктів РФ. В деяких з них в 1990-х рр. прийняті власні житлові (Башкортостан, Комі), водні (Башкортостан), земельні (Башкортостан, Татарстан, Карелія), лісні (Татарстан, Саратовська область), містобудівні (Томська та Мурманська області) кодекси.

Правова система Росії продовжує залишатись зразком для деяких держав СНД (Білорусі, Казахстан, республік Середньої Азії). Існують спроби збереження елементів єдиного правового простору. Зокрема, ряд найбільш важливих кодексів, які були прийняті в цих республіках

(цивільний, кримінальний, кримінально-процесуальний) спираються на модельне законодавство, яке було схвалено Міжпарламентською Асамблеєю держав-учасниць СНД.

Головним джерелом права в Росії є закони та інші нормативні правові акти. Як і в більшості федеративних країнах, російське законодавству поділяється на федеративне та на законодавство суб'єктів РФ. Розподіл предметів законодавчого регулювання встановлен в Конституції РФ [1, с. 539].

До виключного відання Російської Федерації, зокрема, належить: регулювання прав і свобод людини і громадянина; формування федеральних органів державної влади; встановлення правових підвалин єдиного ринку; фінансове, валютне, кредитне, митне регулювання, федеральні податки і збори; зовнішня політика, міжнародні і зовнішньоекономічні відносини Російської Федерації; оборона і безпека; судоустрій; прокуратура; кримінальне, кримінально-процесуальне законодавство; правове регулювання інтелектуальної власності; колізійне право.

До спільного відання Російської Федерації та суб'єктів РФ, зокрема, віднесено: загальні питання виховання, освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту; соціальний захист, включаючи соціальне забезпечення; адміністративне, адміністративно-процесуальне, трудове, сімейне, житлове, земельне, водне, лісне законодавство, законодавство про надра, про охорону навколишнього середовища; кадри судових і правоохоронних органів; адвокатуру, нотаріат; встановлення загальних принципів організації системи органів державної влади і місцевого самоврядування.

На чолі ієрархії федеральних (і взагалі російських) актів стоїть Конституція РФ; далі ідуть федеральні конституційні закони, інші федеральні закони, укази Президента РФ, постанови Уряду РФ, підзаконні нормативні акти галузевих федеральних органів виконавчої влади. Особливе місце займають регламенти та інші нормовстановлюючі постанови палат Федеральних Зборів РФ. На відміну від багатьох зарубіжних країн в Росії відсутній інститут делегованого і надзвичайного законодавства. Укази Президента не повинні суперечити Конституції і федеральним законам.

Ієрархію нормативно-правових актів суб'єктів РФ створюють конституції (устава) суб'єктів РФ, постанови і розпорядження губернаторів та інших голів

адміністрацій суб'єктів РФ, постанови урядів суб'єктів РФ, підзаконні нормативно-правові акти галузевих органів виконавчої влади суб'єктів РФ, регламенти та інші акти нормативного характеру законодавчих органів суб'єктів РФ.

Найнижчий рівень в ієрархії нормативно-правових актів посідають нормативні акти органів місцевого самоврядування. Види, порядок прийняття та вступ в дію нормативних правових актів органів місцевого самоврядування визначаються уставом муніципального створення.

Судовий прецедент, як і в інших країнах романо-германської сім'ї, в РФ джерелом права не визнається. Однак судова практика, офіційно узагальнююча та координуюча в керівних роз'ясненнях Пленуму Верховного Суду РФ, грає виключно важливу роль в застосуванні законодавства, представляючи тим самим де-факто особливу нормативну систему. Близьке до судових прецедентів місце в системі джерел права займають висновки Конституційного Суду РФ. В суб'єктах РФ аналогічну роль відіграють рішення місцевих конституційних та уставних судів.

Досить обмежене застосування в якості джерела права в Росії має правовий звичай [2, с. 396 - 397].

Так, в Цивільному Кодексі РФ є посилання на звичаї ділового обороту (ст. 6), національний звичай (ст. 19) та місцевий звичай (ст. ст. 221, 309, 311, 312, 314 - 316, 406, 421) [42, 43]. Згідно із ст. 14 Федерального Закону «Про гарантії прав корінних малочисельних народів Російської Федерації» від 30 квітня 1999 р. при розгляді в судах справ, в яких особи, які відносяться до малочисельних народів, виступають в якості позивачів, відповідачів, потерпілих чи обвинувачених, можуть прийматися до уваги традиції та звичаї цих народів, які не суперечать федеральним законам і законам суб'єктів РФ [3].

В 1990-ті роки в деяких суб'єктах РФ (Інгушетія, Чечня) були зроблені спроби легалізувати дію на їх території мусульманського права, яке має нерідко глибоке коріння в культурі певних титульних національностей.

Досить специфічним джерелом російського права є угоди про певний поділ предметів відання та повноважень між федеральними органами державної влади Російської Федерації та органами державної влади суб'єктів РФ. Можливість укладення таких угод передбачена п. 3 ст. 11 Конституції РФ [4].

Важливим джерелом права є також міжнародно-правові акти та доктрина. Згідно Конституції (п. 4 ст. 15) загальновизнані принципи і норми міжнародного права й міжнародні угоди Російської Федерації є складовою частиною її правової системи. Якщо міжнародним договором Російської Федерації встановлюються інші правила, аніж ті, які передбачені законами, то застосовуються правила міжнародного договору.

Наукові дослідження в області права в РФ проводяться в Інституті держави та права РАН, Інституті законодавства та порівняльного правознавства при уряді РФ, в НП проблем укріплення законності та правопорядку при Генеральній прокуратурі РФ, в юридичних академіях,

інститутах та юридичних факультетах університетів (в країні їх нараховується декілька десятків) [5].

Таким чином, російську правову систему слід розглядати як сукупність правових явищ, не тільки внутрішньодержавних, але і зв'язаних із міжнародним правом. Важливо також, що норми міжнародного права впливають на всі елементи російської правової системи, включаючи не тільки правові норми, але і правову діяльність в цілому, а також правосвідомість, правові відносини.

Генеруючою основою правової системи країни є все ж таки внутрішнє право. Його норми повинні вибудувати механізм взаємодії із нормами міжнародного права, а в необхідних випадках механізм їх виконання і можливості безпосереднього застосування. Абсолютний пріоритет тут наложити нормам федерального права, що витікає із положень Конституції РФ про міжнародну правосуб'єктність Росії в цілому, а не окремій її суб'єктів (п. «к», «л», «н» ст. 71, ст. 79) [4]. Зокрема, для застосування норм міжнародного договору Російської Федерації вимагається згода на його обов'язковість, офіційне опублікування та вступ в дію. Ці питання регулюються Федеральним Законом «Про міжнародні договори Російської Федерації», який розвиває норми федеральної Конституції. Юридичні підстави використання норм міжнародного права в національному праві встановлюються нормами федерального права.

Якщо ж розглядати «внутрішню» частину правової системи країни, то слід визнати абсолютний пріоритет федерального права. Навіть за умов децентралізації правового регулювання, в аспекті розподілу нормотворчої компетенції між федеральними органами державної влади суб'єктів Російської Федерації, юридичною умовою дії норм законодавства суб'єктів федерації є федеральне право. Цікаво, що у федеральному законодавстві визначаються (встановлюються) навіть норми актів органів державної влади суб'єктів федерації. Так, згідно з Федеральним Законом «Про загальні принципи організації законодавчих (представницьких) та виконавчих органів державної влади суб'єктів Російської Федерації» прямо встановлено, що законодавчий орган приймає акти у формі конституції (устава), закона і постанови, а найвища посадова особа (керівник вищого виконавчого органу) видає акти в формі указа (постанови) і розпорядження [6]. Враховуючи всі недоліки цього підходу не можна не визнати важливості впорядкування системи правових актів. Важливим також є і той факт, що в суб'єктах федерації не мають місця інші, оригінальні, в порівнянні з федеральним рівнем, джерела права.

Слід відзначити, що федеральне право не тільки встановлює форми актів суб'єктів федерації, але й закріплює їх юридичну силу по відношенню до федеральних правових актів.

Поняття правової системи охоплює не тільки правові норми, інститути, результати правотворчої діяльності, але й те, що принципово важливо, завершальний масив галузей. Однак суб'єкти федерації не мають права прийняття кримінальних, кримінально-процесуальних, цивільно-процесуальних та багатьох інших законів, які формують головні галузі права країни. Отже, без цих галузей права у суб'єктів федерації не може сформуватися своя повноцінна правова система.

Важливим для побудови і функціонування правової системи є наявність судових та інших правоохоронних закладів. В Російській Федерації діє єдина судова система, встановлена Конституцією РФ та Федеральним конституційним Законом «Про судову систему Російської Федерації». Вона забезпечує єдність російського права за допомогою конституційного, цивільного, адміністративного та кримінального судового розгляду. Створення та діяльність конституційних (уставних) судів в деяких суб'єктах РФ, можливість існування яких передбачена ст. 27 Федерального конституційного Закону, не повинна виходити за рамки забезпечення конституційної законності держави.

Вищевикланене дозволяє зробити висновок про відсутність у суб'єктів федерації «правової системи». Вважаю, що навіть в доктринальному розумінні використання цієї категорії далеко не сприяє утвердженню конституційної законності. Термінологічні неточності, на мою думку, можуть викликати правові (навіть політико-правові) конфлікти чи, можливо, стати підставою для виникнення спірних питань.

Слід також підкреслити, що оскільки категорія «правова система» знайшла своє нормативне закріплення в Конституції Російської Федерації, досить очевидною стає необхідність винайдення узагальнюючого її поняття з урахуванням серйозних змін правової сфери Російської Федерації. Далеко не завжди в ході наукових дискусій насамперед в загальній теорії права) в якості орієнтира малось на увазі встановлення і підтримка єдиного правового порядку. Саме в цьому, на мій погляд, і є головне призначення правової системи [6, с. 96 - 99].

Література:

1. Правовые системы стран мира / Под ред. А. Я. Сухарева. - М.: НОРМА, 2003. - 964 с.
2. Синюков В. Н. Российская правовая система. Введение в общую теорию. - Саратов: Полиграфист, 1994. - 494 с.
3. Федеральный Закон «Про гарантії прав корінних малочисельних народів РФ» від 30.04.1999р. Конституція Російської Федерації від 12 грудня 1993 року зі змінами від 25 липня 2003 р.
5. Тихомиров Ю. А. Правовая система развитого социалистического общества // Сов. гос. и право. - 1979. - №7. - с. 31 - 39

6.И. Г. Дудко. К вопросу о «правовой системе» субъектов Российской Федерации // Государство и право, 2003, № 9, с. 96 - 99

КОДИФІКАЦІЇ КАНОНІЧНОГО ПРАВА РИМО - КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ: ПОРІВНЯЛЬНО - ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Ухач Василь Зіновійович

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Канонічне право має досить глибоке коріння. Водночас, місце канонів у державі незначне. Політика влади спрямована на задоволення різноманітних стратегічно важливих інтересів, але аж ніяк не на зміцнення правової культури суспільства. Є підстави стверджувати про відверте нехтування основних принципів моралі, відсутність певного апарату відновлення загальнолюдських, духовних цінностей суспільства. Звернення до церковного права актуалізує дослідження глибин Святого Письма як джерела нормативних моделей, що вплинули на процес формування сучасної правової культури [6, с. 41].

Науковий інтерес до феномену Церкви зумовлюється, в першу чергу, методологічним переосмисленням розуміння суті Церкви як соціальної інституції та її ролі в усіх сферах суспільства під впливом суттєвих світоглядно - ідеологічних змін. По - друге, принципи організації та функціонування Церкви, а відповідно і правового регулювання, є суспільно - значущим важливим структурним елементом соціалізації людини. По - третє, є загальновідомим, що формування сучасних правових систем проходило під безперечним впливом та принциповою участю Церкви як організації безпосередньо та релігії як елемента формування правосвідомості населення. Таким чином, дослідження джерел, інститутів, принципів та правових норм канонічного права дає нам можливість краще переосмислити окремі елементи та причинно - наслідкові зв'язки в праві сьогодення.

У праві Церкви розрізняють два типи правових джерел: внутрішні (матеріальні) та зовнішні (формальні – окремі канонічні закони чи норми). Останні якраз і пов'язані з довгим процесом кодифікації церковних законів.

Метою окресленого наукового дослідження є порівняльно – правовий аналіз канонічних кодифікацій сучасності у західній Церкві. Виходячи з мети у статті поставлено наступні завдання: проаналізувати причини, етапи, особливості, хід систематизації канонічного права римо -

католицької Церкви; розкрити зміст, нововведення, недоліки та значення Кодексів 1918 та 1983 років.

Зазначимо, що в останнє десятиріччя значно зріс інтерес, а отже і кількість наукових досліджень у сфері канонічного (церковного) права. Історіографію окресленої теми дослідження умовно можна поділити на зарубіжну та вітчизняну. До першої групи слід віднести роботи Дж. Г. Бермана, Е. Аннерса, Л. Джерози, П. Ерде, В. Ципіна, Н.Суворова, А. Вишневського, М. Вар'яса та ін., до кагорти вітчизняних – Ю. Оборотова, О. Волощенко, О. Васяновича, Н. Толкачову, П. Яроцького, С. Місевича, А. Гулія, І. Бальжик .

Потреба Церкви у створенні і зберіганні якоїсь певної правової визначеності, а також у правильному застосуванні окремих норм, зумовила необхідність укладення збірників, які би містили різні закони і декрети, проголошені церковною владою. До XI століття існували церковні закони, правовий порядок всередині Церкви, але не було системи церковного права, тобто єдиного зводу церковних правових принципів і процедур, які б відрізнялися від літургії та теології [2, с.197]. Перша із авторитетних компіляцій побачила світ у 1140 році в м. Болонья, автором якої був монах – магістр богослов'я Граціан [1, с. 183]. Цей твір, відомий ще під назвою «Декрет Граціана», не тільки ознаменував становлення канонічного права як самостійної дисципліни, але й став зразком для наступних збірників церковних законів. 1 липня 1580 року, за рекомендацією папи Григорія XIII набув чинності «Звід канонічного права», який зі складовими елементами став, з одного боку, найважливішим збірником церковних законів, а з іншого основним джерелом та базою для наступної систематизації.

Вже під час I Ватиканського Собору робився наголос на необхідності нових кодифікацій, оскільки чинний правовий збірник був не дуже практичним з огляду на обсяг і різну правову силу його частин. Безперечно стимулювали цей процес і світські кодифікації періоду XIX – поч. XX століть.

19 березня 1904 року папа Пій X подав проект кодифікації канонічного права і назвав її основні напрямки. Незважаючи на численні труднощі та розбіжності думок, велика робота під керівництвом кардинала П'єтро Гаспаррі була завершена. Папа Бенедикт XV 27 травня 1917 року проголосив «Кодекс канонічного права», що набув чинності 19 травня 1918 року [3, с. 61].

Характерні риси Кодексу 1918 року:

- налічував 2414 канонів та структурно складався з 5 книг (перша – Загальні норми; друга – «Про особи»; третя – «Про речі»; четверта – «Про процеси»; п'ята – про карне право Церкви);

- з юридичної точки зору є автентичним збірником, тобто апробованим і проголошеним папою як найвищим законодавцем;

- систематизація 1917 року опиралася на класичний потрійний поділ римського права: особи – речі – справи (сьогодні він не є дуже відповідним вираженням взаємозв'язку між канонічними нормами і таїнством Церкви);

Водночас, одне з ключових завдань кодифікації – заміна різних джерел єдиним джерелом, не вдалося повністю виконати. По – перше, Кодекс не відміняв домовленостей між Апостольською Столицею і різними націями; зберігав дійсними набуті права; толерував звичаї і партикулярні закони, які суперечили його нормам; по – друге, Кодекс не зобов'язував Східні католицькі Церкви, за винятком випадків, коли він відтворює норми Божого права або виразно щось для них приписує [4, с. 62].

Незважаючи на загальну позитивну оцінку, з часом з'являлися критичні висловлювання, що стосувалися методологічних засад Кодексу, його систематизації і тенденції до централізації, що лишень через 40 років вилилися у нові ініціативи подальшої систематизації канонічного права Західної Церкви.

25 січня 1983 року папа Іван Павло II проголошує новий Кодекс канонічного права [7, с. 234].

Характерні риси Кодексу 1983 року:

- 1) включав чотири етапи, на кожному з яких папська комісія мала справу з трьома різними збірниками норм і юридично важливих вказівок, зокрема з Кодексом 1918 року, документами II Ватиканського Собору та з післясоборовим законодавством;
- 2) був коротшим від свого попередника на 662 канони (містив 1752 канони) і включав 7 книг (перша – Загальні норми; друга – про Божий народ; третя – про Церковне навчання; четверта – про Церковне завдання освячення; п'ята – майнові відносини Церкви; шоста – канонічні санкції; сьома – про процеси) [5, с. 65];
- 3) у Кодексі відсутні питання організації Римської Курії;
- 4) новий Кодекс часто відсилає до звичаїв і партикулярних законів, що зумовлює його структурну відкритість до подальшого розвитку;
- 5) у контексті правової систематики, Кодекс 1983 року цілком ґрунтується на вченні Собору про Церкву як *communio* (сопричастя), слово і таїнство вперше виступають як основні елементи церковної структури.

Підведемо загальні висновки:

по – перше, обидві кодифікації безперечно були значним прогресом у техніці церковного законодавства;

по – друге, у Кодексі 1983 року, з одного боку, зроблена спроба усунути певні вади, що стосувалися методологічних засад, систематизації,

тенденцій до централізації, з іншого, враховано норми старого Кодексу, щоб забезпечити правовій традиції Церкви постійність і тривалість, а також вчення II Ватиканського Собору, що дало б змогу канонічній традиції залишатися актуальною і розвиватися в світлі нового самоусвідомлення Церкви;

по – третє, на відміну від Кодексу 1918 року, СІС 1983 року запроваджував нововведення, зокрема нова кодифікація церковних законів більше не керується першочерговим завданням систематично і раціонально формулювати канонічні норми, але намагається укласти їх відповідно до змісту віри; інше нововведення характеризується зміною ідентичності суб'єкта всієї правової церковної структури: вже не священнослужитель, а вірний є первинною категорією, що лежить в основі категорій мирянин, священнослужитель і монах.

Література:

1. Аннерс Е. История европейского права (пер. со швед.) / Е. Аннерс // Ин-т Европы. - М.: Наука, 1999.- С. 183.
2. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования / Дж. Г. Берман // Пер. с англ.- 2-е изд.- М.: МГУ: ИНФРА М – НОРМА, 1998.- С. 197.
3. Джероза Л. Церковне право / Л. Джероза // Пер. з нім. Н. Щиглевської. - Львів: Свічадо, 2001.- С. 61.
4. Там же – С. 62.
5. Джероза Л. Названа праця.- С. 65.
6. Васянович О. А. Канонічне право: історія та сучасність / О. А. Васянович // Віче.- 2007.- №18.- С. 41.
7. Цыпин В. Церковное право: учеб. пособие /В. Цыпин // М.: Изд-во МФТИ, 1996.- С. 234.

**ДОГОВОРИ І УГОДИ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ ЯК
ІНСТРУМЕНТИ ВИЗНАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ
ПРАВ ЛЮДИНИ**

Домбровська Ольга Миколаївна

*аспірантка відділу міжнародного права та порівняльного правознавства
Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*

Укладення Генеральної угоди з тарифів і торгівлі в 1947 р. поклало початок нової системи глобальної економічної інтеграції. Угода була прийнята на рік раніше за підписання Загальної декларації прав людини 1948 р. і приблизно на 20 років раніше за підписання Міжнародних пактів про права людини 1966 р. У той час зв'язок між правами людини і міжнародною торгівлею був відсутній. Лише в 90-их роках ХХ ст. незадовго до зміни ГАТТ на Світову Організацію Торгівлі держави-учасниці почали все більше звертати увагу на проблему захисту прав людини в міжнародній торгівлі. Відбулося це головним чином під час суперечок на конференціях СОТ, що стосувалися охорони морської фауни. Ця проблема стала приводом до включення в право СОТ питань, пов'язаних з соціальними, екологічними правами людини, під час підписання комплексу конвенцій, договорів Уругвайського раунду 1994р.

Норми, які утворюють право СОТ не містять конкретних посилань на проблематику захисту соціальних і екологічних прав людини. Проте про необхідність врахування прав людини в процесі його застосування свідчить, наприклад, ст. XX ГАТТ 1947 р., в якій містяться заходи захисту життя чи здоров'я людей, тварин та рослин, заходи, що стосуються продуктів праці ув'язнених, заходи, що стосуються збереження природних ресурсів, які вичерпуються [1].

Уже в преамбулі Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі 1994 р. помітна зміна у підході до деяких питань, пов'язаних з захистом прав людини. Згідно преамбули сторони визнають, що «...їх відносини у сфері торгівлі та економічної діяльності повинні бути спрямовані на підвищення рівня життя (...) з одночасним забезпеченням оптимального використання світових ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку, прагнучи як захистити, так і зберегти навколишнє середовище...» [3].

В Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності 1994 р. важливі принципи регулювання захисту соціальних та екологічних прав людини знаходяться в ст. 8 ч. 1 «...члени СОТ можуть при формулюванні

або внесенні змін та доповнень до своїх законів і правил здійснювати заходи, необхідні для захисту здоров'я та харчування населення...» [6].

У Генеральній угоді про торгівлю послугами ст. XIV містить можливість «...прийняття або запровадження заходів необхідних для захисту життя і здоров'я людей, тварин та рослин, *заходів* необхідних для (...) захисту від втручання у приватне життя окремих осіб при обробці та розповсюдженні інформації приватного характеру, а також захисту конфіденційності приватних записів та рахунків» [2].

В преамбулі Угоди про технічні бар'єри у торгівлі зазначається, що «...жодній країні не повинні створюватися перепони для вжиття заходів, які є необхідними для забезпечення (...) захисту життя або здоров'я людини, тварин чи рослин, захисту навколишнього середовища...». А в ст. 2.2 вказується на те, що «...технічні регламенти не повинні мати більш обмежувального впливу на торгівлю, ніж це є необхідним для виконання законних завдань, з урахуванням ризиків, які б виникли в результаті їх невиконання. Такими законними завданнями є: вимоги національної безпеки; запобігання шахрайським діям; захист життя або здоров'я людини, тварин або рослин, а також захист навколишнього середовища» [5].

В преамбулі Угоді про застосування санітарних та фітосанітарних заходів міститься підтвердження країн-членів СОТ про те, що «...для жодного члена СОТ не повинні створюватися перешкоди щодо введення або застосування заходів, необхідних для захисту життя чи здоров'я людини, тварин чи рослин...», і що сторони бажають «...покращити здоров'я людини, здоров'я тварин та фітосанітарну ситуацію на території всіх членів СОТ», а також не вимагають «...від членів СОТ змінювати їх належний рівень захисту життя чи здоров'я людини, тварин чи рослин» [4].

Крім цього такі угоди, як Угода про сільське господарство 1994 р., Угода про державні закупівлі 1994 р., Угода про субсидії і компенсаційні заходи 1994 р. та інші свідчать про необхідність забезпечення відповідних прав в праві СОТ. Але недостатня договірна правова база в праві СОТ в напрямку захисту соціальних і екологічних прав людини, неоднакове розуміння суті та завдань захисту цих прав різними державами-учасницями, плутанина в термінології, доволі розгалужена і не завжди узгоджена між собою система домовленостей СОТ, не сприяє їх достатній охороні в рамках СОТ. Саме тому забезпечення соціальних і екологічних прав людини вимагає теоретичних досліджень у праві СОТ, їх практичної реалізації у міжнародно-правових актах, з'ясування механізмів, імплементації у внутрішнє право держав, в тому числі України.

Література:

1. Генеральна угода з тарифів і торгівлі від 30.10.1947, http://zakon.nau.ua/doc/?code=995_264.
2. Генеральна угода про торгівлю послугами від 15.04.1994, http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=160668.
3. Марракеська угода про заснування Світової організації торгівлі від 15 квітня 1994 р., Відомості Верховної Ради України 2008, N 38-39 від 26.09.2008.
4. Угода про застосування санітарних і фіто-санітарних заходів від 15.04.1994, http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=981_006.
5. Угода про технічні бар'єри у торгівлі від 15.04.1994, http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=160659.
6. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994, http://zakon.nau.ua/doc/?code=981_018.

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Наливайко Лариса Романівна

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри загальноправових дисциплін Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Шишко Яна Русланівна

юридичний факультет Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Питання про відповідальність Президента України, у разі скоєння ним державної зради або іншого злочину, недостатньо досліджене і обґрунтоване, хоча регламентовано в Конституції України та у Проекті Закону України «Про порядок усунення з поста Президента України (імпічмент)». Це питання залишається актуальним й через те, що охоплює дискусійні питання.

Тому завданнями, які потребують вирішення, є наступні: можливість застосування конституційно-правової відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності і притягнення до неї Президента України за скоєні злочини; співвідношення конституційно-правової та кримінальної відповідальності, що настає після скоєння Президентом України державної зради або іншого злочину; конкретне визначення у нормах чинного законодавства діяння, за яке Президента України може бути притягнуто до конституційно-правової та кримінальної відповідальності; ймовірність настання відповідальності за сам факт порушення Конституції України; визначення санкцій конституційно-правової та кримінальної відповідальності,

які можуть застосовуватися по відношенню до Президента України за скоєні злочини; визначення органів, яким будуть надані повноваження щодо притягнення Президента України до кримінальної відповідальності, після застосування санкцій конституційно-правової відповідальності; можливість притягнення Президента України до подвійної відповідальності тощо.

На думку В. Демиденка, «конституційно-правова відповідальність як вид юридичної відповідальності в Україні, безпосередньо в чинному законодавстві, не визначено, не сформульовано загально визнаного визначення конституційно-правової відповідальності, висловлюються різні погляди щодо її співвідношення з політичною та моральною відповідальністю» [1, с. 355- 358].

Але у Конституції України передбачено санкції за скоєння деяких конституційних деліктів і саме в ретроспективному аспекті конституційно-правова відповідальність виявляється найбільш яскраво, і саме ретроспективна відповідальність не викликає сумнівів як юридична відповідальність.

Тому застосування конституційно-правової відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності передбачає необхідність точного визначення нормами права, за які дії або бездіяльність суб'єкт конституційних правовідносин повинен нести конституційно-правову відповідальність [2, с. 28].

Спеціальною підставою для конституційно-правової відповідальності є конституційний делікт характерними складовими якого є:

а) об'єкт: найбільш важливі суспільні відносини щодо устрою суспільства і держави, тобто в наявності тісний зв'язок з владовідносинами. У загальному вигляді в якості об'єкта виступає конституційний лад і його найважливіші елементи, а також конституційна законність і правопорядок;

б) об'єктивна сторона: дістає вияв в актах у загальному вияві, оскільки відповідальність має значною мірою політичний характер і для визначення цієї сторони є вузьким навіть поняття діяння. Тому нормативні підстави відповідальності не деталізуються, даються лише загальні формулювання: «державна зрада», «скоєння злочину», «серйозні порушення закону» тощо;

в) суб'єктами є найважливіші «інституції» держави: органи державної влади, народні депутати України, посадові особи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови та інші посадові особи органів місцевого самоврядування, громадяни України, політичні партії, громадські організації, іноземці та особи без громадянства, засоби масової інформації, адміністративно-територіальні одиниці тощо;

г) суб'єктивна сторона: особливістю її є специфіка змісту вини – це не тільки психологічне, а й соціально-політичне явище, бо суб'єкти несуть відповідальність за долю багатьох людей. Тому вона настає і за недбале ставлення до реалізації статусу.

Тому, конституційно-правовій відповідальності притаманні як ознаки, спільні з ознаками юридичної відповідальності взагалі (наявність примусу, санкцій, підстав для притягнення тощо), так і ознаки, які виокремлюють її з поміж інших видів юридичної відповідальності як своєрідне явище [3, с. 49].

На основі вищезазначеного можна кваліфікувати конституційно-правову відповідальність Президента України наступним чином: за скоєння ним державної зради або іншого злочину, які посягають на найбільш важливі суспільні відносини щодо устрою суспільства і держави, при недбалому ставленні до свого статусу, до нього застосовуються конституційно-правові санкції – дострокове припинення повноважень і позбавлення звання Президента України, оскільки стаття 105 Конституції України передбачає забезпечення недоторканності Президента України на час виконання ним повноважень, охорону законом і збереження за ним довічно звання Президента України, якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпічменту.

За скоєння більшості так званих конституційно-правових правопорушень настає саме кримінальна або адміністративна відповідальність, а не конституційно-правова. Так, за порушення фундаментальних положень конституційного права, таких, як права, свободи, законні інтереси людини, виборче право, настає кримінальна відповідальність (розділ 5 Особливої частини Кримінального кодексу України «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина»), адміністративна відповідальність (стаття 185², 186², 186⁵, 186⁴ КУпАП) [4, с.106].

Конституції деяких країн з республіканською формою правління закріплюють загальний принцип політичної невідповідальності президента, проте не виключає можливості юридичної відповідальності за певні тяжкі правопорушення. Наприклад, згідно з Конституцією Італії Президент несе відповідальність за державну зраду або посягання на Конституцію (ст. 90), у США – за зраду, хабарництво або інші тяжкі злочини чи проступки (розділ 4 ст. 2 Конституції США), у ФРН – за навмисне порушення основного закону або іншого федерального закону (п. 1 ст. 61 Конституції ФРН), у Мексиці – за зраду вітчизни та тяжкі кримінальні злочини (ст. 108 Конституції Мексики) [5, с. 351-352].

Зокрема, чинним законодавством України, крім конституційно-правової відповідальності, передбачено, що за державну зраду або інший злочин Президента України може бути притягнуто до кримінальної відповідальності, що передбачена статтею 111 Особливої частини Кримінального кодексу України, а за інший злочин – до відповідальності, що може застосовуватися за інший скоєний злочин. Питання, що стосується органів, яким можуть бути надані повноваження по притягненню Президента України до кримінальної відповідальності знаходило вирішення у Проекті Закону України «Про порядок усунення з поста Президента України (імпічмент)», в якому було запропоноване положення про можливість надання таких повноважень Генеральному прокуророві, але діюче законодавство України не виокремлює конкретні органи, що є серйозною прогалиною.

Отже, на основі досягнень науки конституційного права, аналізу сучасного конституційного законодавства України та зарубіжних країн, особливо складним і важким як для теорії, так і для практики, питання про конституційно-правову та кримінальну відповідальність Президента України за

скоєння ним державної зради або іншого злочину, що викликано його публічно правовим статусом.

Література:

1. Демиденко В. Теоретико-правове розуміння конституційно-правової відповідальності / В. Демиденко // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2004. – № 6. – С. 355-358.
2. Наливайко Л. Конституційно-правова відповідальність: критерії класифікації та види / Л. Наливайко // Віче. – 1999. – № 10. – С. 25-33.
3. Наливайко Л. Проблеми визначення поняття, специфічних ознак та функцій конституційної відповідальності в сучасній конституційній теорії / Л. Наливайко // Право України. – 1999. – № 10. – С. 45-50.
4. Кучук А. Конституційно-правова відповідальність: міф чи реальність? / А. Кучук, С. Кульбач // Підприємство, господарство і право. – 2006. – №12. – С. 106-108.
5. Фрицький О. Конституційне право України : підручник / О. Фрицький. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 536 с.

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право**

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР ЯК РЕГУЛЯТОР
СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН: ЕКСКУРС В ЮРИДИЧНУ НАУКУ**

*Данилюк Христина Іванівна
студентка Юридичного інституту Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника*

Нині українська юридична наука покликана відповісти на цілий ряд актуальних для сьогодення проблем. До їх числа належать окремі проблемні аспекти нормативно-правового договору в системі джерел права України.

Сьогодні окремі види нормативно-правових договорів, а саме характеристика договірних відносин, які вони опосередковують на законодавчому рівні закріплені в чинних Цивільному та Господарському кодексах України, Кодексі законів про працю України й Кодексі адміністративного судочинства України тощо.

Дослідження правового регулювання суспільних відносин за допомогою договору проводилися до розбудови незалежної української держави та особливої актуальності набули з прийняттям таких двох кодифікованих законодавчих актів як Цивільного та Господарського кодексів України 16 січня 2003 року. Серед дослідників, котрі досліджували різні питання нормативно-правових договорів необхідно назвати вчених-правознавців, цивілістів, господарників, адміністративістів, трудовиків: Н. М. Пархоменко, В. В. Луця, А. В. Луць, В. Г. Олюху, О. М. Вінник, О. А. Беяневич, О. І. Харитонову, П. Д. Пилипенка та інших.

В науці цивільного права термін договір може вживатися в кількох значеннях: 1) як правочин, що породжує права та обов'язки суб'єктів (учасників) договірних відносин (стаття 11 ЦК України); 2) як підстава виникнення зобов'язання (стаття 509 ЦК України); 3) як саме зобов'язання сторін, що виникло з цієї підстави; 4) як правовий документ, в якому фіксується факт домовленості сторін, спрямованої на досягнення правового результату; 5) як джерело права (цивільного права, господарського права, трудового права, аграрного права тощо); 6) як підстава набуття права власності (частина 1 статті 328 ЦК України).

У теорії господарського права прийнятними є наступні визначення господарського договору: господарський договір – це зафіксовані в спеціальному правовому документі на підставі угоди майново-

організаційні зобов'язання учасників господарських відносин (сторін), спрямовані на обслуговування (забезпечення) їх господарської діяльності (господарських потреб) з врахуванням загальногосподарських (публічних) інтересів [1, с. 218]; господарський договір – це засноване на угоді сторін і зафіксоване у встановленій законом формі зобов'язальне правовідношення між суб'єктами господарювання та негосподарюючими суб'єктами – юридичними особами, змістом якого є взаємні права і обов'язки сторін у сфері господарювання [2, с. 303].

На думку представника науки трудового права Пилипенка П. Д. трудовий договір – це така двостороння угода, за якою працівник зобов'язується особистою працею виконувати обумовлену договором роботу з дотриманням встановленого трудового розпорядку, а роботодавець зобов'язується виплачувати працівникові відповідну заробітну плату та забезпечити належні умови праці, визначені трудовим законодавством, колективним договором та угодою сторін [3, с. 157]. Як бачимо, із наведеного визначення трудовий договір виражається у взаємних зобов'язаннях сторін. Суть цієї зобов'язальної угоди полягає у тому, що працівник бере на себе зобов'язання працювати на роботодавця в обмін на заробітну плату, обов'язок виплати якої роботодавцем гарантується державою.

Термін «адміністративний договір» є останнім часом досить вживаним у науці адміністративного права, зустрічається це поняття і у чинному адміністративному законодавстві. Так, у частині 5 статті 35 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» [4] зазначається, що для здійснення спільних програм місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування можуть укладати договори, створювати спільні органи та організації.

Н. М. Пархоменко – представник науки теорії держави і права, зазначає: «Нормативно-правовий договір - це угода, змістом якої є норми права, між суб'єктами публічно-правових відносин, що може бути підставою для виникнення, зміни та припинення цих відносин» [5, с. 6].

Отже, можна відмітити те, що питання нормативно-правового договору у зв'язку із розвитком правових відносин ще не раз буде об'єктом наукових досліджень вчених окремих галузевих юридичних наук та юриспруденції.

Література:

1. Вінник О. М. Господарське право : Курс лекцій / О. М. Вінник. – К. : Атіка, 2005. – 624 с.
2. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / Знаменський Г.Л., Липницький Д.Х., Мамутов В.К., Побірченко І.Г.,

Притика Д.М. та ін.; За заг. ред. В. К. Макутова. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 688 с.

3. Трудове право України : навчальний посібник / Пилипенко П. Д., Бурак В.Я., Козак З.Я., Синчук С.М., Якушев І.М. та ін.; За ред. П. Д. Пилипенка. – К. : Ін Юре, 2003. – 536 с.

4. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09 квітня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190.

5. Пархоменко Н. М. Договір у системі права України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень»/ Н. М. Пархоменко. – К. : НАН України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – 16 с.

ПРО СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ, ЩО НЕ ПЕРЕДБАЧЕНІ ЦПК УКРАЇНИ

Корольов Віктор Володимирович

асистент кафедри цивільного права Юридичного інституту

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Інститут забезпечення позову є мало дослідженим в науці цивільного процесу. Нині відсутні комплексні системні ґрунтовні дослідження учених-процесуалістів, зокрема немає монографічних, дисертаційних досліджень. А це в свою чергу свідчить про актуальність дослідження цього інституту.

Окремі аспекти інституту забезпечення позову в порядку цивільного судочинства знайшли свій вагомий аналіз серед низки вчених-цивілістів, процесуалістів та практиків: В. І. Бобрика [1, с. 382-417], Д. Д. Луспеніка [2, с. 187-211], Є. І. Фурси, С. Я. Фурси [3, с. 500-511] та інших.

Метою нашого дослідження є поглиблення правових знань про способи забезпечення позову, що не передбачені ЦПК України.

Відповідно до п. 2 Постанови ПВСУ № 9 «Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову», вирішуючи питання щодо застосування певного виду забезпечення позову, суди повинні виходити з того, що наведений у ч. 1 ст. 152 ЦПК України перелік видів такого забезпечення не є вичерпним, тому за наявності відповідного клопотання можуть бути застосовані й інші його види, але з урахуванням обмежень, установлених у ч. 4 зазначеної вище статті. Недопустимо забезпечувати позов шляхом зупинення виконання судових рішень, що набрали законної сили [4].

Крім того, судам слід враховувати, що у справах окремих категорій позови можна забезпечувати за допомогою спеціальних заходів, які регулюються нормами відповідних законів. Як приклад останнього у Постанові ПВСУ № 9 наводиться ст. 53 Закону України «Про авторське право і суміжні права», яка має назву «Способи забезпечення позову у справах про порушення авторського права і суміжних прав» [5].

На думку вченого-процесуаліста, практика Д. Д. Луспеніка з перелічених в Законі України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон) заходів тільки накладення арешту і вилучення всіх примірників творів, щодо яких припускається, що бони є контрафактними, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх виготовлення і відтворення може розглядатися як повноцінний спосіб забезпечення позову, тоді як інші, на його думку, скоріше є заходами забезпечення доказів. Автор також зауважує, що «Особи, які мають підстави побоюватись, що подача потрібних для них доказів стане згодою неможливою або ускладненою, мають право просити суд під час розгляду справи або суддю, як до так і після подачі заяви забезпечити ці докази» [2, с. 189].

Проте, вбачається за доцільне норми статті 53 Закону тлумачити дещо по іншому. Зокрема, варто зауважити, що в зазначеній статті Закону передбачено більше способів забезпечення позову, про які згадує доцент Луспенік Д.Д. Так, Закон передбачає такі види забезпечення позову у справах про порушення авторського права і суміжних прав:

- 1) заборона вчиняти певні дії відповідачеві щодо якого є достатні підстави вважати, що він є порушником авторського права і (або) суміжних прав, до винесення рішення чи ухвали суду а саме: виготовлення, відтворення, продаж, здавання в майновий найм, прокат, ввезення на митну територію України та інше передбачене Законом використання, а також ... (ч. 1 ст. 53 Закону);
- 2) накладення арешту на примірники творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, а також ... (ч. 2 ст. 53 Закону);
- 3) огляд приміщень, в яких, як припускається, відбуваються дії, пов'язані з порушенням авторського права і (або) суміжних прав (ч. 3 ст. 53 Закону);
- 4) накладення арешту і вилучення всіх примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, ... (ч. 3 ст. 53 Закону);
- 5) накладення арешту і вилучення рахунків та інших документів ... (ч. 3 ст. 53 Закону).

Окремі вчені наголошують на ще такому виді забезпечення цивільного позову як відібрання дитини в одного чи обох батьків і передати на виховання іншій особі, передбаченій законом [2, с. 190; 3, с. 503].

Отже, інститут забезпечення цивільного позову має значну кількість аспектів, що потребують наукових обґрунтованих підходів щодо його законодавчого забезпечення.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Науково-практичний коментар / [Бичкова С. С., Білоусов Ю. В., Бірюков І. А. та ін.] ; За заг. ред. С. С. Бичкової. – [2-е вид.]. – К. : Атіка, 2010. – 896 с.
2. Луспеник Д. Д. Розгляд цивільних справ судом першої інстанції / Д. Д. Луспеник. – Х. : Харків юридичний, 2006. – 480 с.
3. Цивільний процес України : академічний курс : підручник / [Фурса С. Я., Фурса Є. І., Гетманцев О. В. та ін.] ; За ред. С. Я. Фурси. – К. : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2009. – 848 с.
4. Постанова Пленуму верховного Суду України № 9 від 22 грудня 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=va009700-06&p=12910249757>.
5. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3792-12&p=1291024975768666>.

ЗАХИСТ МАЙНОВИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ ПРИ УКЛАДЕННІ ПРАВОЧИНІВ ЩОДО ЇХ МАЙНА

Негода Олена Анатоліївна

здобувач Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

Кожна особа незалежно від віку та майнового стану володіє певним майном, і дитина не є винятком. Однак практика реалізації прав дітей на майно виявляє значні прогалини у чинному законодавстві, обумовлені багатьма факторами, головним серед яких є відсутність норм прямої дії в законах України та ефективного державного механізму захисту цих прав. Численні порушення прав дітей при вчиненні правочинів щодо майна, яке належить дітям є одним із чинників поширення дитячої безпритульності та бродяжництва.

У передбачених законом випадках неповнолітні самостійно здійснюють належні їм майнові права. При цьому вони визнаються особливими суб'єктами права, так як їх вольові та інтелектуальні якості відрізняються від аналогічних якостей, притаманних повнолітнім. Саме тому законодавством встановлений особливий порядок регулювання майнових відносин з участю неповнолітніх осіб, який, з одного боку,

передбачає можливість неповнолітнього самостійно здійснювати права та нести обов'язки (в залежності від віку), а з другого боку, зменшує ризик негативних наслідків дій неповнолітніх, як для них самих, так і для осіб, що вступають з ними в майнові відносини.

Даний порядок включає наступні заходи правового характеру, направлені на забезпечення належного здійснення учасниками правовідносин своїх прав: встановлення меж самостійних дій неповнолітніх та малолітніх, контроль з боку батьків та органів опіки та піклування, представництво батьками інтересів дітей, а також здійснення права розпорядження майном неповнолітніх в межах повноважень та з дотриманням порядку, встановленого чинним законодавством України.

Неповнолітні особи можуть заключати лише дрібні побутові правочини та розпоряджатися заробітком, стипендією чи іншими доходами. Всі інші угоди вони вправі заключати лише за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальників. Своєю згодою зазначені особи не усувають неповнолітнього з числа учасників правовідносин, не замінюють його, однак діям неповнолітнього по укладенню угоди надається відповідне юридичне значення лише в тому випадку, якщо вони погоджені з батьками (усиновлювачами), піклувальниками.

У свою чергу, батьки (усиновлювачі) піклувальники, як законні представники неповнолітніх, не можуть давати згоди на укладення певного виду правочинів без дозволу органів опіки та піклування, а батьки малолітньої особи не мають права без дозволу органу опіки та піклування вчиняти такі правочини щодо її майнових прав: укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, в тому числі договори щодо поділу або обміну житлового будинку, квартири; видавати письмові зобов'язання від імені дитини; відмовлятися від майнових прав дитини (ст. 177 СК України).

Для здійснення будь-яких правочинів щодо нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким мають діти, потрібна попередня згода органів опіки та піклування. Посадові особи органів опіки та піклування несуть персональну відповідальність за захист прав і захищених інтересів дітей при наданні згоди на вчинення правочинів щодо нерухомого майна (ст. 12 ЗУ «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей»)

Такий дозвіл органів опіки та піклування не впливає на розвиток правовідношення, його слід розглядати як передумову його розвитку. Саме тому у випадку виникнення спору, наявність дозволу органу опіки та піклування на укладення вказаного договору не є для суду достатнім підтвердженням законності угоди. Якщо в результаті угоди майнові права неповнолітнього були порушені, то, незважаючи на дозвіл органів опіки та піклування, така угода повинна визнаватися недійсною.

Найбільш проблемним моментом забезпечення захисту майнових прав дітей при відчуженні нерухомого майна є невизначеність діючим законодавством форми та змісту дозволів на вчинення дій щодо житла і майна. Зокрема досить поширеними було надання дозволів органів опіки та піклування на укладення договору за умови внесення коштів на рахунок дитини до Ощадного банку на ім'я дитини. У зв'язку з цим виникав ряд питань економічного характеру- механізм захисту сум, переказаних на ім'я дитини від інфляції, зростання ринкової вартості нерухомості тощо.

Спроба врегулювати цю проблему закладено у Постанові Кабінету Міністрів України № 866 від 24.09.2008 року, якою затверджено Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини. Вказаним Порядком визначено, що дозвіл на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини надається у разі гарантування збереження її права на житло і оформлюється рішенням районної, районної у містах, Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної в місті ради, витяг з якого заявникам видає служба у справах дітей. У разі виїзду сім'ї, в якій виховується дитина, за межі населеного пункту, у рішенні зазначається строк та умови придбання житла з урахуванням інтересів дитини. Якщо батьки, опікуни, піклувальники не виконують рішення районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної в місті ради щодо збереження майна дитини, служба у справах дітей подає голові районної, районної у містах Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної в місті ради клопотання про необхідність звернення до суду з метою захисту майнових та житлових прав дитини. [1]

Вирішення на законодавчому рівні поставлених проблем дозволять посилити захист майнових прав дітей.

Література:

1. Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини затвердж. постановою Кабінету Міністрів України №866 від 24.09.2008 року /Офіційний вісник України.- 2008.-№ 76.-ст. 256

ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ РЕНТИ: ОКРЕМІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Піхур Марта Орестівна

студентка Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Рента відноситься до нових цивільно-правових договорів, поява якого пов'язана із переходом України до ринкових відносин. Рента належить до інститутів цивільного права, пов'язаних з відчуженням певного майна за плату (чи безоплатно) з метою отримання стабільного постійного доходу у вигляді рентних платежів. Актуальність даної теми викликана також потребою аналізу механізму правового регулювання правовідносин, які виникають при розірванні договору ренти. Договір ренти в умовах відсутності усталеної судової практики і традицій правового регулювання рентних відносин обумовлює потребу в проведенні їх всебічного цивільно-правового аналізу з метою уникнення правових колізій і належного вирішення проблем застосування.

Свого часу проблематика й аналіз цього питання згадується у працях таких вчених, як Апанасюк М. П., Брагінський М. І., Вітрянський В. В., Яворська О. С., Мічурін Є. О.

Так, звичайною підставою припинення договірної зобов'язання вважається його виконання боржником належним чином в обумовлений договором строк, час і місце. Договір ренти припиняється тільки після здійснення усіх виплат ренти, із сукупності яких складається зобов'язання ренти. Отже момент припинення договору ренти пов'язується з виплатою останнього рентного платежу платником ренти. Але така підстава щодо припинення договору безстрокової ренти не може застосовуватися в силу його, так би мовити, постійного характеру. По відношенню до безстрокового договору ренти припинення його шляхом виконання неможливе. Скільки б платник безстрокового договору ренти не виконував свого обов'язку періодично виплачуючи ренту, це не приведе до його припинення. Сукупний об'єм усіх виплат ренти в даному випадку є невідомим через невизначеність зобов'язання ренти, яке є тому невизначеним, що невизначений строк договору ренти.

Також договір ренти може припинятися як на загальних підставах припинення зобов'язань (глава 50 ЦК України), так і на підставах, спеціально передбачених главою 56 ЦК України. Якщо договір ренти припиняється за домовленістю сторін (ст. 604 ЦК України), то сторони мають визначити на яких засадах буде його припинено й вирішити питання про можливість повернення переданого під виплату ренти майна й повернення (повне або часткове) сплаченої ренти, виплати її

одержувачеві компенсації тощо. Одержувач ренти може в будь, який час відмовитися від подальшого її отримання, припинивши тим самим зобов'язання з її сплати прощенням боргу (ст. 605 ЦК України). Однак, якщо рента була встановлена на його користь іншою особою, то у випадку відмови одержувача від своїх прав, ними може скористатися особа, яка встановила ренту.

Рентне зобов'язання може бути припинено у зв'язку з передачею відступного одержувачеві ренти (ст. 600 ЦК України). Така підстава є найбільш характерною для припинення договору за яким рента встановлена у формі передачі речей, виконання робіт або надання послуг. Проте ніщо не перешкоджає припиненню договору за цією підставою й у разі, якщо рента встановлена у грошовій формі. Розмір, строки й порядок передання відступного встановлюється сторонами. Метою такої домовленості є припинення зобов'язання боржника [2].

Договір ренти може бути припинено також на інших підставах, передбачених для припинення зобов'язань, наприклад у зв'язку з неможливістю його виконання у зв'язку з обставиною, за яку жодна з сторін не відповідає. Неможливість виконання розрізняється за часом її виникнення: вона може бути первісною, тобто існувала в момент, коли зобов'язання повинне було виникнути, і наступною, що настала вже в період дії зобов'язання (ст. 607 ЦК України).

Припинення зобов'язань передбачено також поєднанням боржника і кредитора в одній особі (ст. 606 ЦК України). Це може відбуватися, як у договірному, так і в спадковому порядку. У договірному порядку договір ренти припиняє своє існування тоді, коли кредитор за договором купівлі – продажу набуває права власності на нерухоме майно, обтяжене рентою. Його припинення у даному випадку зумовлене тим, що зобов'язання ренти має переходити на кожного нового власника цього нерухомого майна. У момент набуття права власності на майно, що обтяжене рентою, обов'язок ренти не переходить на одержувача ренти, а припиняє своє існування раз і назавжди, оскільки саме в цей момент відбувається збіг боржника і кредитора в одній особі. З припиненням обов'язку ренти одержувач ренти втрачає своє право вимоги ренти й перестає бути суб'єктом договору ренти. Таким чином, у договірному порядку збіг боржника й кредитора в одній особі відбувається в момент набуття права власності одержувачем ренти на нерухоме майно обтяжене рентою. З моменту набуття права власності одержувачем ренти на нерухоме майно обтяжене рентою договір ренти припиняється.

Рентне зобов'язання може бути припинено й за особливих підстав, зокрема, якщо право на одержання перейде до таких спадкоємців за заповітом, як держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальна громада, іноземна держава, інші суб'єкти публічного права

(ст. 2 ЦК України). Та оскільки закон не встановлює правових наслідків на такий випадок вважається, що відповідний обов'язок з платника ренти має зніматися, питання ж щодо права власності на майно передане під виплату ренти підніматись не може. Спадкування одержувачем ренти нерухомого майна, обтяженого рентою на його користь, також означає припинення договору ренти. Як і перед цим, зобов'язання ренти припиняється внаслідок набуття права власності на майно, обтяжене рентою.

Договір довічної ренти завжди припиняється смертю фізичної особи. Договір ренти може бути припинений оголошенням фізичної особи безвісно відсутньою або померлою. У випадку, коли оголошена безвісно відсутньою або померлою фізична особа з'явиться, договір довічної ренти може бути поновлений. Припинення договору ренти шляхом викупу - специфічна особливість, яку він успадкував від договору відсоткової позики. У такий спосіб повертається приблизний грошовий еквівалент того, що було взято в позику. Внесенням частини викупу зобов'язання ренти не припиняється до одержання всієї суми викупу, якщо інший порядок викупу не передбачений у договорі [1, с. 17]. Зобов'язання з виплати безстрокової ренти може припинитися також у зв'язку з випадковим знищенням або випадковим пошкодженням майна, переданого під її виплату. Особливий порядок припинення рентних відносин пов'язано законом з розірванням та відмовою від договору безстрокової ренти на вимогу платника або одержувача.

Таким чином, дослідивши акти цивільного законодавства можна зробити висновок, що договір ренти може припинятися майже усіма способами припинення цивільно-правових зобов'язань передбачених главою 50 ЦК України.

Література:

1. Апанасюк М. П. Місце договору ренти в системі цивільно-правових договорів // Право і безпека. – 2004.- № 3/1. – С. 35-39.
2. Апанасюк М. П. Договір ренти: Автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.03 / Національний університет внутрішніх справ. – Х., 2004. – 18 с.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СПАДКУВАННЯ ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Семеген Зоряна Михайлівна
студентка юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Одним із важливих питань у сфері спадкування майна є проблема спадкування приватних підприємств. Відсутність чіткого законодавчого

механізму спадкування приватного підприємства порушує права спадкоємців та викликає неоднозначність застосування законодавства нотаріусами і судами.

Окремі аспекти зазначеної проблеми були об'єктом досліджень С. В. Кривобок, О. П. Печеного, Є. О. Рябоконея, І. В. Спасибо-Фатєєвої та інших науковців.

Головним дискусійним питанням у сфері спадкування приватних підприємств є визначення об'єкта спадкування. Відповідно до положень ст. 191 Цивільного кодексу України (далі - ЦК) підприємство розглядається як об'єкт права, тобто єдиний майновий комплекс, на який поширюється правовий режим нерухомості [1]. Ряд науковців, аналізуючи положення Господарського кодексу України, звертають увагу на відмінності у правовому статусі підприємства за ЦК і ГК. Однак зважаючи на те, що спадкування є категорією цивільно-правовою, при визначенні поняття підприємства у контексті спадкового права необхідно керуватися положеннями ст. 191 ЦК. Поширення на приватне підприємство правового режиму нерухомості зумовлює низку особливостей спадкування цього об'єкта.

По-перше, у зв'язку з тим, що відповідно ч. 2 ст. 1299 ЦК України право власності на нерухоме майно виникає у спадкоємця з моменту державної реєстрації цього майна [1], спадкоємець стає власником підприємства лише після реєстрації свідоцтва про право на спадщину на підприємство.

По-друге, важливим є визначення складу спадщини. Згідно ст. 1218 ЦК до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті [1]. Оскільки спадкодавцем юридична особа (підприємство) в силу ст. 1216 ЦК не може бути, то можна говорити лише про спадкування прав та обов'язків, що належали засновнику (власнику) приватного підприємства, однак із певними застереженнями. Так, до складу спадщини не входять особисті немайнові права засновника (право здійснювати загальне керівництво підприємством, приймати рішення з питань його діяльності тощо). Це знайшло своє відображення і у судовій практиці. Для прикладу, рішенням Солонянського районного суду Дніпропетровської області від 9 червня 2009 року визнано право приватної власності на приватне підприємство. Суд мотивував своє рішення, посилаючись на положення ст. 191 ЦК: «У даній нормі поняття «майно» застосовується як комплексна категорія, що включає в себе речові права та обов'язки (право власності як абсолютне речове право, речові права на чуже майно, обмеження речових прав), речові права та обов'язки що виникають із зобов'язань (права вимоги та борги за зобов'язаннями) і ін. Таким чином,

підприємство визнається об'єктом цивільних правовідносин і, відтак, поряд з іншими об'єктами входить до складу спадщини».

По-третє, доволі складною залишається нотаріальна практика оформлення права на спадщину - приватне підприємство. Як зазначає Є. О. Рябоконт, нотаріуси в переважній більшості випадків оформляють свідоцтва на окремі види майна, що входять до складу підприємства як єдиного майнового комплексу (земельні ділянки, будівлі, споруди, інше майно) [2, с. 30]. Однак така практика суперечить Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, відповідно до абз. 2, 3 п. 206 якої свідоцтво про право на спадщину, у складі якої є нерухоме майно, оформляється окремо [3]. Отже, свідоцтво про право на спадщину - підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухомість також має оформлюватися окремим документом.

По-четверте, на практиці може виникнути проблема визначення складу спадкової маси у випадку спадкування приватного підприємства. Річ у тім, що відповідно до ст. 1218 ЦК склад спадщини визначається на момент її відкриття [1]. Однак підприємство не є незмінним, це певна динамічна система. Як суб'єкт правовідносин підприємство навіть у випадку смерті засновника продовжує свою діяльність. Тому якщо прийняти за час відкриття спадщини момент смерті засновника, можуть виникати ситуації, коли спадкоємцям видаватимуть свідоцтва про право на майно, яке припинило своє існування. З іншого боку, якщо визначати склад спадщини на момент фактичного набуття права власності, виникатиме ризик порушення майнових інтересів спадкоємців, наприклад, з боку недобросовісного керівництва підприємства. Однак зважаючи на те, що закон пов'язує виникнення права власності на підприємство з моментом його реєстрації, тому, на нашу думку, саме на цей момент має визначатися склад майнового комплексу. До цього моменту мають вживатися заходи щодо охорони спадкового майна.

Отже, на підставі вищезазначеного можна констатувати існування необхідності вдосконалення правового регулювання механізму спадкування приватних підприємств, що дозволило б вирішити важливі проблеми, що виникають на практиці.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст. 356.
2. Рябоконт Є. О. Особливості спадкування підприємства як єдиного майнового комплексу / Євген Рябоконт // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2007. - Вип. 74-76. - С. 28-32.

3. Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 03.03.2004 № 20/5 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 15.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СКЛАДЕННЯ СЕКРЕТНОГО ЗАПОВІТУ

Семеген Мар'яна Михайлівна
студентка юридичного інституту Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

У ч. 1 ст. 1249 Цивільного кодексу України (далі - ЦК) закріплено новелу правового регулювання спадкування за заповітом - секретний заповіт. Зважаючи на певну неадаптованість до вітчизняних правових традицій, він не отримав широкого застосування на практиці. Попри загалом схвальну ідею законодавця щодо розширення прав за рахунок надання додаткових гарантій збереження таємниці заповіту, даний інститут не позбавлений недоліків.

Передусім проблематичною у контексті чинного ЦК видається можливість вчинення секретного заповіту особою, яка у зв'язку з хворобою або фізичною вадою не може або не вміє писати. У ч. 4 ст. 207 ЦК записано: «Якщо фізична особа у зв'язку з хворобою або фізичною вадою не може підписатися власноручно, за її дорученням текст правочину у її присутності підписує інша особа». Причому підпис іншої особи на тексті правочину, що посвідчується нотаріально, повинен бути засвідчений нотаріусом із зазначенням причин неможливості його самостійного підписання [1].

Специфіка секретного заповіту, зрозуміло, значно ускладнює застосування даних вимог. Перш за все, одним із складних теоретико-прикладних питань є можливість підписання тексту секретного заповіту іншою особою. Власне, правова природа даного заповідального розпорядження таку можливість виключає. Втім, у правильності даного висновку засумніватися змушують ряд положень чинного законодавства.

По-перше, за змістом ст. 1249 ЦК «секретність» заповіту полягає в неможливості нотаріуса (виділено нами. — М. С.) дізнатися про зміст посмертних розпоряджень спадкодавця [1]. Проте збереження таємниці вчинюваних нотаріальних дій - професійний обов'язок нотаріуса. На недоречність даного нормативного положення вказує Ю. О. Заїка [2, с. 44]. Натомість сутнісне призначення секретного заповіту у тих правових системах, де він передбачений, - не допустити ознайомлення з ним будь-якої особи. Для прикладу, ст. 1126 ЦК РФ надає заповідачу право «скласти заповіт, не надаючи при цьому іншим особам, в тому числі

нотаріусу, можливості ознайомитися з його змістом (закритий заповіт)» [3]. Природно, передбачити ефективний механізм контролю у таких випадках неможливо, а тому вітчизняний законодавець де-юре не виключає ситуації, коли зміст секретного заповіту буде відомий і іншим (крім нотаріуса) особам. Таким чином, складається враження, що спадкодавець на власний розсуд визначає «ступінь таємності» секретного заповіту. Підтвердженням правильності даного висновку, з нашої позиції, можна вважати відсутність нормативних положень щодо будь-яких наслідків ознайомлення зі змістом заповіту, наприклад, родичів заповідача.

По-друге, суттєвим є те, що ні ЦК, ні Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [4] не містять чіткої позиції щодо обов'язковості складання ологографічного (власноручного) секретного заповіту. Так, російське цивільне законодавство (ст. 1126) зобов'язує дотримуватися даної вимоги під загрозою недійсності закритого заповіту [3]. Відтак закономірно виникає питання: чи допускається складення секретного заповіту машинописним способом? По суті, індиферентне ставлення вітчизняного законодавця до даної проблеми не мало б вагомої юридичної значимості, якби не спірні питання, що можуть виникнути на практиці. Зрозуміло, в умовах складення тексту заповіту не у присутності нотаріуса значно зменшується можливість довести авторство заповідача, а надто тоді, коли останній при цьому послуговується лише технічними засобами. За таких умов пропонується передбачити можливість складення заповіту у формі відео- чи звукозапису в якості винятку для осіб з обмеженими фізичними можливостями [5, с. 153].

Нарешті, відкритим залишається питання стосовно правової природи секретного заповіту. Зокрема, Ю. О. Заїка доводить, що укладання секретного заповіту спростовує імперативну вимогу щодо нотаріальної форми заповіту, оскільки нотаріус вчиняє посвідчувальний напис на конверті, який передається йому на зберігання, відтак, - не посвідчує правочин, а вчиняє нотаріальну дію, суть якої полягає лише в прийманні на зберігання документу, тобто, фактично законодавець визнає дійсними заповіти, складені у простій письмовій формі [6, с. 14]. Погоджуючись із даним твердженням, ми приходимо до висновку, що нотаріальне засвідчення підпису сторонньої особи на тексті секретного заповіту зовсім необов'язкове. А за умови, коли буквальне тлумачення чинного законодавства дає підстави для розуміння секретності виключно як збереження в таємниці лише від нотаріуса, не виключає машинописної форми секретного заповіту, з нашої точки зору, немає достатнього юридичного підґрунтя для обмеження в реалізації власної

тестаментоздатності (у частині права на секретний заповіт) особами, які у зв'язку з хворобою або фізичною вадою не можуть або не вміють писати.

Резюмуючи викладене, необхідно констатувати необхідність подолання окреслених нами прогалин та недоліків правового регулювання складання секретного заповіту.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст. 356.
2. Заїка Ю. О. Посвідчення «Секретного заповіту» / Юрій Заїка // Підприємництво, господарство і право. – 2002. - № 1. - С. 42-47.
3. Гражданский кодекс Российской Федерации. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pda.arbitr.ru/law/docs/10064072-095.htm>.
4. Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 03.03.2004 № 20/5 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 15.
5. Рябоконт Є. О Проблеми правового регулювання інституту секретних заповітів за новим Цивільним кодексом України / Євген Рябоконт // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Юридичні науки. – 2004. - № 56-59. – С. 151-154.
6. Заїка Ю. О. Становлення і розвиток спадкового права України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.03 – «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Ю. О. Заїка. – К., 2007. – 25 с.

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ РОЗВИТОК ТА ЗНАЧЕННЯ ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ В УКРАЇНІ

*Сковородько Ярослава Анатоліївна
студентка юридичного факультету Київського національного
університету ім. Т. Шевченка*

Глобальні зміни, що мали місце в економічному та соціальному укладі країни в 90-х роках минулого століття та на початку нинішнього зумовили необхідність докорінного перегляду традиційних цивільно-правових інститутів та формування нових, що мають обслуговувати нові соціально-економічні відносини в суспільстві. У зв'язку з ринковими перетвореннями, що відбулись останнім часом в економіці України, значно зросли можливості учасників майнового обороту щодо свободи укладення різного роду цивільно-правових договорів. Обумовлені соціально-економічними потребами ринкові реформи зблизили Україну з

передовою світовою спільнотою і посприяли поширенню в її майновий обіг найбільш розповсюджених договірних конструкцій притаманних розвинутій ринковій економіці. У числі інститутів, що зазнали значних змін особливе значення має інститут довічного утримання. Він має значний інтерес для широкого кола осіб, але першочергово – для малозабезпечених осіб. У радянські часи цей інститут фактично являв собою різновид договору купівлі-продажу і не забезпечував інтерес широкого кола людей забезпечити першочергові потреби саме таким шляхом. У зв'язку із детальним врегулюванням в новому цивільному законодавстві інституту довічного утримання, він став більш поширеним, має певну практику застосування і вирішення спорів при застосуванні. Договір довічного утримання має досить специфічний характер, і його правове регулювання значно різниться в різних країнах.

Значення договору довічного утримання набуває все більшого значення у соціальній політиці держави і дозволяє вирішити проблеми соціального забезпечення людей похилого віку та інвалідів, що не мають можливості в силу обмежених можливостей отримувати доходи на власне забезпечення життєдіяльності. Для держави ж, яка не в змозі належним чином утримувати цю категорію населення та створити належні умови для життя своїх громадян з обмеженими можливостями є можливість через застосування інституту довічного утримання виконувати свою соціальну функцію. Так, реалізація ст.46 Конституції України, яка гарантує громадянам соціальний захист у разі непрацездатності, по старості або у інших випадках на держаному рівні забезпечується, в тому числі, і створенням законодавчого підґрунтя у вигляді норм цивільного законодавства (гл.57 Цивільного кодексу України), які створюють умови для такого забезпечення без залучення державних коштів. Крім того, оскільки набувачем майна за договором може бути юридична особа, через механізм довічного утримання, державні та комунальні підприємства можуть створювати необхідні умови для цієї категорії громадян та формувати базу для створення державного та комунального соціального житлового фонду.

Договір довічного утримання хоча і мав місце в цивільному кодексі попередньої редакції, але теоретичних досліджень в цій галузі багато не присвячувалось, мали місце прогалини та суперечності, які значним чином усунені з прийняттям нового цивільного кодексу. Але існує ряд питань, що знайшли свого відображення в законі та вимагають додаткового вивчення та відображення і деталізації безпосередньо в договорі довічного утримання між конкретними особами.

В останній час договори довічного утримання (догляду) набули значного поширення. Сьогодні вони відіграють досить важливу роль, як для матеріального забезпечення людей, що потребують утримання та (або)

догляду, з одного боку, так і для можливості вигідно набути цінне майно, з іншого.

Література:

1. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 року // <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Сімейний кодекс України № 2947-III від 10.01.2002 року // <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 року // <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963 № 1540-VI // <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Договорное право: Учебник / Под редакцией М.И. Брагинского. - М.: ИНФРА-М, 2003. - 598 с.
6. Гражданское право: Учебник / Под редакцией Е.О. Харитоновой. - К.: Юринком Интер, 2004. - 461 с.
7. Цивільне право України: Підручник: У 2-х книгах / О.В Дзера (керівник авторського колективу), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та інші; За редакцією О.В Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2005. - Книга 2. - С. 324.
8. Цивільне право України: Підручник / Під редакцією Ч.М. Азімова. - Харків: ТОВ «Одіссей», 2002. - С. 235.

ДО ПИТАННЯ ПРО ФАКТИЧНІ ШЛЮБНІ ВІДНОСИНИ

Турані Марта Йосифівна

студентка Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

В сімейному прав можна зустріти такий термін як конкубінат (фактичні шлюбні відносини), який і викликав інтерес для наукових роздумів щодо його окремих правових аспектів в Україні.

Для вірного розуміння того, що слід розуміти під фактичними шлюбними відносинами (в народі їх часто називають “цивільний шлюб”), необхідно насамперед визначитись, кого потрібно вважати подружжям і чи є ним особи, що спільно проживають без реєстрації шлюбу, оскільки саме з поняттям “подружжя” законодавство пов’язує можливість реалізації певних прав у сімейних правовідносинах.

Перш за все, слід зазначити, що законодавство не містить визначення поняття подружжя. Визначити, кого можна віднести до подружжя, можливо лише шляхом аналізу положень Сімейного кодексу України. Відповідно до ст. 3 СК України сім’ю складають особи, які

спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства [1, ст. 3].

Відповідно до ст. 21 СК України шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану. Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя. Аналізуючи положення даної статті можна дійти висновку, що подружжям є лише особи, які перебувають у шлюбі та, відповідно, іменуються чоловіком та дружиною. Однак особи, що перебувають у фактичних шлюбних відносинах, за змістом СК вважаються сім'єю. Зараз залишається актуальною проблема відмінностей фактичних шлюбних відносин від зареєстрованими.

Зокрема, труднощі можуть виникнути у випадку швидкого розпаду тимчасового й недовготривалого фактичного шлюбу. Видається недостатньо обґрунтованим зміст ст. 74 СК України щодо ситуації, коли одночасно існують обидва шлюби – і законний, і фактичний. Так, у судовій практиці досить часто трапляються сімейні спори та спори, що впливають із спадкування, коли один з учасників фактичних шлюбних відносин (без юридичного припинення зареєстрованого шлюбу або не перебуваючи в зареєстрованому шлюбі взагалі) протягом тривалого часу проживає з другою особою або з іншими особами послідовно чи навіть одночасно. Крім того, навіть якщо особи пізніше зареєструють шлюб, що часто відбувається при народженні спільної дитини, майно, яке було набуто ними за час спільного проживання, але до реєстрації шлюбу, не є спільним майном подружжя [1, ст. 57].

Режим спільної сумісної власності доцільно застосовувати для тривалих фактичних шлюбів, оскільки фактичне подружжя, яке прожило разом не один десяток років, має більшу кількість спільного майна і за ознаками найбільш наближене до статусу законного подружжя. Тим не менше, питання, який шлюб вважати тривалим, залишається дискусійним. Деякі практики, посиляючись на ч. 3 ст. 76 СК України, визначають термін спільного проживання у десять років, однак єдиної думки з цього приводу немає.

Враховуючи викладене, а також виходячи з аналізу судової практики, варто констатувати, що суто майнові права учасників позашлюбних взаємовідносин можуть бути захищені тільки нормами цивільного права, зокрема, про спільну часткову власність.

У випадку, коли пробний союз не виправдав сподівань, і мирних шляхів поділу майна не знайдено, учаснику фактичних шлюбних відносин потрібно переконати суд насамперед у тому, що це майно є спільним. Для цього необхідно довести не сам факт перебування у фактичних шлюбних відносинах, а факт придбання даного конкретного майна за кошти або внаслідок трудової участі обох фактичних чоловіка й дружини. Однак, практика показує, що зробити це не завжди просто.

Найпростішим, але не завжди дієвим способом доказу є показання свідків. Так, аргументами можуть слугувати відомості про те, що один з учасників фактичних шлюбних відносин за період спільного проживання не мав достатніх коштів для придбання або покращення майна без залучення коштів іншого. Більшу доказову силу мають документи, які можуть підтвердити наявність заробітку чи іншого доходу, отримання кредиту в банку на ім'я одного або обох учасників фактичного шлюбу, договори про позику, дарування грошей, або документи, що підтверджують витрати на спільне майно. А от частка належного кожному з учасників фактичного шлюбу майна визначається на основі конкретного, як правило, грошового вкладу в придбання тієї чи іншої речі або залежить від ступеня участі особи в її створенні.

В цьому розумінні переваги зареєстрованого шлюбу очевидні, оскільки йому не притаманна специфіка бухгалтерських підрахунків. За загальним правилом вважається, що законні чоловік і дружина однаковою мірою дбають про матеріальне забезпечення сім'ї, а тому розмір грошових сум, які приносяться в сім'ю кожним із подружжя, не має при поділі майна жодного значення. Крім того, працю дружини з ведення домашнього господарства та виховання дітей законодавець прирівнює до праці чоловіка в суспільному виробництві. За умов фактичного шлюбу ця праця не може бути врахована, що часто призводить до ситуації, коли одна сторона (найчастіше жінка) при розірванні відносин безпідставно отримує меншу частину майна. На думку деяких вчених, таке вирішення проблеми не зовсім правильне з точки зору як правового, так і соціального її обґрунтування. Досить поширеною також є така непроста ситуація, коли майно, придбане фактичним подружжям за спільні кошти, оформлюється на когось одного з них. Якщо при зареєстрованому шлюбі це не має юридичного значення, то за умов фактичних шлюбних відносин має, і досить велике. Так, майно, оформлене на одного з учасників вільних відносин, є виключно його майном. Друга сторона права на таке майно не має, доки не доведе, що воно є спільним.

Для того щоб уникнути такого становища все майно, що придбавається фактичним подружжям на спільні кошти слід оформлювати „на двох” у спільну часткову власність. Так, наприклад, у договорі купівлі-продажу слід зазначати одразу двох покупців, тоді кожному з них

належатиме відповідна частка майна. Якщо розмір часток у договорі не вказується, то на підставі ч. 1 ст. 357 ЦК України вони вважаються рівними [2, ст. 357]. Таким чином, право кожної сторони на частку спільно нажитого майна закріплюватиметься в документах (договорах, свідоцтвах про право власності тощо). У випадку спору додаткові докази навіть не вимагатимуться.

Більше того, договірний спосіб упорядкування відносин між фактичним подружжям є чи не єдиним способом захисту прав та інтересів його учасників. Так, «фактичний чоловік і дружина» можуть укласти між собою угоду про поділ майна, яке знаходиться в їхній спільній власності, а також угоди про порядок володіння, користування, розпорядження таким майном та про поділ плодів і доходів від використання спільного майна.

Література:

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2947-14>.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>.

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ ЗАХИСТУ ПЕЧАТОК І ШТАМПІВ ВІД
ПІДРОБКИ**

Безпалько Сергій Вікторович

здобувач кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ

1. Відсутність в українській юридичній науці прикладних розробок проблеми кримінально-правової характеристики та запобігання підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збуту, використання підроблених документів, відповідних рекомендацій для практики, обмежує можливість правоохоронних органів у проведенні на належному рівні змістовної боротьби з цим злом. Окремі проблеми протидії такому злочину були в центрі уваги фахівців у галузі кримінального права та кримінології. Про це свідчать роботи вітчизняних та зарубіжних вчених М.О. Алієва, О. Бріліантов, О.М. Ватутін, Д. Гончаров, А.І. Дагіте, А.Д. Джафаров, О.О. Леві, Б. Пінхасов, Г.Ф. Поленов, В.С. Постніков, Ю.В. Щігальов та ін. Однак у працях названих авторів питання поняття та генезису злочину передбаченого ст. 358 КК України, його кримінально-правова та кримінологічна характеристики, детермінації, загальносоціальна та спеціально-кримінологічна профілактика не розглядалися або розглядалися фрагментарно.

2. Встановити якісну підробку відбитка печатки на документі можуть лише експерти-криміналісти. Використання злочинцями сучасних комп'ютерних технологій при виготовленні підробок, а також відсутність комплексу захисних засобів у печаток і штампів, які виготовляються в Україні, утрудняють їх розпізнавання. Надійним способом підвищення якості розпізнавання таких підробок, який практично повно виключає можливість проходження документа, завіреного фальшивою печаткою, є застосування комплексу захисних заходів при виготовленні й використанні печаток і штампів. Розрізняють такі види захисту штампів та печаток від підробки : організаційні, технологічні й фізико-хімічні.

3. До організаційних заходів захисту штампів та печаток відносяться такі : а) проведення спеціальної підготовки (навчання) працівників, які здійснюють операції купівлі-продажу цінних паперів і проведення фінансових документів у банках, з питань контролю дійсності документів і їх реквізитів; б) розробка й прийняття нормативних вимог по виготовленню печаток і штампів, забезпечених комплексом захисних

елементів (держстандарту виготовлення печаток); в) використання цифрового зображення герба, що зберігається в закодованому виді в органі по ліцензуванню, яке передається організаціям, що одержали ліцензію на виготовлення гербових печаток і сертифікат; г) криптозахист файлу зображення, застосовуваного при використанні цифрового зображення державного герба, а також програмне забезпечення при макетуванні й форматуванні печаток, які повинні виключати можливість витягу цифрового зображення герба; д) з метою підвищення збереження відбитків гербових печаток, у тому числі переданих для архівного зберігання, допускається ламінування документів, на яких ставиться гербова печатка; е) підприємства, що мають дозвіл на виготовлення гербових печаток, надають інформацію про застосовувані ними способи захисту печаток по запитах правоохоронних органів; є) покладання відповідальності на власника по: забезпеченню своєї печатки елементами захисту від підробки й засобами ідентифікації дійсності відбитка; наданню банку опису використаних засобів захисту й інструкції про порядок контролю відбитка; забезпеченню необхідними забезпеченню контролю — шаблонами, ключами (інструкція й контрольні шаблони зберігаються разом з банківською карткою клієнта, при прийманні платіжних документів операціоніст перевіряє відбиток печатки й інші реквізити відповідно до цієї інструкції).

СПОСІБ ПІДРОБЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ

Безпалько Сергій Вікторович

здобувач кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ

1. У сучасному суспільстві реалізація прав та законних інтересів утруднюється, а інколи стає неможливою без належного документального посвідчення юридично-значимих фактів і відносин. У зв'язку з цим ст. 358 КК України варто розглядати як важливу законодавчу гарантію здійсненню і захисту прав та законних інтересів громадян і юридичних осіб.

Вчинення злочину передбаченого ст. 358 КК України не тільки порушує нормальну діяльність державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, але й може завдати істотної шкоди правам і законним інтересам фізичних та юридичних осіб, сприяє вчиненню інших більш тяжких злочинів.

2. Елементом кримінологічної характеристики підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів є спосіб вчинення злочинних дій. До таких дій відносяться дії спрямовані на повну або часткову підробку документу.

3. Дослідження показує, що в Україні поширені такі способи повної підробки бланків документів, відбитків печаток і штампів : а) оперативне розмноження за допомогою засобів електрографічного або термографічного друку, що дозволяють кольорове або чорно-біле копіювання; б) сканування або виготовлення документа за допомогою комп'ютерних програм з наступною роздруківкою на принтерах (голчасто-матричному, струминному, лазерному або світлодіодному); в) малювання безпосереднє на папері «на око», по пам'яті, на просвіт; г) перемальовування за допомогою копіювального паперу, з наступним обведенням або без нього; д) передавлювання штрихів з наступним обведенням; е) копіювання відбитка печатки безпосередньо на документ або подвійне копіювання; є) нанесення відбитків за допомогою плоских кліше, виготовлених : за допомогою розмножувальних апаратів з наступним обведенням; змальовуванням відбитка в дзеркальному відображенні; фотографічним способом з наступним обведенням; змальовуванням відбитка на просвіт; ж) фотографічне відтворення на фотопапір або папір для письма з нанесеним на нього емульсійним шаром; з) нанесення відбитків за допомогою рельєфних саморобних кліше : вирізаних на дереві, гумі, лінолеумі й ін.; вигравіруваних на металі, камені й інших матеріалах; набраних з використанням літер типографського тексту або спеціальних наборів (самоскладальні печатки й штампи); виготовлених фотомеханічним способом (фотоцинкографія, фототипія й ін.); к) виготовлення рельєфних кліше шляхом сканування відбитка або його відтворення за допомогою комп'ютерних програм з наступним використанням; л) поліграфічний спосіб — найбільш кваліфікований спосіб підробки, встановити який найчастіше можна тільки методом порівняльного дослідження підробленого бланка зі справжнім.

4. Поширеними способами часткової підробки документів є : а) підчищення — видалення знаків і штрихів шляхом механічного впливу; б) дописка — внесення окремих букв, цифр, слів між письмовими знаками; в) домальовування — додавання окремих штрихів у букви, цифри; г) вставка — додавання слова над рядком, під рядком і на вільне місце в рядку; д) додрукування — внесення машинописної зміни в документ; е) травлення — знебарвлення барвника за допомогою хімічного реактиву; є) змивання — видалення барвника шляхом його розчинення; ж) заміна фотознімка повна й часткова; з) заміна аркушів часткова або повна.

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ АДВОКАТА-ЗАХИСНИКА НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Вільчик Тетяна Борисівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри Організації судових та правоохоронних органів Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

Відповідно до чинного законодавства захисник зобов'язаний використовувати всі передбачені законом засоби захисту з метою з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують кримінальне покарання чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого та надавати їм необхідну правову допомогу. Під засоби захисту багатьма вченими розуміються встановлені законом процесуальні форми діяльності адвоката-захисника, спрямовані на з'ясування обставин, що спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого (1, с. 127-129; 2. с.8: 3. с. 75).

Правила адвокатської етики наголошують на обов'язку адвоката використати всі розумно необхідні і доступні йому законні засоби для ефективної правової допомоги (ст. 32). Разом з тим, чинне законодавство, встановлюючи такі засоби, дещо обмежує адвоката в досягненні цілей захисту. В тому числі, мова йде, зокрема, про обмеження участі захисника в слідчих діях або ознайомлення його з моменту допуску до захисту обвинуваченого лише з передбаченими в ч. 2 ст. 55 КПК України документами, про право брати участь у слідчих діях, які проводяться за клопотанням захисника або підзахисного лише за дозволом особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора тощо.

За нашою думкою, вже на ранніх стадіях процесу повинно бути забезпечено право захисника мати доступ до матеріалів справи, можливо не в повному обсязі, але, напевно, в такому, який забезпечував би „рівність озброєння”, володіння захистом тією інформацією, яка забезпечувала б ефективне здійснення його функції у кримінальному процесі. Це особливо важливо на певних критичних етапах слідства, наприклад, коли обирається чи змінюється запобіжний захід. (4, с.116-117).

Заміна запобіжного заходу у вигляді взяття під варту дійсно видається одним з найголовних завдань, які має намагатися вирішити захисник на попередньому слідстві. Але для належного обґрунтування такого клопотання, аби забезпечити його результативність, адвокату

потрібно мати у своєму розпорядженні певний обсяг інформації. Таку інформацію він може почерпнути з різних передбачених законом джерел: бесіда з підзахисним, його родичами, знайомими, відповіді на адвокатські запити тощо. Втім, доступ адвоката до матеріалів слідства до моменту виконання вимог ст.218 КПК України є обмеженим.

Слід зауважити, що законодавство деяких європейських країн дозволяє адвокатам знайомитися з інформацією щодо їх клієнтів, зібраною у ході поліцейського провадження. Таке правило впливає з конституційних норм, що містяться у практично всіх Конституціях країн-членів Ради Європи, про свободу доступу до інформації (офіційних записів, файлів), яка стосується громадянина. Однак, звичайно, сказане не означає, що адвокати захисту у цих країнах мають право вільного доступу до будь-яких зібраних слідством відомостей. У вирішенні питання про обсяг доступу до поліцейських (слідчих) матеріалів практично всі законодавчі системи європейських країн виходять з положення, аналогічного тому, яке міститься у ст.121 КПК України: з даними слідства можна ознайомитись лише з дозволу слідчого і лише в тому обсязі, в якому він визнає можливим. Отже, питання зводиться до визначення критеріїв, якими має користуватися слідчий при визначенні тих обсягів і тих можливостей. Принцип справедливого суду вимагає, щоб захист і обвинувачення при вирішенні цього питання користувалися рівними правами і можливостями, і саме цей постулат став наріжним каменем багатьох відомих рішень Європейського Суду з прав людини.

У Кримінально-процесуальному кодексі України міститься норма про те, що захисник не вправі розголошувати дані, які стали йому відомі у зв'язку з виконанням його обов'язків (ч. 5 ст. 48). Встановлено також, що документи, пов'язані з виконанням захисником його обов'язків при участі у справі, не підлягають розголошенню навіть дізнавачем, слідчим, прокурором, судом без його згоди (ч. 8 ст. 48).

Суттєвими є питання, з якого моменту виникає обов'язок адвоката щодо нерозголошення довіреної йому інформації або тієї, що стала відомою у зв'язку з поданням правової допомоги, строк дії конфіденційності цієї інформації. З моменту звернення клієнта у адвоката виникає необхідність знайомитися з ним, його справою, збирати певну інформацію, ознайомлюватися з документами, проводити опитування громадян, виконувати інші дії, необхідні для подання правової допомоги, здійснення захисту чи представництва. Саме з першої хвилини спілкування клієнта і адвоката виникає обов'язок останнього щодо збереження конфіденційності інформації, що надходить у і зв'язку з виконанням ним професійних обов'язків.

Час зберігання конфіденційності такої інформації не обмежений лише виконанням доручення. Дія принципу конфіденційності не

обмежена в часі. Разом з тим сам клієнт (або його спадкоємці) може зупинити перебіг строку збереження конфіденційності інформації, давши згоду на її розголошення і зробивши це у письмовій або іншій зафіксованій формі. У разі відмови від прийняття доручення адвокат зобов'язаний зберігати конфіденційність інформації, повідомленої йому клієнтом у ході переговорів про прийняття доручення або такої, що стала йому відомою у зв'язку з цим. З цієї норми, сформульованої у ч. 2 ст. 25 Правил адвокатської етики, випливає, що виникнення обов'язку збереження конфіденційності інформації виникає вже на етапі, що передуює прийняттю доручення, і зберігається протягом невизначеного строку.

Адвокат не може при здійсненні професійної діяльності в суді будь-яким чином порушувати конфіденційність інформації, яка належить до предмета адвокатської таємниці або є конфіденційною згідно з Правилами адвокатської етики (ст. 57). Остання норма вступає у протиріччя з ч. 4 ст. 9 Правил, де зазначено, що адвокат не відповідає за порушення принципу конфіденційності у випадках допиту його як свідка щодо обставин, які охоплюються предметом конфіденційності інформації, передбаченим Правилами адвокатської етики. Отже адвокат, який несе обов'язок перед клієнтом і особою, котрих конфіденційна інформація стосується, щодо збереження конфіденційності, і наділений правом її збереження у відносинах з усіма суб'єктами, які можуть вимагати її розголошення, не може розкривати навіть при допиті таку інформацію, а у разі її розголошення повинен нести відповідальність за порушення свого обов'язку.

Слід також враховувати, що адвокат не може бути допитаний як свідок з приводу того, що йому довірено або стало відомо при здійсненні професійної діяльності, якщо він не звільнений від обов'язку зберігати професійну таємницю особою, яка довірила йому ці відомості (п. 1 ч. 1 ст. 69 КПК). Це ж стосується обставин, що стали відомими захиснику при поданні правової допомоги підзахисним або довірителям (п. 2 ч. 1 ст. 69).

На цей час залишається дискусійним питання про „чинність” принципу рівності та змагальності на стадії досудового слідства. Деякі фахівці вважають, що даний принцип відноситься суто до судових стадій кримінального процесу, оскільки ст. 161 КПК, яка, власне, проголошує цей принцип, торкається лише розгляду справ у судах. Дійсно, рівність прав захисника з іншими учасниками процесу, закріплена у ст. 161 КПК, означає, що прокурор, захисник та інші перераховані у ч.5 особи беруть участь в судовому засіданні як сторони і користуються рівними правами та свободою у наданні доказів, їх дослідженні та доведенні їх переконливості перед судом. У ст. 261 КПК закріплено рівність прав сторін також тільки в судовому розгляді. Ця стаття передбачає, що сторона обвинувачення, тобто прокурор, а також потерпілий, цивільний

позивач і їх представники та сторона захисту (підсудний, захисник і законний представник, цивільний відповідач і його представник) користуються рівними правами на: 1) заявлення відводів і клопотань; 2) подання доказів; 3) участь в їх дослідженні та доведенні їх переконливості; 4) виступ в судових дебатах; 5) оскарження процесуальних рішень суду. Власне, цим рівність сторін кримінально-процесуальним законом і обмежується, а, отже, з цього робиться висновок, що принцип рівності та змагальності сторін не притаманний досудовому слідству.

На нашу думку, з такою позицією погодитися не можна. Принцип рівності та змагальності сторін є універсальним принципом кримінального процесу. Відповідно до європейських стандартів у галузі кримінально-процесуальної діяльності, встановлених, зокрема, рішеннями Європейського суду з прав людини, гарантії справедливого судочинства розповсюджуються і на досудові стадії процесу. Так, право обвинуваченого мати достатньо часу і можливостей для підготовки свого захисту (п.3 (b) ст.6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод, яка, слід нагадати, є частиною національного законодавства України, нічим не „гіршою” ніж КПК) не обмежується лише межами судового розгляду справи. Зазначене право тісно пов'язане з правом обвинуваченого користуватися правовою допомогою захисника, який, відповідно, також повинен мати достатньо можливостей для підготовки захисту. При цьому не слід забувати, що адвокат здійснює захист на всьому протязі своєї участі у кримінальній справі незалежно від стадії процесу, на якій він вступив до справи. Це означає, що захисник вже на досудовому слідстві користується такими гарантіями, як рівність можливостей чи, говорячи мовою Євросуду, „рівність озброєння сторін”. (5, с. 17).

Адвокати справедливо вважають, що ефективні тактичні схеми участі захисника у досудовому слідстві не можуть будуватися за відсутності детальної розробки і конкретного закріплення у нормативних актах питання про те, на підставі чого і яким чином адвокат має право збирати докази, необхідні для проведення обраної лінії захисту. Слід визначити, яку доказову силу матимуть зібрані адвокатом дані. Правоохоронні органи мають у своєму розпорядженні широкий спектр засобів та методів гласного та негласного збору відомостей про факти (оперативно-розшукова діяльність, застосування технічних засобів зняття інформації, протоколювання тощо), які мають реальну юридичну силу і без будь-яких застережень чи сумнівів приймаються судами. В той же час адвокат-захисник практично позбавлений можливості надати суду зібрані докази, які були б рівними по „силі”, переконливості.

Таким чином, рівність і змагальність повинні забезпечуватися протягом всього кримінального процесу, хоча на досудових стадіях втілення цього принципу, безперечно, має свою специфіку, зумовлену характером і юридичним змістом досудового слідства. Ця специфіка, на нашу думку, полягає в першу чергу в тому, що слідство і захист просто не однакові, їх процесуальні права не є і не повинні бути „симетричними”. „Рівність” тут слід тлумачити не в сенсі абсолютної рівності прав слідчого та захисника, але в сенсі рівності можливостей реалізації своїх процесуальних функцій і завдань кожним з них. Це, очевидно, потребує надання різних прав слідчому і захисникові як за обсягом, так і за змістом, що не заперечує їх рівності, а навпаки, забезпечуватиме змагальність. Таке „асиметричне” рішення можливе в першу чергу за рахунок відповідного коригування законодавства, але, в принципі, і чинний кримінально-процесуальний закон до якоїсь міри дозволяє захиснику вести рівну конкуренцію зі слідством. Це стає можливим завдяки вмінню захисника компенсувати дефіцит процесуальних прав за рахунок грамотно і вчасно застосованих захистом тактичних прийомів. Межі даної статті, звичайно, не дозволяють охопити все різноманіття тактичних ходів, вироблених на досвіді багатьох поколінь адвокатів; автор бачить свою мету лише в тому, щоб привернути увагу до деяких тактичних побудов, завдяки яким можливо створити певне підґрунтя для подальшого звернення до Європейського суду з прав людини, оскільки, як було показано вище, кримінально-процесуальне законодавство України не гарантує рівності та змагальності обвинувачення і захисту на досудовому слідстві, і лише прецедентне право Євросуду визначає універсальність цього принципу як стандарт.

Література:

1. Фаткуллин Ф.Н., Зинатуллин З.З., Аврах Я.С. Обвинение и защита по уголовным делам. - Казань, 1976. – 315 с.
2. Макарова З.В. Участие адвоката-защитника на предварительном следствии. - Куйбышев, 1978. – 127 с.
3. Адаменко В.Д. Сущность и предмет защиты обвиняемого. - Томск, 1983.- 217 с.
4. Вільчик Т.Б. Організація роботи адвокатури // Навчальний посібник. – Харків. – СПД ФО Вапнярчук.- 2006 р. – 315 с.
5. Гончаренко С.В. Тактичні аспекти забезпечення змагальності на досудовому слідстві: погляд зі сторони захисту // Тактика, методика, етика захисту та представництва.: Зб. матер. наук.-практ. конференції. – К.: Академія адвокатури, 2003 р.

ПІДГОТОВКА ДОПИТУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВБИВСТВ

Воробйов Руслан Анатолійович

здобувач кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

Серед засобів одержання інформації про злочин, допит займає особливе місце. Це обумовлено тим, що допит найпоширеніша слідча дія, без проведення якої не обходиться розслідування жодного кримінальної справи. Допит, таке джерело інформації, яке дозволяє слідчому й суду найбільше повно уявити подію вбивства, включаючи й такі важко встановлювані елементи, як мотив, мета й причини цього злочину. Допит є складним з погляду його проведення, вимагає високої загальної й професійної культури, глибокого знання людей, їх психології, майстерного володіння тактичними прийомами. Підготовка допиту містить у собі кілька стадій.

Перша стадія — вивчення матеріалів кримінальної справи. Основним завданням при підготовці допиту під час розслідування вбивства є встановлення механізму злочину. Вивчаючи матеріалами справи, слідчий повинен визначити кого й з яких питань слід допитувати. З цією метою використовуються результати раніше проведених слідчих дій й відомості оперативних підрозділів. Доцільно заздалегідь зробити закладки на потрібних сторінках справи, виписати фактичні дані, підготувати схеми, фотографії, речові докази й вибудувати їх у певній послідовності.

Друга стадія — ознайомлення з відомостями про особу допитуваного. Що припускає одержання інформації, яка може бути використана для вибору найбільш ефективних тактичних прийомів і способів впливу на допитуваного з метою одержання більш повних і об'єктивних показань. Володіння інформацією про погляди, інтереси, потреби, ціннісні орієнтації, психологічні можливості допитуваного дозволяє оцінювати його поведінку під час слідчої дії. Доцільно якомога більше знати біографічних відомостей допитуваного, відомостей про його трудову діяльність, поведінку в побуту, особисті якості, що безумовно позитивно вплине на результати допиту.

Третя стадія — вибір часу, місця проведення й способу виклику на допит. Повинна враховуватися психологія окремих осіб, їх ставлення до правоохоронних органів, груповий статус, динаміка групових стосунків, взаємини з іншими особами у справі.

Четверта стадія — тактичне забезпечення допиту. Доцільно визначити коло доказів, які можуть бути використані при відмові від дачі показань. Спрогнозувати поведінку допитуваного на допиті, можливість

одержання інформації певного характеру, можливість рефлексивного управління допитуваним. Розробити тактику допиту: обрати основний напрям поведінки, спланувати тактичні прийоми, сформулювати питання допитуваному, при потребі спланувати одержання графічних зображень (схем, планів, креслень, малюнків).

П'ята стадія — складання плану допиту. План може бути розгорнутим або коротким, краще письмовим. У ньому міститься система питань, обумовлена завданнями розслідування вбивства.

Шоста стадія — технічне забезпечення допиту. Включає підготовку засобів звуко- і відеозапису, бланків і протоколів слідчої дії. Чинне законодавство вимагає фіксації в протоколі допиту всіх отриманих показань, по можливості дослівно.

Підготовки до „допиту взагалі” не існує, завжди підготовка здійснюється до допиту конкретних осіб. Слідчий повинен володіти навиками допиту як різних за психологічними даними осіб, так і при розслідуванні вбивств різних видів (вчинених на замовлення, в процесі протистояння злочинних угруповань, корисливих та ін.). При цьому слідчий повинен прагнути до створення на допиті таких умов, які б забезпечили бажання допитуваних осіб вступити з ним у спілкування, з метою виконання поставлених перед слідством завдань.

ВИСУВАННЯ ВЕРСІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВБИВСТВ ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННОЮ ГРУПОЮ

Воробйов Руслан Анатолійович

здобувач кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

Криміналістами-науковцями детально розроблені теоретичні та практичні аспекти висування й перевірки слідчих версій. Версія (від лат.) — одне з декількох відмінних один від одного викладів або тлумачень певного факту чи події. Слідча версія — логічно обґрунтоване припущення слідчого, яке включає в себе пояснення характеру події злочину, її динаміки, елементів і причин. Необхідність у висуванні слідчих версій виникає в тих випадках, коли ці обставини, найчастіше окремі з них, недостовірні або невідомі.

Як різновид окремої гіпотези, версія, має специфічні особливості, які впливають із особливостей судово-слідчої сфери її використання: версія висувається й використовується у кримінальному судочинстві; вона опирається на факти (ознаки), пояснює факти й обставини, які сприяють встановленню істини в справі; перевірка версії обмежена строком, обумовленим законом; для перевірки версії використовуються специфічні

методи; перевірка версії може бути протипоставлена активна протидія з боку як окремих осіб, так і злочинних угруповань, зацікавлених у прихованні істини в справі.

Зміст версій складають припущення про істотні обставини справи : предмет доказування, доказові факти, джерела встановлення цих обставин. Правильність загальної версії перевіряється дослідженням окремих версій, існує й зворотна залежність. Крім загальної версії про наявність злочинного угруповання, його мету, склад, вчинені його членами вбивства та інші злочини, під час розслідування висувуються окремі версії. Типовими при цьому є припущення про лідера (організатора) угруповання; про причетність до угруповання тих або інших осіб; про місця придбання й зберігання зброї; про майно й гроші, отримані в результаті нападів; про задуми злочинців і т.ін.

При плануванні розслідування поряд з типовими версіями висувуються й такі версії : про зв'язок даного угруповання з іншими групами; про вчинення конкретною групою, крім убивств, інших злочинів.

Підставами для побудови версій є такі : фактичні дані за матеріалами перевірок (оперативні дані) або кримінальна справа; криміналістична характеристика виду або групи однорідних злочинів; особистий і колективний досвід працівників правоохоронних органів; рекомендації науковців.

Фактичні дані, які служать базою для висування версії, можуть бути отримані як із процесуальних (доказових), так і з непроцесуальних (орієнтуюча інформація) джерел. До останніх може бути віднесене будь-яке джерело, тільки б інформація, що міститься в ньому, була правдоподібною. У разі недостатності або відсутності таких фактичних даних, допомагає знання криміналістичної характеристики вбивств, а також типової характеристики організованих злочинних угруповань : типова вихідна інформація; відомості про спосіб вбивства й типові сліди його вчинення; про особу злочинця; про особу типової жертви; про окремі обставини злочинів (місце, час, обстановка, механізм вчинення вбивства).

ПРОБАЦІЯ В УКРАЇНІ

Дубінчина Ольга Михайлівна

Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого

Ніколайчук Віталій Андрійович

Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого

Поміщення особи на тривалий термін до замкненого з соціального погляду та одностатевого середовища, що обмежує можливості її

самореалізації внаслідок застосування режиму, спричиняє виникнення в цієї особи низки важких негативних психічних станів. З метою вирішення цієї проблеми вживають різноманітні організаційно-правові заходи, пріоритетними серед яких є застосування санкцій, альтернативних позбавленню волі та поєднаних з наглядом за засудженими [1]. Серед останніх значний інтерес становить поширене у США та країнах Західної Європи такий вид покарання, як пробація.

Пробація передбачає направлення на певний строк засудженого, залишеного на волі, під нагляд чиновника спеціальної служби, якому доручається здійснювати контроль і нагляд за його поведінкою. За загальним правилом, цей захід кримінально-правового впливу не може бути застосований до осіб, які вчинили тяжкі злочини, за які передбачено смертну кару, довічне чи тривале позбавлення волі. Протягом визначеного строку засуджений зобов'язаний дотримуватися низки встановлених судом умов. Найпоширенішими умовами пробації є: 1) участь у виконанні суспільно корисних робіт; 2) невідвідування певних місць; 3) проходження курсу навчання чи лікування; 4) утримання від вживання алкоголю та наркотичних речовин; 5) здійснення регулярних зустрічей із чиновником служби апробації. Разом з тим, на практиці зустрічаються випадки, коли суд покладав на засудженого незвичні обов'язки. Так, один із федеральних судів США, розглянувши справу Спрингера, визнав його винним у грубому порушенні правил дорожнього руху. Призначивши Спрингеру пробацію, суд зобов'язав його здати протягом 30 днів півлітра крові організації Червоного Хреста, вважаючи, що це значно сприятиме перевихованню правопорушника. Якщо засуджений порушує умови пробації, то суд ухвалює одне із таких рішень: 1) продовжує строк пробації у межах встановленого законом максимального строку; 2) покладає на засудженого додаткові обов'язки; 3) скасовує рішення про застосування пробації та призначає інше покарання [2, С. 27-30].

В Україні вже здійснено перші кроки до створення інституту пробації. Так, 20 червня 2008 року Комітет Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності провів комітетські слухання, за результатами яких було прийнято рішення про створення робочої групи Комітету з підготовки законопроектів щодо запровадження в Україні служби пробації [1]. Розроблені робочою групою законопроекти вже пройшли реєстрацію у Верховній Раді України.

На нашу думку, запровадження пробації можливо і без створення окремої служби, оскільки в Україні діє кримінально-виконавча інспекція, яка повинна виконувати покарання, не пов'язані з позбавленням волі, що закріплено у ст. 13 Кримінально-виконавчого кодексу України.

Таким чином, введення інституту пробації в Україні стане наступним кроком на шляху приведення чинного законодавства в сфері

виконання покарань у відповідність до міжнародних стандартів; сприятиме гуманізації покарання, дозволить більш диференційовано підходити до кожної конкретної справи, реалізуючи на практиці принцип індивідуалізації кримінальної відповідальності і покарання.

Література:

1. В. Лиска. Пробація як альтернатива ув'язненню // Правовий тиждень. – 2009. - № 18-19. - <http://www.legalweekly.com.ua>.
2. А. Савченко. Пробація та реституція як види кримінального покарання // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2005. - № 4. – С. 26-35.

КЛАСИФІКАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ У СПРАВАХ ПРО ЗЛОЧИНИ ПЕРЕДБАЧЕНІ СТ. 317 КК УКРАЇНИ

Запорощенко Наталія Андріївна

ад'юнкту докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ

Під час огляду місця події у справах про організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів важливе значення має встановлення об'єктів огляду.

В.І. Пархоменко справедливо зазначає, що перелік основних об'єктів пошуку при огляді місця події, як відомо, залежить від виду злочину, що розслідується, і слідчої ситуації. При розслідуванні справ про незаконне виготовлення, придбання, зберігання, пересилання, збут наркотичних речовин, про утримання кубел, схилення до вживання вказаних речовин об'єктами пошуку зазвичай є: наркотичні засоби, сировина, напівфабрикати, реактиви; технічні засоби для їх виготовлення (хімічні реактиви, прилади тощо); предмети, використовувані як прес при виготовленні анаші; ковдри, клейонки, поліетиленові плівки, над якими могли просівати конопляну труху тощо [2, 103]. Криміналістичне значення можуть мати відходи у вигляді головок маку, лушпиння від них, конопляна солома, побічні продукти, що утворюються при синтезі наркотичних засобів. Необхідно також звертати увагу на пристосування для вживання наркотиків (трубки, шприци тощо); тютюнові вироби із слідами просочення гашишним маслом або з добавкою анаші; пристосування для набивання гільз від цигарок тютюном; сліди вживання наркотиків (залишки в трубках, недопалки, порожні ампули, шприци, порожні упаковки від наркотиків тощо). Увага особи, що оглядає місце

події, повинна бути звернена і на цінності, які могли служити платою за придбання наркотичних засобів і відвідування кубла; різні записи в зошитах і записниках (боргові списки); поштово-телеграфну кореспонденцію (конверти, ящики з-під бандеролей і посилок); інші документи, що свідчать про зв'язки між підозрюваними [2, 104].

В.С. Фоменко стверджує, що у справах про незаконне виготовлення, переробку, придбання, зберігання, збут наркотичних засобів, організацію і утримання кубел, схиленні до вживання наркотичних засобів об'єктами огляду залежно від обставин події можуть бути: наркотичні засоби – фармацевтичні препарати в ампулах, у вигляді пігулок, порошку, настоянок з фабричним маркуванням або без такого; наркотичні засоби кустарного виробництва – в основному, марихуана, гашиш, гашишне масло, настоянка макової соломки; наркотичні засоби, виготовлені в обладнаних належним чином підпільних цехах, лабораторіях, наприклад, кокаїн, героїн, ЛСД, псилосибин, методон та ін., що знаходяться в загальній масі або розфасовані по дозах в паперові згортки або пластикові пакетики; сировина, напівфабрикати, реактиви, що використовуються для виготовлення наркотичних засобів, наприклад, льодяна оцетова кислота, лабораторне устаткування, різні пристосування, такі як: сито зі слідами конопляного пилу або частинок цієї рослини; важкі предмети, що використовуються як прес при виготовленні гашишу; ковдри, клейонки, поліетиленова плівка, над якою могла просіюватись конопляна стружка; ваги, вагові гирі; відходи виготовлення наркотичних речовин – головки маку, лушпиння від них, конопляна, макова соломка, побічні продукти, що утворюються при синтезі деяких наркотичних засобів; будь-який посуд або ємкості, вміст яких викликає підозру: має бурий, буро-зелений колір, має характерний запах; пристосування для вживання наркотичних засобів: трубки, шприци, особливо використані, оскільки в них можуть знаходитися залишки речовин, закопчені ложки, трубочки для вдихання кокаїну тощо; тютюнові вироби із слідами просочення гашишним маслом, з добавкою гашишу або марихуани; пристосування для набивання цигаркових гільз тютюном, виготовлення самокруток із стандартних листів цигаркового паперу; сліди вживання наркотичних засобів: попіл, недопалки, порожні ампули, упаковки з відповідними етикетками; речі, які могли служити платою за наркотичні засоби або за відвідування кубла; рукописні записи, поштово-телеграфна кореспонденція, записні і телефонні книжки, грошові перекази, квитанції камер схову, рахунки про оплату міжміських і міжнародних переговорів, готелів. Вивчення цих документів може допомогти встановити членів злочинної групи, розподіл обов'язків між ними, систему постачань наркотичних засобів і конкретних постачальників, маршрути пересування осіб, що перевозили «товар», контингент покупців, відвідувачів кубел, місцезнаходження тайників,

підпільних лабораторій, працівників правоохоронних органів та владних структур, що співпрацюють із злочинцями [3, 145-147]. Аналогічні об'єкти пошуку й огляду по справах про організацію й утримання кубла, схилення до вживання наркотичних засобів представив В. М. Шевчук [1, 367].

Однак на наш погляд у зазначених переліках об'єктів пошуку і огляду враховані не усі обставини. Так об'єктами огляду й пошуку є не лише наркотичні засоби, а й психотропні речовини та їх аналоги. Під час огляду місця події до об'єктів огляду можна також віднести місця зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Крім того, доцільно також виявляти сліди вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів необхідно встановити конкретною особою.

Таким чином, об'єктами пошуку й огляду у справах про організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів є:

1) наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги (заводського виробництва – фармацевтичні препарати в ампулах, у вигляді таблеток, порошку, настоек, позначених фабричним маркуванням або без такого; кустарного виготовлення – в основному марихуана, гашиш, гашишна олія, настойка макової соломки, тютюнові вироби зі слідами просочування гашишною олією, з добавкою гашишу або марихуани; виготовлені в обладнаних належним чином підпільних лабораторіях, наприклад, кокаїн, героїн, ЛСД тощо), місця їх зберігання;

2) сліди виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів:

– використана для виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів сировина, напівфабрикати, у тому числі прекурсори, реактиви (крижана оцтова кислота.);

– обладнання для виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (лабораторне устаткування, різні пристрої: сито зі слідами конопляного пилу або часток цієї рослини; важкі предмети, використовувані як прес при виготовленні гашишу; ковдри, клейонки, поліетиленова плівка, над якою могла просіватися конопляна потерть; ваги, гирі);

– відходи виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – головки маку, лушпиння від них, конопляна, макова соломка, побічні продукти, що утворюються при синтезі деяких наркотичних засобів;

3) сліди вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: попіл, недопалки, порожні ампули, упакування з відповідними етикетками; пристрої для вживання наркотичних засобів, психотропних

речовин або їх аналогів (трубки, шприци, особливо використані, тому що в них можуть знаходитися залишки шуканих речовин, закопчені ложки, трубочки для вдихання кокаїну, пристрої для набивання цигаркових гільз тютюном, виготовлення самокруток зі стандартних аркушів цигаркового паперу);

4) речі, що могли служити платою за наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги або за відвідування місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;

5) сліди особи, яка організовує, утримує чи відвідує місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (на упакованнях наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, обладнанні та пристроях для їх вживання виготовлення, виробництва);

6) листування, поштово-телеграфна кореспонденція, записні та телефонні книжки, грошові перекази, квитанції камер схову, рахунки на оплату міжміських і міжнародних переговорів, готелів.

Під час огляду місця події у справах про організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів необхідно встановити:

– зовнішній вигляд наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів (порошок, таблетки, рідина, безформна маса, маленькі крихти, комочки, рослинні залишки тощо), а також предметів, які використовувалися в процесі виготовлення або вживання наркотичних засобів (миски, каструлі, шприці, медичні голки і так далі);

– їх вагу, колір, запах, вид упакування (коробки, згортки, пакунки, банки, ампули тощо);

– наявність на упакуванні маркувальних записів, що означають речовину, її вагу, спосіб застосування.

Література:

1. Керівництво з розслідування злочинів: науково-практичний посібник / Кол. авторів: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.; За ред. В. Ю. Шепітька. – Х.: «Одісей», 2009. – 960 с.

2. Пархоменко В. И. Взаимодействие следователей, оперативных работников и специалистов при расследовании уголовных дел о незаконном обороте наркотических средств и психотропных веществ: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Пархоменко Виктор Иванович. – М., 2005. – 230 с.

3. Фоменко В. С. Расследование преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств (по материалам органов федеральной

службы безопасности): дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.09 / Фоменко Вадим Сергеевич. – М., 2007. – 263 с.

ОСОБЛИВОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ ДАВАННЯ ТА ОДЕРЖАННЯ ХАБАРА

Іващенко Дар'я Володимирівна
студентка економіко-правового факультету Донецького національного
університету

Кримінально-правовому дослідженню хабарництва в юридичній літературі приділяється значна увага, але зазвичай у працях з цієї проблематики детальному аналізу піддаються лише ознаки складів одержання та давання хабара. Проте, перед тим, як характеризувати ознаки хабарництва, необхідно визначити сутність співвідношення діянь, які входять до його змісту. Дане співвідношення має принципове значення і повинно слугувати тією основою, на яку варто надалі опиратися при аналізі ознак хабарництва та його правильній кваліфікації. В юридичній літературі проблемою визначення форм вчинення хабарництва та їх співвідношення займалися Б.В.Волженкін, Б.В.Здравомислов, В.Ф.Кириченко, В.О.Навроцький та інші вчені. Але в працях перелічених авторів відсутній єдиний підхід щодо окресленої проблеми. Отже, викладене говорить про те, що розробка концепції співвідношення давання та одержання хабара є досить актуальною.

Відповідно до Кримінального Кодексу України хабарництво є родовим поняттям, яке охоплює два самостійних, взаємопов'язаних склади злочину: одержання та давання хабара. Зазначені склади злочинів пов'язані між собою спільністю об'єкта і предмета злочину, змістом і характером злочинних дій. Не може бути одержання хабара без його давання. У свою чергу, не може бути закінченого складу злочину давання хабара, якщо не було його одержання [1, с. 506]. Отже, ці два склади злочинів нерозривно пов'язані між собою.

Проте в юридичній літературі існують й інші погляди щодо співвідношення давання та одержання хабара. Найбільш принципові та конкретні позиції з цієї проблеми зводяться до трьох точок зору. Одна група авторів стверджує, що одержання і давання хабара є самостійними злочинами, які не залежать один від одного. Прихильниками цієї позиції виступають Б.Здравомислов, В.Мельник, П.Дмитрієв. Вони вважають, що при одержанні хабара і його даванні різні об'єктивна сторона, характеристика суб'єктів цих злочинів, інтереси, мотиви і цілі їх дій [2, с.123]. Такі злочини сформульовані в різних статтях КК. Дані автори

також вважають, що у цих складах злочину різняться і об'єкт злочину. Давання хабара, на відміну від його одержання, посягає на інший об'єкт – порядок управління. Давання хабара завжди віддалене у часі від одержання хабара. Найбільш чітко видно різницю у часі між даванням та одержанням хабара, коли він дається через посередника. Завжди спочатку відбувається давання хабара, а потім одержання. Крім того сам законодавець розглядає ці діяння як самостійні злочини.

З такою позицією складно погодитися. Незрозумілим залишається твердження про те, що давання хабара віддалене від одержання у часі, оскільки як перше, так і друге діяння закінчуються в один момент. Також треба зазначити, що відокремлення в КК давання хабара в окрему статтю не дає підстав для визначення його таким злочином, що не залежить від одержання хабара. По-перше, диспозиція ст. 369 КК України не містить жодних ознак, які б характеризували таке діяння, оскільки вони перебувають у диспозиції ст. 368 КК, інакше кажучи, ці норми мають єдину диспозицію [3]. По-друге, давання хабара без його одержання і навпаки ніколи не може бути доведено до кінця.

Існує ще одна позиція щодо співвідношення давання та одержання хабара, відповідно до якої давання хабара – це випадок співучасті в одержанні хабара, при цьому така співучасть визначається як необхідна. Прихильниками цієї концепції є Б. Волжекін, А. Жижиленко, В. Навроцький, М. Рогожин. Вони вважають, що службова особа самостійно не може здійснити одержання хабара, для цього необхідно, щоб хтось його дав [4, с. 517]. Тому хабародавець, у тому числі діючий під впливом примусу (вимагання хабара), стає необхідним співучасником такого злочину, оскільки він умисно, спільно зі службовою особою бере участь у посяганні на один об'єкт. Зазначається, що давання хабара не є самостійним злочином, тому що він не може бути закінченим без наявності закінченого одержання хабара.

Наведені аргументи можна вважати повністю правильними, але видається, що вони не доводять тезу про те, що давання хабара є несамоостійним злочином і являє собою необхідну співучасть в одержанні хабара. Крім того, за такою позицією давання хабара необґрунтовано ставиться в залежність від його одержання. При цьому випускається з уваги те, що і одержання хабара не може бути закінченим без його давання. Чому тоді не вести мову про залежний характер і несамоостійність одержання хабара – не зрозуміло. Все це доводить рівноправність цих двох діянь.

Представниками ще однієї концепції є Н.Дурманов, Н.Кучерявий, Ш.Папіашвілі, за якою одержання і давання хабара – це єдиний складний двосторонній злочин. Аргументи прихильників цієї позиції досить переконливі. По-перше, ці діяння посягають на один і той самий

безпосередній об'єкт. По-друге, вважаються закінченими в один момент і не можуть бути доведеними до кінця самостійно. По-третє, мають єдину диспозицію, що свідчить про спільність їх об'єктивної сторони, а також характеризуються спільністю умислу. По-четверте, сторони виступають як необхідні співвиконавці

Таким чином, можна прийти до висновку, що серед вчених немає єдиної точки зору щодо природи хабарництва та співвідношення її складових – давання та одержання хабара. Можна зазначити, що найгрунтовнішою та більш переконливою концепцією, з наведених вище, є концепція, відповідно до якої, хабарництво – це єдиний складний двосторонній злочин, який містить два необхідні взаємопов'язані елементи – давання та одержання хабара, сторони якого виступають як необхідні співвиконавці. З огляду на цю позицію та переконливість її аргументів, дуже нелогічно виділяти давання хабара в окремий склад. З огляду на природу цього злочину, пропонується об'єднати одержання та давання хабара в одну статтю Кримінального кодексу – «Хабарництво». Таке розуміння правової природи хабарництва буде мати не лише загальнотеоретичне значення, а й визначатиме вирішення низки питань кваліфікації такого діяння та буде сприяти аналізу інших злочинів квазідоговірного характеру, що є перспективним для подальших наукових розробок.

Проте, на сьогодні законодавець притримується концепції виділення двох самостійних складів злочину хабарництва – одержання та давання хабара, що виражається у формуванні двох окремих статей у Кримінальному кодексі. Такий розподіл нормативного матеріалу в КК дещо ускладнює розуміння єдності та взаємозв'язку одержання хабара та його давання. Недосконалість цих норм стає передумовою їх неправильного розуміння та застосування, що зумовлює створення правозастосовного тлумачення, яке дається в рекомендаціях Пленуму Верховного Суду України.

Література:

1. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.
2. Михайленко М. Концепції співвідношення давання та одержання хабара / М.Михайленко // Право України. – 2010. – №5. – С.123-128.
3. Кримінальний Кодекс України від 29.06.2001р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 13.
4. Навроцький В.О. Кримінальне право України. Особлива частина: курс лекцій / В.О. Навроцький. – К.: Знання, 2000. – 771с.

КРИМІНАЛІСТИЧНА ОДОРОЛОГІЯ: РОЗВИТОК ТА ПРОБЛЕМИ

Коцюбко Ірина Володимирівна

студентка юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Одорологія як наука виникла в 50-х роках ХХ століття в результаті розвитку молекулярної біології, хімії, електроніки й інших природних наук. Сам цей термін відбувся від латинського слова *odor* - "запах, почуваю запах" і грецького слова *logos* - "навчання, наука". Отже, у буквальному значенні під одорологією варто розуміти науку, що вивчає закономірності утворення, виділення, поширення і сприйняття запаху.

Останнім часом в Україні, Республіці Білорусь, Росії та в інших країнах світу (Англія, Данія, Латвія, Литва, Нідерланди, Німеччина, Польща, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Чехія та ін.) помітно зростає зацікавленість слідчих, суддів та інших процесуальних суб'єктів інформацією, яку отримують за допомогою лабораторного дослідження слідів і зразків запаху людини на основі біоаналізатора запаху – нюху спеціально підготовленого собаки-детектора. В багатьох з названих країн діють одорологічні лабораторії і призначається комісійна одорологічна експертиза, висновок якої використовується в якості доказів у кримінальних справах.

Криміналістична одорологія одночасно є і самостійним підрозділом юридичної одорології, в межах якої її положення доцільно розглядати лише з огляду монографічної розробки міждисциплінарних зв'язків з ординативною і процедурною одорологією. Але традиційно положення останньої, як й багато інших проблем кримінально-процесуальної науки, розробляються в межах криміналістики, чим і забезпечують міждисциплінарні зв'язки криміналістичної одорології із процедурною. Треба підкреслити, що розробкою й положень ординативної одорології, на жаль, займаються, у першу чергу, криміналісти, а не ординати. Це пояснюється тим, що одорологія виникла в межах криміналістики, представники якої і продовжують розробку не тільки криміналістичної, а й ординативної та юридичної одорології в цілому.

Проте далеко не всі й криміналісти вважають за потрібне навчати майбутніх правоохоронців новітнім ефективним і перспективним засобам боротьби із злочинами та іншими правопорушеннями, серед яких важливе місце займає розкриття можливостей мікроб'єктологічної інформації взагалі та одорологічної інформації зокрема. Про це свідчать, на жаль, й навіть підручники з криміналістики останніх років видання, в яких проблеми роботи з мікроб'єктами та слідами й зразками запаху людини та інших речових джерел інформації зовсім не розглядаються.

Якщо ж зробити підсумки, то слід зазначити, що криміналістична одорологія має розглядатися як окреме вчення, яке на основі пізнання закономірностей поведження зі слідами і зразками запаху людини та інших речових джерел інформації шляхом їх поза лабораторного і лабораторного дослідження за допомогою нюху спеціально підготовленого собаки-детектора або іншого біодетектора, розробляє складові частини гласної методики боротьби зі злочинами та іншими правопорушеннями на всіх її стадіях.

Також погоджуюся з думками вчених, що одорологія має об'єднати в собі розробку проблем поза лабораторного і лабораторного дослідження слідів і зразків запаху людини, хребетних тварин та інших речових джерел. В межах одорології мають розроблятися й спільні проблеми традиційної кіносології і поза лабораторних одорологічних досліджень. З урахуванням цього, треба визнати актуальним створення при будь-якому вищому юридичному навчальному закладі, але краще за все – у системі внутрішніх справ, Одорологічного центру, що дозволило б на більш високому рівні досліджувати проблеми запахів.

Література:

1. Райт Р.Х. „Наука о запахах” переклад з англійської. Москва, 1996р. –с. 153.
2. Салтевський М.В. Криміналістична одорологія. Київ 1976. – с. 254
3. Басай В.Д. Основи криміналістичної одорології: Монограф. – Івано-Франківськ, 2002. – С.156
4. Биленчук П.Д., Кириченко А.А. Курс судебной микрологии: Учеб.пособие: в 7 ч.- Днепропетровск: Изд-во ДГУ, 1994. – ч.4: проблемы судебной одорологии. – с.102.
5. Басай В.Д. Проблеми роботи із одорологічною інформацією у кримінальному судочинстві //Актуальні проблеми кримінального процесу та криміналістики. Спецкурс: Навч. Посібник для студентів-правознавців. – Івано-Франківськ: РВВ Прикарп. Ун-ту, 2001 – с.184-316.
6. Васильєв Г.І. Можливості використання слідчими одорологічної інформації //Криміналістичний вісник. Наук.-практ. Вісник. – К.: ДНДЄКЦ МВС України, НАВС України, 2000. – с.137-147.
7. Грошенкова О.А. Одорологические исследования //Вестник СГАП. – Саратов: Изд-во Саратов. гос. Акад.. права №; - 1997- с.142-148
8. Гельвиг А. Современная криминалистика. Методы расследования преступлений.- М.:НКВД РСФСР, 1925. –С.120.

ОГЛЯД СТАНУ ЗАХИСТУ ВСТАНОВЛЕНОГО ЗАКОНОДАВСТВОМ ПОРЯДКУ ПІДЛЕГЛОСТІ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ЧЕСТІ НА РІВНІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ОКРЕМИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Кушнір Ангеліна Леонідівна
викладач циклової комісії правознавчих дисциплін Вінницького
кооперативного інституту

Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності держави є один із пріоритетних напрямків діяльності будь-якої країни. Тому, від стану законності і воєнного правопорядку у Збройних Силах та інших військових формуваннях будь-якої країни багато в чому залежить ефективність виконання покладених на них найважливіших державних задач. Специфіку суспільних відносин у сфері порядку підлеглості та військової честі, а також особливості і суспільну небезпеку їх порушень, у тому числі злочинів зумовлює виконання військовослужбовцями Основного закону країни, інших законодавчих актів, що регулюють та регламентують усі сфери життя і діяльності Збройних Сил та інших військових формувань утворених відповідно до чинного законодавства будь-якої держави.

Виходячи із цього, законодавець багатьох іноземних країн передбачив кримінальну відповідальність за діяння, які спрямовані на порушення встановленого законодавством порядку несення і проходження військової служби, зокрема за порушення порядку підлеглості та військової честі, як складової такого порядку.

Так, Кримінальним кодексом Азербайджану (далі – КК Азербайджану), передбачено ряд кримінально-правових норм якими врегульовано зазначену сферу правовідносин. Серед них слід виділити такі статті: ст.328 «Невиконання наказу» КК Азербайджану; ст.329 «Опір начальнику чи примус його до порушення службових обов'язків» КК Азербайджану; ст.330 «Насильницькі дії відносно начальника» КК Азербайджану; ст.331 «Образа, нанесення побоїв або катування військовослужбовця» КК Азербайджану.

Слід відмітити, що законодавець Республіки Азербайджан безпосередньо у статті надає тлумачення таких понять як «військовий час», «початок війни», «бойова обстановка», що, на думку автора, облегшує правозастосовчу діяльність відповідних органів цієї держави.

Доречно запозичити такого, роду практику та здійснити визначення таких поняття і у вітчизняному кримінальному законодавстві, зокрема у статті 402 «Непокора» та статті 403 «Невиконання наказу»

Кримінального кодексу України та інших складах злочину, в примітках до відповідних статей.

У кримінальному законодавстві Грузії, також передбачено відповідальність за діяння які спрямовані на порушення встановленого законодавством порядку несення і проходження військової служби, зокрема за порушення порядку підлеглості та військової честі. Так, у главі XVI «Злочини проти порядку підлеглості та дотримання військової честі», передбачено відповідальність у таких статтях: ст.383 «Невиконання наказу начальника»; ст.384 «Супротив начальнику або примус його до порушення службових обов'язків»; ст.385 «Насилля відносно начальника»; ст.386 «Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями при відсутності між ними відносин підлеглості»; ст.387 «Образа військовослужбовця» Кримінального кодексу Грузії (далі – КК Грузії).

У кримінальному законодавстві Киргизії та Республіки Вірменія, передбачено відповідальність за діяння які спрямовані на порушення встановленого порядку підлеглості та військової честі. Зокрема, це передбачено Розділом XI «Військові злочини», глави 33 «Військові злочини» та Розділом 12 «Злочини проти порядку військової служби», глави 32 «Злочини проти порядку військової служби» відповідно. Так, Кримінальними кодексами цих країн, передбачено кримінальну відповідальність за невиконання наказу (ст.355 КК Киргизької Республіки, ст.356 КК Республіки Вірменія), супротив начальнику або примус його до порушення службових обов'язків (ст.356 КК Киргизької Республіки, супротив начальнику або примус його до порушення обов'язків військової служби (ст.357 КК Республіки Вірменія), насилля відносно начальника (ст.357 КК Киргизької Республіки), вчинення насильницьких дій відносно начальника (ст.358 КК Республіки Вірменія), порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями при відсутності між ними відносин підлеглості (ст.358 КК Киргизької Республіки, ст.359 КК Республіки Вірменія), образа військовослужбовця (ст.360 КК Республіки Вірменія).

Кримінальне законодавство Узбекистану у розділі сьомому «Злочини проти порядку несення військової служби», главі XXI «Злочини проти порядку підлеглості та дотримання військової честі» визначило відповідальність за такі види правопорушень як непокора (ст.279 Кримінального кодексу Узбекистану (далі – КК Узбекистану), невиконання наказу (ст.280 КК Узбекистану), супротив начальнику або примус його до порушення службових обов'язків (ст.281 КК Узбекистану), погроза начальнику (ст.282 КК Узбекистану), нанесення тілесних пошкоджень (ст.283 КК Узбекистану), образа підлеглим начальнику або начальником підлеглого (ст. 284 КК Узбекистану),

порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями при відсутності між ними відносин підлеглості (ст. 285 КК Узбекистану).

Дещо інакше ніж у вже розглянутих країнах законодавець Узбекистану підійшов у визначенні кримінальної відповідальності за образу начальника підлеглого (ст.284 КК Узбекистану). Так, відповідно до диспозиції цієї норми, дії начальника підпадають під дію цією кримінально-правової норми лише уразі образи підлеглого вчинене після накладання дисциплінарного стягнення за такі самі дії.

Загальний аналіз розглянутого кримінального законодавства деяких країн світу дає підстави стверджувати на однакові підходи у конструкціях щодо визначення кримінальної відповідальності цих держав та визначення сфер правовідносин, зокрема, сфери встановленого законодавством порядку несення і проходження військової служби, безпосередньо порядку підлеглості та військової честі, що, на нашу думку, є типовим, виходячи з того, що всі ці країни є вихідцями пострадянського простору. Цей типовий підхід притаманний й для українського кримінального законодавства про що можуть свідчити диспозиції ст.402 «Непокора» Кримінального кодексу України (далі – КК України), ст.403 «Невиконання наказу» КК України, ст.404 «Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків» КК України, ст.405 «Погроза або насильство щодо начальника» КК України, ст.406 «Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості» КК України.

Окремої уваги заслуговує кримінальне законодавство Китайської Народної Республіки, яке вирізняється суворими видами покарання, у тому числі смертною карою, не обминуло це і злочинів у сфері встановленого порядку підлеглості та військової честі. Китайський законодавець зосередив відповідні кримінально-правові норми у главі «Злочини військовослужбовців проти службового обов'язку». Ця глава поширюється на офіцерів, кадрових робітників, рядових та учнів військових учбових закладів, які знаходяться на дійсній військовій службі в Народно-Визвольній Армії Китаю; на офіцерів, кадрових робітників, рядових та учнів військових учбових закладів, які знаходяться на дійсній службі у військах Китайської народної озброєної міліції, а також на виконуючих військовий обов'язок резервістів та інших осіб.

Європейський досвід свідчить про дещо інший підхід до врегулювання цієї сфери у кримінальному законодавстві. Так, у Главі 21 «Про злочини військовослужбовців» Кримінального кодексу Швеції врегульовано деякі питання у сфері встановленого порядку підлеглості та військової честі. Зокрема, у статті 5 цього кодексу визначено, що військовослужбовець, який відмовляється підкоритися або не підкоряється наказу, який віддав вищестоящим, або якщо без міри

затримує виконання такого наказу повинен бути засуджений за непокору до штрафу або тюремного ув'язнення на строк не більше двох років. Разом із тим, шведський законодавець передбачив звільнення від кримінальної відповідальності у разі, якщо явно та очевидно, що наказ не мав ніякого відношення до посадових обов'язків військовослужбовця.

Це, на нашу думку, є вочевидь виважений і правильний підхід, що дозволяє доволі чітко підходити правозастосовним органам до питання накладання відповідальності, враховуючи обізнаність військовослужбовця та відповідно до його службових обов'язки за рамки яких він не повинен виходити при проходженні військової служби.

Підсумовуючи викладене, автор приходить до висновку, що підставі аналізу кримінального законодавства окремих іноземних країн світу можна дійти такого висновку:

1. По-перше, автором визначено однакові підходи у конструкціях щодо визначення кримінальної відповідальності за порушення встановленого законодавством порядку несення і проходження військової служби, безпосередньо порядку підлеглості та військової честі, як складової такого порядку, які використовуються більшістю країн колишнього СРСР.

2. По-друге, автор прийшов до висновку про необхідність запозичення позитивного досвіду країн Європи, в рамках вдосконалення вітчизняного кримінального законодавства та євроінтеграції у європейське, демократичне співтовариство.

Література:

1. Уголовный кодекс Азербайджанской республики / Научное редактирование, предисловие докт. юрид. наук, проф. И.М. Рагимова. Перевод с азербайджанского Б.Э.Аббасова. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 325с.
2. Уголовный кодекс Грузии / Науч. ред. З. К. Бигвава. Вступ. статья к.ю.н., доц. В. И. Михайлова. Обзорн. статья д.ю.н., проф. О. Гамкрелидзе. Перевод с грузинского И. Мериджанашвили. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. – 409 с.
3. Уголовный кодекс Республики Армения, <http://www.crime.vl.ru>.
4. Уголовный кодекс Швеции / Научные редакторы проф. Н. Ф. Кузнецова и канд. юрид. наук С. С. Беляев. Перевод на русский язык С. С. Беляева. — СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 320с.

ІНСТИТУТ СУДУ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ

Німенко Марина Василівна

студентка Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Становлення суду присяжних як судового інституту відбулося саме в Англії, однак завдяки поєднанню англосаксонських і французьких правових звичаїв. Запровадження інституту присяжних в ряді європейських держав відбулося протягом кінця XVIII ст. – першої половини XIX ст. Першою державою, що запропонувала даний інститут стала Франція, де було утворено нову континентальну модель, що мала специфічні риси, які відповідали вимогам континентального права. [1]

Час створення суду присяжних не є точно визначеним. Існує версія про заснування суду присяжних засідателів у Франції, де є докази появи подібного органу в 829 р. нашої ери. [2] Більшість із авторів вважають батьківщиною суду присяжних Англію періоду раннього середньовіччя, де у XVIII ст. він набрав своєї класичної форми, особливостями якої є: розподіл складу суду на 2 автономні колегії, наділені різною компетенцією (1 професійний суддя, що вирішує правові питання і міру покарання і 12 присяжних засідателів, яким доручено розгляд питання факту – чи мала місце подія злочину і чи винен у цьому підозрюваний), наявність двох актів правосуддя: вердикту і рішення про покарання, складання списків випадкового відбору тощо. [3]

В Україні було запроваджено інститут суду присяжних з прийняттям Конституції, норми якої – ст. 124 й ст. 127 – закріплюють таку безпосередню форму народовладдя, як можливість здійснення правосуддя судом присяжних.

Традиційно суд присяжних розглядається як один з найдемократичніших інститутів, перевагами якого є широка колегіальність, менший ризик допущення судової помилки, більша незалежність, гласність, посиленість змагальності, усунення бюрократичного духу. [4]

Разом з тим, у правовій літературі зустрічаємо й критичні висловлювання щодо суду присяжних. Адже ще в 1895 р. відомий юрист-критик Дейтріх запропонував замінити в Росії присяжних народними засідателями, та вказав на численні недоліки цього суду.

Світова юридична практика знає дві моделі суду присяжних – американську та європейську.

Перша передбачає, що присяжні засідателі у нарадчій кімнаті самостійно без участі професійного судді вирішують питання факту та виносять вердикт про вину або невинуватість підсудного. Цей вердикт є

обов'язковим для судді. Професійний суддя у такому процесі вирішує тільки правові питання і встановлює міру покарання. [5]

Друга модель значно відрізняється від першої, оскільки питання права і факту вирішують судді професіонали разом з представниками народу.

Перші основи практичної реалізації конституційних положень заклав Закон «Про судоустрій України», прийнятий 7 лютого 2002 року. Законодавцем було визначено відповідний спосіб формування списків присяжних, вимоги до кандидатів у присяжні засідателі, підстави й порядок їх звільнення від виконання обов'язків, гарантії незалежності й недоторканності (ч. 2 ст. 72), умови матеріального забезпечення присяжних (ч. 3 ст. 72).

Відповідно до цього закону, в Україні передбачена англо-американська модель суду присяжних. Вона на відміну від європейської моделі, чітко розмежовує повноваження професійного судді і журі присяжних.

З прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453 – VI було добре зрозуміло, що вичерпані можливості запровадження суду присяжних в Україні, оскільки законом передбачено лише, що стосується присяжних:

Статтею 50 передбачено:

- у ч. 1. Судді, голови судів та їх заступники, судді у відставці, народні засідателі та присяжні мають посвідчення, зразки яких затверджуються Радою суддів України.

- у ч. 4. Посвідчення народних засідателів, присяжних підписує голова суду, в якому народний засідатель, присяжний здійснює правосуддя.

Ч. 2 Статті 62 передбачає, що за народними засідателями і присяжними на час виконання ними обов'язків у суді за місцем основної роботи зберігаються всі гарантії та пільги, передбачені законом. Час виконання народним засідателем чи присяжним обов'язків у суді зараховується до всіх видів трудового стажу.

Питанню ролі цього інституту присвячена лише стаття 63 закону, яка так і називається «Присяжні», і передбачає, що присяжними визнаються громадяни України, які у випадках, передбачених процесуальним законом, залучаються до здійснення правосуддя, забезпечуючи згідно з Конституцією України безпосередню участь народу у здійсненні правосуддя. [6]

Народним засідателям же присвячена Глава 3 Розділ 3 даного закону.

На мою думку, введення інституту присяжних на території України є недоцільним оскільки:

- це буде значним навантаженням для державного бюджету України, оскільки на даний момент фінансування судової системи «переживає скрутні часи»;

- суд присяжних не може забезпечити у повному обсязі справедливий та об'єктивний розгляд кримінальних справ, оскільки порушується принцип рівності прав сторін.

- неможливо гарантувати зменшення заангажованості та корупції судових органів.

При запровадженні суду присяжних в нашій країні в сучасних умовах потрібно враховувати багато чинників: по-перше, вдосконалення системи фінансування судової системи та створення такої матеріальної бази, що дасть можливість створити дійсно незалежну судову систему та викоринити корупцію з найголовнішого органу, який забезпечує захист прав та свобод людини та громадянина, здійснює захист законних інтересів юридичних осіб, суспільства. По-друге забезпечення правових умов для створення суду присяжних в Україні. По-третє, запровадження даного інституту в національну судову систему можливе лише за умов існування в державі політичної та соціальної рівноваги, а також громадського сприйняття даного інституту.

Література:

1. Тернавська Вікторія Миколаївна. Інститут суду присяжних в Україні (історико-правовий аспект) / автор дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ, 2007р.;
2. Бернем У. Суд присяжних заседателей. – М.: Издательство МНИМП, 1995. –128 с.;
3. Гуценко К.Ф., Головка А.В., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств. – ИКД «Зерцало-М», 2001. – 480с.; . Бернем У. Суд присяжних заседателей. – М.: Издательство МНИМП, 1995. –128 с.;
4. Куцин М.М. Суд присяжних: за і проти // Вісник Національного Університету Внутрішніх справ. – 2005. – № 31. – с. 111;
5. Шишкін В.І. судові системи країн світу: Навч. посібник. Кн. 1 – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 320 с.
6. Офіційний вісник України від 30.07.2010 – 2010р./№55/1/, стор. 7, стаття 1900, код акту 52172/2010

ПОСТАНОВА ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ЯК ОБВИНУВАЧЕНОГО

Процько Ганна Іванівна

*ад'юнкт кафедри кримінального процесу Національної академії
внутрішніх справ*

Зібравши достатньо доказів, які вказують на скоєння злочину

конкретною особою, слідчий у відповідності до вимог, які містяться у статті 131 КПК України, виносить мотивовану постанову про притягнення даної особи як обвинуваченого.

Постанова про притягнення особи як обвинуваченого повинна бути мотивованою (ст. 131 КПК). Мотивування процесуального рішення є формою самоконтролю особи за правильністю свого рішення, надає впевненості цьому рішення.

Деякі процесуалісти вважають, що мотивування рішення про притягнення особи як обвинуваченого повинно закріплюватися в обов'язковому приведенню у відповідній постанові доказів, які підтверджують скоєння злочину даною особою. Відсутність в постанові посилання на такі докази, на їх думку, позбавляють постанови вмотивованості [1, с. 56].

Обвинуваченому надано багато можливостей для здійснення в ході розслідування свого права на захист. Він ознайомлюється із формулюванням обвинувачення, йому пояснюється суть останнього, крім цього він може активно брати участь в справі: заявляти клопотання, подавати докази, і т.д. (ст. 142 КПК).

Тому, на нашу думку, повідомлення особі, якими доказами володіє слідчий при притягненні його як обвинуваченого, коли розслідування ще не закінчено, може зашкодити процесу встановлення істини та звести нанівець зусилля слідчого. Знаючи результати розслідування до цього моменту, обвинувачений може прийняти заходи до нейтралізації доказів, а якщо в нього є співучасники, то попередити їх про хід і напрямок розслідування.

Розкриваючи зміст, повноту та обґрунтованість постанови про притягнення особи як обвинуваченого, доцільно зазначити, що у ст. 132 КПК України, зазначено обов'язкові елементи, які повинні бути визначені, а саме: хто склав постанову; місце і час її складання; назву справи; прізвище, ім'я, по батькові обвинуваченого, день, місяць та рік його народження; злочин, у вчиненні якого обвинувачується дана особа; дії, які ставляться обвинуваченому в вину; час та місце вчинення злочину; інші обставини вчинення злочину, наскільки вони відомі слідчому; стаття кримінального закону, якою передбачений цей злочин [2].

Мотив скоєного діяння також підлягає обов'язковому доказуванню (п.2 ст. 64 КПК України), так як без цього неможливо в повній мірі з'ясувати суб'єктивну сторону злочину.

Тому, на нашу думку, було б доцільно включити мотив і кваліфікуючі ознаки злочину в число обставин, які підлягають обов'язковому описанню в постанові про притягнення як обвинуваченого. Цю пропозицію ми обґрунтовуємо тим, що відповідно норма статті ст. 132 КПК України, яка визначає обов'язкові елементи постанови про

притягнення як обвинуваченого, значною мірою підвищила б рівень процесуальних гарантій особи, що обвинувачується.

У відповідності до норм чинного КПК України постанова про притягнення як обвинуваченого складається з трьох частин: вступної, описової і резолютивної.

Постанову про притягнення як обвинуваченого складає слідчий. Як зазначено у ст. 130 КПК України, постанови слідчого і прокурора – це процесуальні документи, якими оформляються їх рішення під час розслідування справи.

У вступній частині постанови зазначаються посада, звання, прізвище та ініціали слідчого, який її виніс.

В описовій частині постанови про притягнення особи як обвинуваченого зазначається прізвище, ім'я, по батькові обвинуваченого, вказівка на злочин, у вчиненні якого обвинувачується особа, обставини його вчинення, наскільки вони відомі слідчому.

Доцільно було б, щоб в описовій частині постанови про притягнення як обвинуваченого, після викладення фактичних обставин кожного із злочинів, інкримінованих особі у вину, якщо їх декілька і вони кваліфіковані за різними статтями КК, містився висновок про те, по якій статті (частині, пункту статті) кваліфікується цей злочин [3].

Кваліфікація діяння в описовій частині постанови кожного із декількох діянь після його викладення буде допомагати конкретизації обвинувачення та полегшить обвинуваченому з'ясування того, по якій частині статті КК кваліфікується його діяння. Крім цього, додержання цього правила допоможе слідчому більш точно розібратися з кваліфікацією всіх діянь особи, зменшить число випадків, коли слідчий через неуважність не кваліфікує ті чи інші дії (чи бездіяльність) обвинуваченого.

На нашу думку, варто погодитися із науковцями, які вважають, що викладення фактичних обставин злочину полягає в конкретному описі об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта, суб'єктивної сторони складу злочину. Ця обставина відіграє важливу роль у забезпеченні обвинувачення гарантій захисту від пред'явленого обвинувачення [4].

Соловйов А.Д., з думкою якого ми погоджуємось, звертає увагу на те, що недостатньо з'ясувати лише спосіб скоєння діяння, який утворює об'єктивну сторону складу злочину, а необхідно також встановити, які дії були скоєні суб'єктом при підготовці до злочину і після скоєння злочину для приховання його слідів [5, с.125].

У резолютивній частині міститься рішення слідчого про притягнення особи як обвинуваченого, зазначається його прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць і рік народження. Ці відомості зазначаються саме з метою недопущення помилки та виконання завдань кримінального судочинства.

Із врахуванням вимог ст. 65 КК України, у відповідності з яким суд при призначенні покарання повинен враховувати особу винуватого, на наш погляд, доцільно було б доповнити ст. 132 КПК положенням, яке визначало як обов'язковий елемент, що підлягає описанню це інші відомості про особу обвинуваченого.

Підсумовуючи викладене вище, потрібно зазначити, що розкриваючи зміст, повноту та обґрунтованість постанови про притягнення особи як обвинуваченого, необхідно наголосити на такому важливому питанні як вдосконалення положень чинного кримінально-процесуального законодавства щодо процесу складання постанови, а також повноти та обґрунтованості змісту постанови. Саме ця проблема повинна бути висвітлена належним чином у новому КПК України, з метою гідного забезпечення захисту прав та законних інтересів особи, яка притягується як обвинувачений.

Література:

1. Соловьев А. Б. Привлечение в качестве обвиняемого / Соловьев А. Б. – К.: Изд-во МВД, 1989.– 146 с.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 року: Офіц. Видання. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 2006. – 280 с.
3. Савицкий В. М. Гарантии прав на обжалование постановлений следователя / В. М. Савицкий // Советская юстиция.– 1990.– № 24.– С. 20-21.
4. Бірюченський О. Проблеми забезпечення прав особи на захист у кримінальному судочинстві / О. Бірюченський // Вісник Верховного Суду України. – 1999. – № 6. – С. 50-55.
5. Соловьев А.Б. Всесторонность полнота и объективность предварительного расследования / Соловьев А. Б. – К. : Из-во МВД, 1989.– 140с.

ОСОБЛИВОСТІ СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ СЕРІЙНИХ СЕКСУАЛЬНИХ УБИВСТВ

Синявський Сергій Михайлович

*здобувач кафедри організації оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ*

На вибір конкретного способу вчинення серійного сексуально-садистського вбивства впливає низка об'єктивних і суб'єктивних факторів : 1) особливості особи злочинця і його установки; 2) особливості

особи жертви; 3) характер обстановки, у якій вчиняються кримінальні дії; 4) динаміка розвитку взаємин жертви й нападаючого.

У той же час, оперативно-слідча практика свідчить про те, що дії винних у серійних сексуально-садистських убивствах відрізняються значною різноманітністю. Поведінка жертви, характер взаємин, які виникають між жертвою й нападаючим, обумовлюють певну унікальність конкретного кримінального акту й внаслідок цього перешкоджають типізації образу дій винного й жертви. Тому всі дії й використовувані при вчиненні розглянутого виду вбивств прийоми, доцільно розділити на групи, які відповідають послідовності виконання: 1) виникнення злочинного наміру; 2) підготовка до вчинення злочину; 3) зближення з жертвою й вступ з нею в психологічний контакт; 4) придушення опору жертви, приведення її в безпомічний стан; 5) реалізація збочених сексуально-садистських нахилів; 6) маскуванню й прихованню слідів злочину.

Виникнення злочинного наміру. Зустрічаються два варіанти психологічної установки на реалізацію сексуальної потреби: а) без особливої попередньої підготовки; б) із затяжним характером дій злочинця, які мають обов'язково своєрідний етап „закоханості” у жертву, коли існує більш тривалий період контакту з майбутньою жертвою.

Підготовка до вчинення злочину. Серійне сексуально-садистське вбивство нерідке вчиняється в особливому стані, який порушує стримуючий самоконтроль, під впливом раптово виниклого наміру. Разом з тим, нерідкі випадки, коли таким убивствам передують підготовчі дії, і в першу чергу пошук сприятливої обстановки для нападу на жертву.

Зближення з жертвою, вступ з нею в психологічний контакт. Ця стадія може бути відсутня. Але якщо вона має місце, то мета зазначених дій полягає в тому, щоб створити ситуацію зручну для нападу або безперешкодно скористатися вже наявною ситуацією. Форма вступу в психологічний контакт залежить від психосексуальних і фізичних характеристик злочинця. Останній у свою чергу враховує характерні риси жертви.

Придушення опору жертви, приведення її в безпомічний стан. Арсенал засобів і прийомів придушення опору жертви, приведення її в безпомічний стан досить широкий. До них відносяться, в першу чергу, шокуючі засоби й прийоми: погрози, нанесення ударів і заподіяння поранень, використання зброї, предметів, які її замінюють або імітують; використання фактору раптовості. Усе перераховане спрямоване на дезорганізацію потерпілого, блокування його можливостей до опору й в остаточному підсумку на приведення його в безпомічний, покірний стан.

Реалізація збочених сексуально-садистських нахилів. Структура способу вчинення серійного сексуального, особливо садистського,

вбивства включає спосіб задоволення сексуальної пристрасті, обумовлений видом перверсії у винного.

Маскування й приховання слідів злочину здійснюються, як правило, безпосередньо після нападу, але можуть здійснюватися й на стадії підготовки злочину й по закінченні значного часу після нього, а також у період досудового розслідування й навіть розгляду справи в суді.

ГРУПОВА ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ СЕРІЙНИХ СЕКСУАЛЬНИХ УБИВСТВ

Синявський Сергій Михайлович

*здобувач кафедри організації оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ*

Вивчена оперативно-слідча практика показує, що по справах про серійні сексуальні вбивства завжди доводиться виконувати значний обсяг оперативно-розшукової та слідчої роботи, а також проводити спеціальні широкомасштабні операції із залученням значних сил і засобів органів внутрішніх справ. При проведенні таких операцій, як правило, створюються тимчасові структурні підрозділи, такі, як штаб, слідчі групи, оперативно-розшукові й пошукові групи різного спрямування й інші формування.

Штаби створюються для централізованого керування виділеними силами й засобами, а також здійснення координації роботи районних і міських підрозділів внутрішніх справ, на території яких були вчинені вбивства.

Робота з розкриття злочинів аналізованої категорії, як правило здійснюється слідчими та оперативними працівниками у рамках постійно діючих або тимчасових слідчо-оперативних груп.

Серед таких груп можна виділити пересувні оперативно-пошукові групи для розшуку й затримання злочинців у місцях їх можливої появи.

З допомогою оперативно-пошукових груп для прихованого спостереження за місцем події або місцем виявлення трупа організують засідки для затримання злочинця в той момент, коли він, керуючись тими або іншими спонуканнями, може повернутися на місце вчиненого їм злочину.

Завданням групи по проведенню подвірних (поквартирних) обходів відпрацьовуванню житлового масиву й підприємств, розташованих у районі вчинення злочину — виявлення свідків злочину, а також потерпілих, які залишилися в живих, осіб, які зазнали сексуального насильства, але не заявили про це в міліцію.

Доцільним також є створення оперативно-пошукових груп для затримання злочинця на місці злочину в процесі проведення оперативного експерименту. В місця, де злочинець може вистежувати чергову жертву, направляються так звані «принади», роль яких виконують працівниці органів внутрішніх справ або переодягнені в жіночий одяг чоловіки. Діють вони під прикриттям оперативної групи.

Оперативно-розшукова група для пошуку злочинця по викрадених у потерпілих речах і цінностях здійснює розшукову роботу в місцях ймовірного збуту викраденого серійним сексуальним убивцею.

Оперативно-розшукова група для виявлення вбивці по автотранспортних засобах, якими він користувався при вчиненні злочинів здійснює свою діяльність за безпосередньої участі працівників ДАІ та ДПС. Пошук може проводитися за прикметами водія, автомобіля й іншими ознаками.

Оперативно-розшукова група для проведення спостереження за автомобілями, які виїжджають із населеного пункту створюється в тих випадках, коли жертвами серійних сексуальних убивств стали особи, трупи яких були виявлені за межами населеного пункту недалеко від автомобільних доріг.

Для розкриття таких злочинів можуть створюватися й інші групи, в залежності від виконуваних завдань: група прихованого спостереження в місцях виявлення трупів поза населеним пунктом; група документального пошуку (вивчення архівних кримінальних справ); група для розшуку жінок, малолітніх дітей і підлітків, зниклих безвісти при кримінальних обставинах; криміналістична група та ін.

ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Тихонська Єлизавета Михайлівна

студентка денної форми навчання юридичного факультету Запорізького національного університету

Шклярів Костянтин Вікторович

студент заочної форми навчання юридичного факультету Запорізького національного університету

Справедливо зазначає О.О. Михайлов у своєму дисертаційному дослідженні «Юридична особа як суб'єкт злочину: іноземний досвід та перспективи його застосування в Україні», що останнім часом можна спостерігати помітні загальносвітові тенденції активізації діяльності

держав у сфері визнання юридичних осіб суб'єктами злочинів. У 1978 р. Європейський комітет з питань злочинності Ради Європи (далі - РЄ) рекомендував парламентам країн-членів РЄ визнати юридичних осіб суб'єктами кримінальної відповідальності. У 1985 р. ця рекомендація була підтверджена Сьомим Конгресом Організації Об'єднаних Націй (далі - ООН) з попередження злочинності та поведження з правопорушниками.

Отже, питання кримінальної відповідальності юридичних осіб за законодавством України є одним з найбільш проблемних і дискусійних у сучасній юридичній науці. Особливо це стосується корупційних злочинів. Зокрема, одним із пріоритетних напрямків боротьби з корупцією, визнаним на міжнародному рівні, є встановлення кримінальної відповідальності юридичних осіб в Кримінальній конвенції про боротьбу з корупцією 1999 р., яка ратифікована Україною в 2006 р., що набрала чинності з 01 березня 2010 р.

Крім того, міжнародне співтовариство рекомендує державам підсилувати відповідальність юридичних осіб за цілий ряд протиправних діянь, скоєних в їх інтересах. Зокрема, такі рекомендації викладені в Міжнародній конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р., Конвенції РЄ про кримінальну відповідальність за корупцію 1999 р., Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р., Конвенції ООН проти корупції 2003 р.

Такі науковці, як Е. Антонова, С. Келіна, А. Корчагін, Р. Михеєв, А. Наумов, А. Нікіфоров, позитивно оцінюють законодавче врегулювання зазначеного питання та вважають це ще одним кроком у боротьбі зі злочинністю; інші - Л. Єрмакова, Т. Кондрашова, Н. Кузнєцова, Н. Полянський, Л. Савюк - заперечують необхідність притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності.

Аналізуючи сучасне законодавство іноземних держав, ми цілком впевнено робимо висновок, що інститут відповідальності юридичних осіб регламентований як у системі загального права (Великобританія, США), так у континентальній системі права (Франція, Німеччина). Зокрема відомо, що у країнах скандинавської (Норвегія), мусульманської (Сирія) та соціалістичної (Китайська Народна Республіка) правових систем юридичні особи також притягуються до кримінальної відповідальності.

О.О. Михайлов (у згадуваному вже дисертаційному дослідженні) звертає особливу увагу на той факт, що проблема визнання юридичних осіб суб'єктами кримінальних правопорушень виникла в теорії кримінального права у зв'язку з їх необґрунтованою безкарністю за скоєння злочинів з високим ступенем суспільної небезпеки. Адже законодавець, сформувавши достатньо струнку систему юридичної відповідальності таких суб'єктів, відмовився від застосування

найсуворішого і найбільш ефективного її виду - кримінальної відповідальності.

Відомо, що ситуація в Україні змінилася з прийняттям Закону України «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень» 11 червня 2009 року (далі - Закон). Чинний Кримінальний кодекс України (далі - КК України) закріплює положення, що суб'єктом кримінальної відповідальності є фізична осудна особа, яка досягла віку кримінальної відповідальності. Хоча, іншого погляду дотримується нещодавно прийнятий Закон, який фактично закріплює можливість юридичної особи бути суб'єктом злочинів (виключний перелік яких зазначений у ст. 2).

Можливість притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності за корупцію - непогана ідея, проте Закон вимагає детального доопрацювання та приведення інших нормативно-правових актів у відповідність із ним.

По-перше, привертає увагу термін «корупційні правопорушення». Якщо мова йде про кримінальну відповідальність, то доцільно вживати термін «корупційні злочини», адже в Особливій частині КК України не міститься жодного правопорушення, а лише злочини. По-друге, в Законі не передбачено випадків звільнення юридичної особи від кримінальної відповідальності. Цей факт розцінюється, як абсолютна винність юридичної особи за будь-яких обставин, коли є обвинувальний вирок, що встановлює її вину у скоєнні будь-якого злочину, передбаченого окремими статтями Особливої частини КК України. По-третє, дія Закону не поширюється на юридичних осіб публічного права. Таким чином, порушується «принцип рівності прав й інтересів» та складається враження, що юридичні особи тільки приватного права можуть порушувати законодавство. По-четверте, таке хаотичне застосування норм Закону порушує принцип «індивідуальності юридичної відповідальності фізичних осіб - засновників (учасників) та юридичної особи як окремого суб'єкта суспільних відносин, зокрема цивільних; зокрема товариство не відповідає за зобов'язаннями своїх учасників», передбачений в Цивільному кодексі України. В такому разі необхідно захистити права інших учасників товариства, зокрема тих, які мають меншу частку у статутному капіталі.

Підсумовуючи вищезазначене, вважаємо за доцільне закріпити виключний перелік злочинів, за які юридичні особи будуть притягуватися до кримінальної відповідальності, який (перелік злочинів) не буде підлягати поширювальному тлумаченню. Також, необхідно взяти до уваги той факт, що Україна й досі бажає набути членства в Європейському Союзі, а для цього їй потрібно перейняти досвід тих європейських держав,

які запровадили в своєму законодавстві кримінальну відповідальність юридичних осіб.

ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КОРИСЛИВИХ УБИВСТВ

Чорний Андрій Михайлович

здобувач кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

Висування обґрунтованих версій про злочинця, який вчинив вбивство (особливо без очевидців), можливо тільки на основі достатніх об'єктивних даних, отриманих у результаті проведення початкових слідчих дій і оперативно-розшукових заходів, експертного дослідження виявлених слідів і предметів, використання можливостей кримінальної реєстрації.

При такому розслідуванні, за основу однієї з версій можуть бути взяті й усереднені дані про невідомого злочинця, які є елементом типової криміналістичної характеристики злочину розслідуваного виду. Як правило, таке здійснюється при відсутності іншої обґрунтованої інформації про цю особу. Такі версії розроблені на основі вивчення й аналізу значного масиву кримінальних справ, за результатами якого виділені найбільш типові характеристики осіб, яким властиве вчинення певних категорій вбивств. Особа злочинця, який вчинив вбивство з корисливих мотивів, завжди характеризується комплексом ознак, які досить специфічні для тих або інших злочинів. Разом з тим є, зокрема, певні збіги даних про основні вікові групи, співвідношення місць вчинення злочинів і місць проживання злочинців, даних про їхню судимість, психологічні риси й властивості темпераменту осіб, які характеризують, вбивцю з корисливих мотивів і тих, хто у складі банди вчинив розбій. Тому, відомі типові дані про осіб які вчинили злочини проти особи з корисливою мотивацією, можуть бути взяті за основу окремих робочих версій.

У цьому знаходять своє відображення певні інтегративні зв'язки, що існують між окремими видами насильницьких злочинів, які нерідко переростають із одного виду в інші. Знання слідчим існування таких зв'язків або самої можливості їх існування сприяє всебічній оцінці ним обставин розслідуваного злочину.

Обґрунтовано припускаючи існування такої етапності злочинних дій невідомого злочинця, слідчий і взаємодіючи з ним працівники карного

розшуку, спеціалісти можуть відновити динаміку злочину на основі аналізу обстановки місця події, що міститься у виявлених об'єктах слідової інформації, використовуючи типові відомості про злочини подібного виду й власний професійний досвід.

Отже, відомості про особу злочинця — невід'ємний елемент типової криміналістичної моделі злочинів певного виду, що складається на основі узагальнення й аналізу практики їх розслідування. У процесі розслідування конкретного вбивства (особливо без очевидців) певні усереднені дані про ймовірного винуватця можуть бути взяті в якості однієї з робочих версій про нього. Відповідно визначається перелік і зміст слідчих дій і оперативно-розшукових заходів щодо його встановлення.

Певні відомості про нього можуть міститися в таких джерелах: показання, потерпілих, які залишилися в живих; показання свідків, серед яких можуть перебувати особи, які бачили близько місць вчинення вбивств (особливо в період який їм передував) різних людей з такими ж прикметами, у такому ж одязі, як описував потерпілий; інша криміналістично значима інформація, яка міститься в основному у висновках експертів про різні властивості невстановлених осіб, які перебували на місцях вчинення вбивств; оперативна інформація, яка вимагає перевірки спільними скоординованими діями слідчого й оперативних працівників з метою одержання достатніх даних про вчинення групи вбивств конкретною особою й визначення шляхів перевірки версії про це.

СЛІДОВА КАРТИНА ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОРИСЛИВИХ ВБИВСТВ

Чорний Андрій Михайлович

здобувач кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

1. До типових слідів, які можуть бути виявлені на місці події, при розслідуванні корисливих убивств відносяться: труп потерпілого; знаряддя й засоби злочину (їх частини); сліди крові; сліди взуття, тканини, транспортних засобів, знарядь вчинення злочину, пальців рук, зубів; частини одягу; тілесні ушкодження; різні мікрооб'єкти; виділення людського організму; біологічні об'єкти життєдіяльності людини й ін.

2. Найчастіше при розслідуванні аналізованих вбивств, знаряддя їх вчинення й інші потенційні речові докази виявляються в колодязях, озерах, ставках, ріках.

3. При розслідуванні корисливих вбивств можуть бути виявлені очевидці не тільки виконання насильницького позбавлення жертви життя, але й свідки етапу підготовки до вчинення даного злочину, а також свідки приховання слідів вже вчиненого злочину. Як правило, свідоцька база при розслідуванні кримінальних справ про такі злочини досить велика, проблеми в цьому випадку можуть виникнути в подоланні страху потенційних свідків перед можливою помстою з боку правопорушника або пов'язаних з ним осіб.

4. На жаль, далеко не завжди особи, які володіють якою-небудь значимою для розкриття й розслідування справи про вбивство інформацією, погоджуються запросто передати її зміст слідчому або оперативному працівникові. Серед причин, які сприяють цьому може бути й звичайне небажання допомогти працівникам правоохоронних органів через створений в Україні зусиллями багатьох засобів масової інформації „імідж” таким органам.

5. Науковці визначають знаряддя злочину, як який-небудь елемент матеріального середовища, що має природне або штучне походження, використовуваний суб'єктом злочинної поведінки (діяльності) для неправомірного, караного в кримінально-правовому змісті деструктивного або конструктивного впливу на предмет його злочинної активності.

6. Основним, універсальним знаряддям безпосередньої взаємодії людини з навколишнім середовищем є його руки. Використовуються вони і як інструмент кримінального насильства над іншою людиною — для нанесення їй небезпечних для життя тілесних ушкоджень, удушення, утоплення, скидання з висоти або із транспорту, який рухається. З метою підвищення ефективності насильницьких дій вдаються до використання руками додаткових знарядь — предметів, які володіють необхідними для заподіяння зазначених ушкоджень фізичними властивостями ударними, ріжучими, колочими, здавлюючими (петля). До цих предметів (знарядь) входять і різні види зброї, спеціально пристосованої для враження людини (холодної, вогнепальної, вибухової). У якості рідко застосовуваних знарядь убивства використовують автомашини, а також такі засоби, як газ, отрута, електрострум, низька температура.

7. Ретельний вибір знарядь, характерних для планованих убивств, припускає врахування злочинцем не тільки їх бойових властивостей і принципів дії, але й фізичних, і особистісних особливостей жертви, особливостей місця, часу й інших обставин планованого застосування знарядь. Для непланованих убивств характерний не стільки вибір знарядь, скільки використання випадкових предметів, які попалися під руку, із зазначеними вище фізичними властивостями.

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТИТУТУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Васильєва Олена Олексіївна

аспірант кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Донецького юридичного інституту Луганського Державного Університету Міністерства Внутрішніх Справ України

Державна служба зобов'язана своїм виникненням державі. З її виникненням і розвитком стала розвиватися і служба, маючи своїм призначенням реалізацію завдань і функцій держави різноманітних галузях життєдіяльності суспільства. Процес трансформації управління і становлення державної служби в Україні як інституту адміністративного права йде повною ходою. Удосконалення державної служби, є безперервним, оскільки постійним є розвиток суспільних відносин, збагачення державної управлінської практики, постійними є трансформаційні процеси в системі і структурі державного управління.

У червні 1996 року була прийнята Конституція - основний закон країни. Кардинально змінилася структура, функції органів державної влади на всіх рівнях. Змінилася роль і самого державного апарата і державних службовців. Конституція України визначила державну службу як найважливіший інститут у справі розвитку української державності [5, 295]. Така зміна ситуації призвела до виділення служби в органах державної влади і керувань - як особливого роду державної діяльності.

Діяльність державних службовців має важливі правові наслідки, оскільки вона утворює, зміцнює і припиняє правовідносини. Усі форми діяльності державних службовців є необхідними елементами державного керівництва і нерозривно пов'язані з реалізацією державної влади [3, 28]. Законодавство України про державну службу складається з Конституції України, Закону України «Про державну службу», інших законодавчих актів, регулюючих особливості організації і проходження державної служби в окремих державних органах (мілітаризована і спеціальна цивільна державна служба): Закон України «Про міліцію», Закон України «Про прокуратуру», Закон України «Про статус суддів», Митний кодекс України, Закон України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» та інших, прийнятих на їх основі підзаконних актів.

Державна служба, як юридичний інститут розглядається в такій галузі права, як адміністративне право. Зараз йде активний процес формування нормативної бази державної служби, формуються і

впроваджуються нові підходи до різних її аспектів. Державна служба, будучи різновидом служби взагалі, і публічної служби зокрема, володіє поруч властивих лише їй ознак, що дозволяють відмежувати державну службу від інших видів служби.

Державна служба – це, перш за все служба в державних органах і їх апараті, діяльність по безпосередньому виконанню функцій держави. Державні службовці обіймають посади в державних органах і їх апараті. Посада – це визначена структурою і штатним розкладом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень [2, 1179]. З врахуванням різноманітних функцій, що стоять перед сучасною демократичною соціальною правовою державою і виконуваних різними органами держави, державну службу можна підрозділити по ряду ознак. Кожен вид державної служби, зумовлюється специфікою завдань і функцій, що стоять перед відповідним державним органом і має своє правове оформлення, характеризується особливими ознаками і спеціальним правовим статусом, встановленим відповідними нормативними актами.

Державна влада в Україні здійснюється за принципом її розділення на законодавчу, виконавчу і судову [1, 5]. Відповідно до цього конституційного принципу державну службу підрозділяють на службу в органах законодавчої, виконавчої і судової влади. Стосовно функцій державної служби слід зазначити, що вона вирішує завдання держави, виконує її функції й функції органів державної влади [5, 146]. Правове встановлення принципів державної служби обумовлює функціонування державних органів, діяльність державних службовців (персоналу), стійкість державно-правового регулювання стосунків державної служби, а також обґрунтування тенденцій розвитку законодавства про державну службу. Принципи державної служби можна визначити як основоположні ідеї, встановлення, що виражають об'єктивні закономірності і визначальні науково обґрунтовані напрями реалізації функцій держави, повноважень державних службовців, що діють в системі державної влади і зокрема, державної служби [9].

Державним службам багатьох зарубіжних країн притаманні: політичний нейтралітет; територіальна децентралізація; наділення службовців повноваженнями, обов'язками та гарантіями; підконтрольність державного апарату законодавчій і судовій гілками влади та суспільній думці [8, 309]. Оскільки досить молода українська державна служба не має поки що відпрацьованих моделей вирішення потрібних проблем, доцільно при цьому враховувати досвід державних служб європейських країн [6, 5].

У світовій практиці існує декілька підходів до державної служби. В Англії і США концепція державної служби побудована на підлеглості її в структурі держави. В інших країнах (Франція, Японія) реалізується інша концепція державної служби, заснованої на ідеї державної служби як лідера суспільства [9]. Українське законодавство про державну службу втілює положення, характерні для обох підходів. Це не означає механічного перенесення положень іноземних законів в українське законодавство або копіювання методів їх роботи. Мова йде лише про доцільність використання деяких апробованих стандартів для вирішення конкретних питань функціонування й розвитку державної служби [6, 5].

Правовий інститут державної служби України носить публічний і комплексний характер. Комплексність інституту виявляється в тому, що він складається з норм різних галузей публічного права: конституційного, кримінального, трудового права та ряду фінансово-правових правил. Проте в основному даний інститут складається з норм адміністративного права. Одним із предметів адміністративного права є широкий комплекс суспільних відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією функцій державного управління, які практично здійснюють державні службовці, тому в юридичній науці правове регулювання цих відносин відносять до правового інституту адміністративного права. Це обумовлюється також тим, що в нормах державної служби виявляються особливості адміністративно-правового регулювання управлінських суспільних відносин, котрі виражаються у методах правового регулювання державної служби [5, 321].

Особливостями державної служби як правового інституту є специфічні засоби і прийоми регулювання: зобов'язання, дозволи, заборони, підлеглисть, підзвітність і підконтрольність, довіра держави, вірність службовців та інші. Специфіка діяльності службовця в державних органах полягає в тому, що він не створює безпосередньо матеріальних цінностей, але забезпечує умови для матеріального виробництва, у нього особливий предмет праці, інформація, яку він збирає, обробляє, зберігає, створює. Конкретними прикладами дій суб'єктів управління, в яких виражається зміст управлінської діяльності (тобто прикладами форм управлінської діяльності), можуть слугувати такі їх дії, як: видання акту управління, прийняття рішення, вирішення скарги, проведення наради, призначення ревізії, видача дозволу, реєстрація підприємства, здійснення контролю, заборона чого-небудь тощо [4, 208].

Адміністративне право посідає особливе місце в процесі реформування суспільства, подоланні кризових явищ в економіці та соціальній сфері. На цю галузь припадає основне навантаження щодо юридичного забезпечення адміністративної реформи, конституційних засад організації виконавчої влади, гуманізації діяльності держави, прав

юридичних і фізичних осіб. Його норми регулюють діяльність структур виконавчої влади, місцевого самоврядування, державних і недержавних підприємств, установ, організацій.

Безпосереднім об'єктом адміністративно-правового впливу з боку держави є не будь-які суспільні відносини, а тільки відносини управлінського характеру. Адміністративне право органічно пов'язано з виконавчою владою та державним управлінням. Воно виступає обов'язковим інструментом, за допомогою якого здійснюється реалізація державної виконавчої влади у формі державного управління [4, 3]. Тут треба підкреслити, що з розширенням законодавчої бази змінюється і місце правового інституту державної служби в системі адміністративного права. Наступним кроком по створенню завершеної правової системи у сфері державної служби стане розробка і ухвалення закону про державну службу (у новій редакції), з врахуванням положень Концепції адміністративної реформи в Україні.

Сучасну державу неможливо уявити без такої важливої складової як державна служба. Від якісної організації державної служби, компетентності державних службовців залежить те, наскільки держава буде відповідати уявленням людей про державу та їхнім потребам. Своєю чергою, сучасне адміністративне право неможливо уявити без державної служби, яка, виходячи з уявлення про систему адміністративного права є одним із провідних інститутів зазначеної галузі права [7, 137].

Зараз в Україні постійно відбуваються вдосконалювальні процеси, видаються нові закони і постанови, виправляються старі. Процес вдосконалення вже йде і з кожним роком набирає більшу швидкість та ширше охоплює усі аспекти, що стосуються розвитку державної служби як інституту адміністративного права.

Джерела:

1. Конституція України: офіц. текст: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
2. Про державну службу: закон України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 52. – Ст. 490.
3. Гомаль В.П. Державна служба: курс лекцій /В.П. Гомаль, В.О. Чукаєва. – Днепр.: ДНУ, 2002. – 304 с.
4. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
5. Оболенський О.Ю. Державна служба: підручник / О.Ю. Оболенський .- К.: КНЕУ, 2006.-472с.
6. Озірська С.М. Системи державної служби європейських країн: Велика Британія, Російська Федерація, Україна, Французька Республіка: науково-

аналітичне дослідження / С.М. Озірська, Ю.Д. Полянський.-К.:УАДУ, 1999.-166с.

7. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навчальний посібник.-К.:Атіка, 2008.-624с.

8. Черноног Є.С. Державна служба: історія, теорія і практика: навч. посібник / Є.С. Черноног. – К.: Знання, 2008. – 458 с.

9. Сайт Головного управління державної служби України [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://www.guds.gov.ua/control/uk/index>.

10. http://www.rf-rf.ru/index.php?action=view_page&id=9&id2=61825- [Електронний ресурс] - заголовок з екрана

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Печуляк Віталій Петрович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри фінансового права

Національного університету державної податкової служби України

Новітня історія формування та розвитку української державності переконливо свідчить, що сучасний етап державного будівництва в Україні характеризується постійним пошуком оптимальної моделі державного управління, яка б, з одного боку, забезпечувала динамічність державного управління, його відповідність розвитку суспільних відносин, а з іншого - була прозорою, ефективною та зручною у користуванні. Пошук такої моделі зумовлює внесення численних змін до чинних організаційних структур державного управління, створення нових та реорганізацію існуючих органів виконавчої влади, налагодження постійного зворотного зв'язку між органами державного управління у відповідній сфері та посилення політичної відповідальності керівників центральних органів виконавчої влади. Зазначені процеси мають місце майже в усіх без виключення сферах державного управління, в тому числі і у сфері державного управління лісовим господарством України.

Сучасний стан лісового господарства України має певні характерні ознаки, які суттєво відрізняють дану сферу народного господарства від подібних галузей в європейських країнах, зокрема:

-- відносно низький середній рівень лісистості території країни; зростання лісів у різних природних зонах (Полісся, Лісостеп, Степ, Українські Карпати та гірський Крим), що мають істотні відмінності щодо лісорослинних умов, методів ведення лісового господарства, використання лісових ресурсів та корисних властивостей лісу;

-- переважно екологічне значення лісів та висока їх частка (до 50%) з обмеженим режимом використання;

-- високий відсоток заповідних лісів (13,7%), який має стійку тенденцію до зростання;

-- історично сформована ситуація з закріпленням лісів за численними постійними лісокористувачами (для ведення лісового господарства ліси надані в постійне користування більш ніж п'ятдесяти міністерствам, відомствам і організаціям);

-- значна площа лісів зростає у зоні радіоактивного забруднення; половина лісів України є штучно створеними і потребують посиленого догляду;

-- близько 0,5 млн гектарів лісів не надані в користування, перебувають на землях запасу у незадовільному стані (самовільно вирубуються, гинуть від пожеж, хвороб, шкідників тощо);

-- невизначене правове підпорядкування понад 400 тис. гектарів полезахисних лісових смуг, під захистом яких перебуває близько 13 млн гектарів ріллі;

-- матеріальна база лісової науки і освіти не відповідає світовому рівню.

Вказані фактичні особливості лісового господарства України мають бути покладені в основу функціонування системи органів державного управління у відповідній сфері.

Поряд з цим, розвиток лісового господарства Україна не може знаходитись осторонь процесів трансформації та глобалізації світової економіки. Активне залучення України до процесів міжнародного співробітництва у відповідній сфері кооперації є запорукою динамічного розвитку вітчизняного лісогосподарського комплексу. У зв'язку з цим, особливого значення набуває питання приведення у відповідність національного законодавства до вимог міжнародних стандартів.

Одним із аргументів на користь необхідності адаптації вітчизняного законодавства до вимог міжнародних стандартів може бути існуюча відмінність у нормативному закріпленні поняття «лісу», яка базовою для правового регулювання лісових правовідносин.

Так, згідно статті 1 Лісового кодексу України, ліс – тип природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна чи чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище.

В той же час, в переважній більшості європейських країн використовується поняття лісу, яке було запропоноване Продовольчою і сільськогосподарською організацією ООН (ФАО), якою лісом визнається

– земельна ділянка площею понад 0,5 га, яка вкрита деревами висотою понад 5 метрів з зімкненістю крон понад 10%, або деревами, що здатні досягти цих показників у відповідних умовах. До лісу не входять землі, що використовуються переважно як сільськогосподарські або землі населених пунктів.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ

Токар Алла Миколаївна

старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права

У теорії адміністративного права постійно приділяється увага вивченню, аналізу, характеристиці одній з найпоширеніших форм управлінської діяльності – актам управління. Водночас, суттєві результати, отримані в даних напрямках дослідження, в більшості випадках стосуються актів державного управління і не виключають проблем правового забезпечення реалізації спільних актів місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування.

Процедура прийняття та порядок набуття чинності спільних актів органів місцевого управління потребують окремої регламентації, так як аналогічні процедури для власних актів даних органів не є однаковими.

Відповідно до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» [1] та Типового регламенту місцевих державних адміністрацій [2] розпорядження голови місцевої держадміністрації ненормативного характеру набирають чинності з моменту їх видання, якщо самими розпорядженнями не встановлено більш пізній строк набрання чинності, а розпорядження нормативного характеру набирають чинності з моменту їх реєстрації, якщо самими актами не встановлено більш пізній строк введення їх у дію. Розпорядження голови місцевої держадміністрації, що стосуються прав та обов'язків громадян або мають загальний характер набирають чинності з моменту їх оприлюднення, якщо самими актами не встановлено більш пізній строк набрання чинності.

Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3] в ст.59 п.5 передбачено момент набуття чинності для нормативних рішень рад - з дня їх офіційного оприлюднення, якщо радою не встановлено більш пізній строк. Що ж до набуття чинності розпоряджень посадових осіб органів місцевого самоврядування (міського голови, голови обласної ради), то, на жаль, ні законом, ні регламентом це питання не регулюється.

Для актів органів місцевого самоврядування законодавством не передбачена вимога їх реєстрації. Відповідно, постає питання чи потребують реєстрації спільні акти місцевих органів виконавчої ради та органів місцевого самоврядування?

Пропонуємо закріпити положення, відповідно до якого спільні розпорядження голів органів місцевого управління ненормативного характеру набувають чинності з моменту їх видання, якщо самими розпорядженнями не встановлено більш пізній строк набрання чинності. Спільні акти, що стосуються прав та обов'язків громадян або мають загальний характер, повинні підлягати реєстрації та набувати чинності з моменту їх оприлюднення, якщо самими актами не встановлено більш пізній строк набрання чинності.

На превеликий жаль українським законодавством не врегульовано багато питань взаємодії суб'єктів публічної влади на місцевому рівні. Отже, є об'єктивна необхідність прийняття Закону України «Про місцеве управління», яким би детально регламентувались форми взаємодії місцевих органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування, в тому числі визначалось поняття спільних актів, вказувалось на їх види, особливості, вимоги, що ставляться до спільних актів управління, порядок їх прийняття і скасування.

Джерела:

1. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9.04.99 // Офіційний вісник України. – 1999. - № 18. – Ст.774.
2. Про внесення змін до Типового регламенту місцевої державної адміністрації: постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2007 р. № 1270 // Офіційний вісник України. – 2007. - № 83. – Ст.3072.
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 24. – Ст.170.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОБОВ'ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Токарєв Геннадій Миколайович

завідувач відділенням Донецької обласної клінічної лікарні професійних захворювань

В умовах сьогодення значної уваги заслуговують питання правового забезпечення запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування. Це буде проявом не тільки реалізації соціальної

функції держави, а й заходом покращення стану фінансування закладів охорони здоров'я.

З метою якісного втілення дійсно страхових механізмів у практику медичної діяльності, видається за доцільне допустити страхові медичні організації до діяльності у якості страховиків. Це доцільно за наступними причинами:

- страхові компанії, не підпорядковуючись органам управління охороною здоров'я, зможуть більш об'єктивно контролювати якість медичної допомоги та взаєморозрахунки за надану медичну допомогу;
- простіше організувати чіткий контроль з боку держави та Фонду обов'язкового медичного страхування за цільовим витрачанням коштів, які надходять до страхових медичних організацій із системи обов'язкового медичного страхування.

Відповідаючи на питання, що саме повинно фінансуватись за кошти обов'язкового медичного страхування, варто вказати, що це має бути:

- заробітна плата медичному персоналу;
- витрати на ліки;
- витрати на комунальні послуги;
- поточний ремонт приміщень медичної установи тощо.

З позицій загальної адміністративно-правової характеристики реформування вітчизняної медицини важливим видається аналіз правового статусу новостворюваного Фонду обов'язкового медичного страхування. Нам видається правильним, щоб це була незалежна від системи охорони здоров'я структура. У якості переваг саме такого кроку варто назвати неможливість адміністративного тиску з боку медичного керівництва а також зосередженість на самій системі медичного страхування, а не на показниках діяльності органів та установ охорони здоров'я.

І, насамкінець, - внески на обов'язкове медичне страхування. Чи буде вважатись плата за медичне страхування порушенням положень статті 49 Конституції стосовно безоплатності надання медичної допомоги? Відповідаючи на це питання не потрібно забувати, що об'єктивно всім і будь-яку медичну допомогу (яку б людина не забажала) надати не зможе жодна держава світу. Для того, щоб у цьому пересвідчитись, достатньо вказати на вартість оперативних втручань, скажімо, у випадках кардіологічних чи онкологічних захворювань. Саме тому Україна і вимушена шукати вихід із такого складного морально-етичного та правового питання. Думаю, що все ж таки самі громадяни мають вносити певну частку за себе на потреби обов'язкового медичного страхування.

Таким чином, як видається, запровадження обов'язкового медичного страхування в Україні на часі. Це дозволить покращити медичне обслуговування населення, налагодити належне фінансування медичних закладів, сприяти реалізацію прав та свобод пацієнтів.

**ПРОБЛЕМА ПІДВИЩЕННЯ ПЕНСІЙНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ У
КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ**

Матвієнко Євгенія Петрівна

аспірант кафедри цивільного права юридичного інституту

Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника

Одним із важливих напрямів політики соціально-орієнтованої держави є турбота про добробут літніх людей. Саме тому Конституція України закріпила право кожного на соціальний захист (ст. 46), яке включає в себе право на забезпечення громадян. Найпоширенішим видом соціального забезпечення є пенсія. Для багатьох пенсіонерів вона є основним і єдиним джерелом існування після виходу на пенсію. Але в більшості випадків її розмір не відповідає потребам людей.

Проблемою пенсійного забезпечення займаються відомі вчені. Серед них: Н. Болотіна, В. Бурак, П. Пилипенко, С. Прилипко, С. Синчук, І. Сирота, Н. Стаховська, Б. Сташків, Б. Стичинський, В. Тарасова, Н. Хуторян та інші.

Досвід функціонування пенсійних систем в світі свідчить про те, що будь-яка солідарна пенсійна система дуже залежить від демографічних показників. На сьогоднішній день у нашій державі спостерігається тенденція зростання кількості пенсіонерів (згідно даних Держкомстату в Україні їх налічується 13,5 млн. осіб) відносно працюючих людей. Не виключено, що через кілька років ці показники зрівняються. Як засвідчує практика, збільшення кількості осіб похилого віку служить причиною зростання державних витрат на їх соціальне забезпечення і виникнення проблеми накопичення коштів у пенсійних фондах. Що, в свою чергу, виникає в процесі реформування системи пенсійного забезпечення України.

В Україні чоловіки мають право на призначення пенсії за віком, якщо вони досягли 60 років, а жінки – 55 років. Слід зазначити, що даний пенсійний вік був встановлений ще в 1928 році і є нижчим у порівнянні з іншими країнами. Так, наприклад, на сьогоднішній день у Німеччині цей вік для чоловіків та жінок становить 65 років. Але вже з 2012 року пенсійний вік збільшується до 67 років. І навіть, за прогнозами експертів таке підвищення вікової планки для німецьких пенсіонерів недостатнє, щоб держава впоралася з виплатою пенсій. Провідні німецькі економісти пропонують підвищити термін виходу на пенсію до 70 років – тільки таким чином буде досягнутий баланс між працюючими і пенсіонерами. В іншому випадку просто не вистачить коштів на виплату пенсій.

Громадяни Франції виходять на пенсію в 60 років, якщо вони сплачували відрахування протягом 40,5 роки, і в 65 років, якщо платили менше цього терміну. Незважаючи на численні протести, у Франції набув чинності закон про пенсійну реформу, що передбачає підвищення пенсійного віку з 60 до 62 років як для чоловіків так і для жінок. Уряд країни проводить цю реформу з метою заощадити на пенсіях тому, що зараз 10% пенсій виплачується у борг [2].

У Великобританії вік виходу на пенсію для чоловіків становить 65 років, а для жінок – 60 років. Демографічні зміни в країні призвели до того, що кількість пенсіонерів перевищила кількість школярів. Саме тому в 2007 році було прийнято Закон, відповідно до норм якого передбачено підвищення віку виходу на пенсію до 68 років. У 2010-2020 рр. планується зрівняти пенсійний вік для чоловіків та жінок. Однак існують інші підходи до визначення пенсійного віку. Так, уряд Великобританії підготував законопроект, який відмінює граничний вік для виходу на пенсію. З ліквідацією самого поняття «пенсійного віку» люди зможуть працювати стільки, скільки вони самі вважатимуть необхідним, і поки зможуть виконувати свої посадові обов'язки. Залишається лише визначити, з якого віку і кому виплачуватиметься мінімальна державна пенсія [3, с.214].

При прийнятті рішення про збільшення пенсійного віку, слід зазначити, що середня тривалість життя в Україні скорочується. За даними статистики, вона складає 62 роки для чоловіків і 73 роки для жінок, а частина зовсім не доживає до 60 і 55 років відповідно. Отже зростання кількості пенсіонерів за віком не відбудеться, а навпаки, кількість їх зменшиться. Люди пенсійного віку складають приблизно 1/5 від загальної чисельності населення України. Той факт, що населення помітно старішає є характерним для всіх розвинених держав. Це свідчить про зниження народжуваності у країні. Але у більшості розвинених країн світу процес старіння супроводжується не тільки зниженням народжуваності, а й зменшенням смертності, і як наслідок збільшенням тривалості життя. Порівнюючи показник тривалості життя населення України з розвиненими країнами світу, можна констатувати, що більшість з них перевищила 75-річний рубіж. Наприклад, в Англії цей показник становив більше ніж 78 років для чоловіків, США – 79 років, Швейцарії, Швеції, Японії – 80 років та більше ніж 83 роки для жінок в Австралії, Бельгії, Іспанії, Італії, Норвегії, в Франції, Швейцарії, Швеції – 84 роки, в Японії – 85 років [1].

На сьогоднішній день в Україні спостерігається негативна тенденція у стані здоров'я людей похилого віку – причинами цього є зростання захворюваності людей, відсутність грошей у людей похилого віку на належне лікування. Все це призводить до скорочення тривалості життя

пенсіонерів. Саме тому підвищення пенсійного віку в нашій країні не вирішить всіх проблем – більшість людей до пенсії взагалі не доживе.

Таким чином, для нашої країни найбільш прийнятною формою вирішення проблем пенсійного забезпечення є створення надійних накопичувальних та недержавних пенсійних фондів, при умові надання дозволу підприємствам-страхувальникам відраховувати до них кошти від фонду заробітної плати. Такі заходи істотно стимулювали б підприємства розширювати сферу соціального забезпечення своїх працівників, забезпечували б умови формування ринкового механізму вирішення проблем складної демографічної ситуації, накопичення коштів пенсійних фондів, розвиток економіки шляхом інвестування в неї грошей недержавними та накопичувальними пенсійними фондами. Саме тоді будуть створені належні умови для гідного існування літніх людей та відповідного їх пенсійного забезпечення.

Література:

1. Огляд світового досвіду запровадження пенсійних реформ [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article?art_id=94986&cat_id=99092.
2. Новини. Світ. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://tsn.ua/svit>.
3. Прилипко С.М. Право соціального забезпечення в Україні: Підручник / С.М. Прилипко, І. С. Ярошенко – Харків. – 2009. – 434 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ДОДАТКОВУ ВІДПУСТКУ ПРАЦІВНИКАМ, ЯКІ МАЮТЬ ДІТЕЙ

Слизченко Володимир Володимирович

студент юридичного факультету Київського національного університету імені Т.Г.Шевченка

Право на додаткову відпустку працівникам, які мають дітей, має важливе соціальне значення, одночасно на практиці виникають питання щодо механізму реалізації цього права, а саме: періодичності надання такої відпустки її, перенесення на інший період, надання цієї відпустки за наявності декількох підстав, виплати компенсацій у разі її невикористання [5].

Відповідно до ст. 182¹ Кодексу законів про працю України та статті 19 Закону України «Про відпустки», жінці, яка працює і має двох або більше дітей віком до 15 років, або дитину-інваліда, або яка усиновила дитину, одинокій матері, батьку, який виховує дитину без матері (у тому числі й у разі тривалого перебування матері в лікувальному закладі), а

також особі, яка взяла дитину під опіку, надається щорічно додаткова оплачувана відпустка тривалістю 10 календарних днів без урахування святкових і неробочих днів (стаття 73 Кодексу законів про працю України) [2]. Таким чином, для надання цієї відпустки потрібна наявність одночасно двох юридичних фактів: 1) особа повинна мати статус працівника, 2) така особа повинна мати дитину (дітей) або мати статус опікуна чи піклувальника щодо неї (них).

Досліджувана норма вказує на щорічну періодичність надання додаткової соціальної відпустки, але не уточнюється відносно чого потрібно відлічувати таку «щорічність».

14 квітня 2008 року Міністерство праці та соціальної політики України листом розповсюдило «Роз'яснення щодо застосування статті 19 Закону України «Про відпустки» (додаткові відпустки працівникам, які мають дітей)» № 235/0/15-08/13 (далі – Роз'яснення Мінпраці).

Дане питання є актуальним та дискусійним досить давно, проте навіть Роз'яснення Мінпраці залишило питання відкритим, вказуючи, що означена відпустка «може надаватися в будь-який час протягом календарного року, незалежно від відпрацьованого часу і дати народження дитини – до чи після» [4]. Але у Законі не встановлено зв'язок у щорічності надання відпустки саме з «календарним роком». Нормативно чітко встановлено лише два критерії щорічності: «за відпрацьований робочий рік» (відносно щорічних відпусток працівникам (частина 1 статті 6 Закону)) та «впродовж навчального року» (відносно додаткових відпусток у зв'язку з навчанням (частина 6 статті 15 Закону)).

Виникає питання: «З якого ж моменту потрібно обраховувати щорічний термін?» У випадку, коли зазначені у частині 1 статті 19 Закону «Про відпустки» особи укладають трудовий договір (тобто з моменту набуття ними статусу працівника) – періодичність надання додаткової соціальної відпустки (а так само і термін за вказаною нормою – «щорічно») буде співпадати з робочим роком працівника. І цей випадок є найбільш зручним для правозастосовної діяльності. А у тому разі, коли після набуття статусу працівника, особа стає однією з тих, які зазначені у досліджуваній нормі Кодексу законів про працю України та Закону «Про відпустки», наприклад, з моменту народження жінкою другої дитини до 15 років або народження дитини-інваліда, або усиновлення дитини, або оформлення опіки над дитиною та ін., – термін «щорічно», а відповідно бути згадані 365 днів, уже слід відлічувати з дня народження жінкою другої дитини до 15 років або народження дитини-інваліда, або усиновлення дитини, або оформлення опікунства над дитиною та ін., що ускладнює належну (встановлену Законом) реалізацію права на додаткову соціальну відпустку.

Наступною проблемою механізму реалізації права на додаткову соціальну відпустку працівникам, які мають дітей є використання її за минулі роки, що відносно діючого законодавства фактично означає перенесення цієї відпустки на інший період. Спочатку слід зауважити, що додаткова соціальна відпустка на відміну від щорічної (основної) відпустки не заробляється працівником за відпрацьований рік, а лише надається за наявності умов передбачених ст. 182¹ Кодексу Законів про працю України та ст. 19 Закону України «Про відпустки».

Згідно Роз'яснення Мінпраці [4] невикористану додаткову соціальну відпустку можна використати у будь-який час, оскільки законодавством не встановлено строків, в межах яких працівник має право скористатися такою відпусткою.

У разі перенесення додаткової соціальної відпустки новий термін її надання встановлюється за згодою між працівником і власником або уповноваженим ним органом. Якщо причини, що зумовили перенесення відпустки на інший період, настали під час її використання, то невикористана частина додаткової соціальної відпустки надається після закінчення дії причин, які її перервали, або за згодою сторін переноситься на інший період (частина 6 статті 20 та частина 4 статті 11 Закону «Про відпустки»)[6].

Норма частини 1 статті 24 Закону «Про відпустки», яка використовується як аргумент у Роз'ясненні Мінпраці [4] відносно висновку про можливість використання відпустки за минулі роки, та яка встановлює обов'язок роботодавця надати працівнику компенсацію за невикористану додаткову соціальну відпустку, – стосується лише тієї додаткової соціальної відпустки, яку працівник не використав у своєму поточному робочому році, або яка на вищевказаних умовах була перенесена на інший період, але не була використана працівником. Роз'яснення Мінпраці щодо обов'язковості надання працівникам невикористаних з будь-яких причин додаткових соціальних відпусток за минулі роки з посиланням лише на наведену норму Закону «Про відпустки» є дискусійним, зокрема, додаткові соціальні відпуски за минулі роки потрібно буде надавати й у випадках, коли про це заявить працівник, діти якого вже давно стали повнолітніми, а також у тих трагічних випадках, коли дитини працівника не стане. Вважаю, що позиція викладена у роз'ясненні зводить нанівець суть додаткової соціальної відпустки, використання якої, по-перше, пов'язано з наявністю дітей (тобто для дітей), а по-друге – має на увазі періодичність («щорічність») її використання[5].

Викладені у тезах проблемні питання механізму реалізації права на додаткову відпустку працівникам, які мають дітей, перш за все, я вважаю пов'язані з недосконалістю трудового законодавства України. З метою

удосконалення трудового законодавства щодо питань, які висвітлені, вважаю за необхідне внести зміни і доповнення до нього. Зокрема, відносно періодичності надання додаткової відпустки працівникам, які мають дітей потрібно доповнити статтю 182¹ Кодексу законів про працю України та статтю 19 Закону України «Про відпустки» новою частиною, де встановити строки, в межах яких працівник має право використати означену відпустку, а саме, закріпити можливість використання додаткової соціальної відпустки до кінця календарного року; закріпити можливість її перенесення на наступний рік (роки), відобразити умови перенесення її на наступний період та визначити за яких підстав втрачаються право на її отримання.

Джерела:

1. Конституція України: із змінами та доповненнями внес. Законом України від 08 грудня 2004р.№2222- IV.-К.: Атіка, 2006.- 64с.
2. Кодекс законів про працю України: Офіц. видання.-К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004.-160с.
3. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1997. – N 2. – Ст. 4.
4. Роз'яснення щодо застосування статті 19 Закону України «Про відпустки» (додаткові відпустки працівникам, які мають дітей): лист Міністерства праці та соціальної політики України від 14 квітня 2008 року № 235/0/15-08/13 // “Праця і зарплата». – 2008. – N 18.
5. Маловичко С. Проблемні питання правового регулювання додаткової відпустки працівникам, які мають дітей // Правничий часопис Донецького університету. – 2007. – № 2 (18). – С.194-197.
6. Прокопенко В.І., Козак З.Я., Кузнецов Л.О. Науково-практичний коментар Кодексу законів про працю України. – Харків, 2003.- 190-230с.

**ДО ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО КОДЕКСУ В
УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ. ОСОБЛИВОСТІ ВХОДЖЕННЯ ДО ЄС**

Барчук Ірина Вікторівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Івано-Франківського факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

Захист довкілля відіграє важливу роль у політичному процесі в Україні та Польщі. Усі важливі політичні сторони висловили зацікавленість щодо даного питання. Тому аспект охорони довкілля розглядаються серйозно як парламентами наведених держав, так і їх урядами. Звичайно, захист довкілля не розглядають як найвищу соціальну і політичну мету, але розцінюють як одну з найважливіших соціальних і політичних цілей. Ось чому прикладається стільки зусиль, щоб вирішити конфлікти між економічними і соціальними цілями і екологією в такій спосіб, щоб знайти баланс. Поняття життєздатного розвитку розглядають як належне вирішення конфліктів між економікою і довкіллям. Таке поняття, як фонд екологічної політики, знайшло вираження в деклараціях парламенту Польщі, урядовій політиці по Захисту довкілля Польщі (1991), в Україні – це Національна програма екологічного оздоровлення довкілля (1997); Загальнодержавною програмою розвитку водного господарства, яка має синхронізувати виконання більшості “водних” програм та ряду інших програм загального та спеціального напрямків.

На даний час в Україні існує певна правова основа, яка регулює відносини в цій сфері. На жаль, вона не повністю забезпечує належне використання та охорону довкілля України. Окремі положення, враховуючи їх специфіку, залишились нерегульованими, а деякі вирішені не повністю, що призводить до зниження ефективності державного управління та діяльності правоохоронних органів у сфері застосування екологічного законодавства. Все це вимагає наукового обґрунтування і практичного вирішення існуючих проблем.

Екологічний закон в Польщі охоплює наступні сфери регулювання: захист довкілля від забруднення, захист природи, управління природними ресурсами, процедурними справами і організацією тощо.

Сфера захисту довкілля від забруднення створена відповідно до умов, пов'язаних із захистом повітря (включаючи захист проти шуму, вібрації і неатомної радіації), води і надзвичайні ситуації (індустріальні ризики). До цієї групи умов належать регулювання, пов'язане з цивільним правом і відповідальністю карного права і за звинуваченнями за

використання довкілля і фінансових штрафів. Ці справи регулюються у багатьох нормативних актах, зокрема, закон про Захист довкілля 1980 (надалі названий ЕРА, 1980), Водне Управління і Водний закон про Захист 1974 (надалі названий Водний закон, 1974), закон, пов'язаний з Територіальними Водами польської Республіки і Морської Адміністрації 1991, закон, пов'язаний із запобіганням морському забрудненню судами 1995, Цивільний Кодекс 1964 і Карний кодекс 1964 [1, с.67-68].

Польське цивільне право не забезпечує спеціальні інструменти (деякими виключеннями) для захисту довкілля. Тому найважливіша роль відводиться Карному кодексу, який, на жаль, не створює певні інструменти для захисту довкілля.

Процедурні і організаційні умови регулюють процедурні справи, важливі для захисту довкілля. До цієї групи належать умови, пов'язані з установами, відповідальними за захист довкілля, а саме Міністр Захисту довкілля, Природні ресурси і Лісівництво (надалі називав ЕРМ), державне Інспекторство Захисту довкілля (надалі називав SIER)[1, с.68].

Основна роль в польському екологічному законі належить ЕРА, 1980 (закон, пов'язаний з Формуванням і Захистом довкілля від 31 січня 1980, виданий в 1994 (завершальна версія після поправок). Акт був виправлений дев'ять разів з моменту його обнародування. Цей акт має певний юридичний характер. Це не екологічний кодекс, ні загальний статут структури, типу NEPA США, але дечого між цими двома рішеннями. Цей акт звертається до усіх вищезгаданих областей екологічного закону, включає основні юридичні принципи захисту довкілля, важливих юридичних визначень і регулює виключно такі справи як повітряний захист, захист проти шуму, вібрації і неатомної радіації, звинувачень і фінансових плат, екологічних надзвичайних ситуацій, права неурядових організацій, і екологічної оцінки дії [1, с.70].

Таким чином польський підхід до захисту довкілля може характеризуватися як такий, що намагається розвинути складний підхід до довкілля, але не відразу. Це має стратегічну мету. Ця стратегічна мета була частково зрозуміла ЕРА, 1980. У цьому контексті, має також бути згадане Парламентське Рішення 1991 на Екологічній Політиці (Контролюють Номер 18 Polski положення 118), так само як Міністерстві Захисту довкілля (виправлений щорічно). Останній крок в реалізації цієї стратегічної мети буде прийняттям екологічного кодексу. Тим часом, секторний підхід збережений як реалістичне рішення. Нещодавно з'явилася тенденція, щоб переміститися від загального підходу в секторний підхід, де головна роль належить механізму команди-та-контролю, але економічні стимули (чи кращі перешкоди) у формі звинувачень і фінансових штрафів добре розвинені [2, с.16-17].

У 1993 році Рада Міністрів Польщі прийняла програму гармонізації польського Закону із законом Європейського союзу. Згідно із програмою усі проекти, прийняті відповідно до європейської Угоди, що встановлює асоціацію між Польщею і Європейським союзом, мають бути готові у світлі закону Європейського союзу.

Тому спочатку були гармонізовані Водний закон і закон про Захист довкілля. Зміни екологічного закону, який стався в Польщі за минулі п'ять років, були пов'язані передусім з новим законом про Збереження Природи. Також виправлений були деякі із законів, що регулюють управління природи (Геологічний і Добувний закон 1994, закон про Лісівництво 1991, закон, пов'язаний із Захистом Сільські господарства і Лісові Країни 1995). Остання така зміна була внесена до Мисливського закону [3, с. 119].

Наближення польського екологічного закону із законом ЄС означає, що Польща має можливість пристосувати свій закон до прогресивніших зразків. Але необхідно зберегти рішення, які не помилкові по суті, проте відрізняються від європейського зразка. Це ціна входження до ЄС.

Щодо українського законодавства, то аналізуючи чинні нормативно-правові акти України, слід відмітити розпорошеність правових норм щодо захисту та охорону довкілля, проте єдиного комплексного нормативного правового акту поки що немає. Така ситуація стосовно правових норм по відношенню до даного об'єкту ускладнює їх застосування. Деякі положення на практиці взагалі не виконуються, адже відсутнє підкріплення заходами економічного стимулювання та відповідальності, а певні положення про захист окремих об'єктів довкілля (наприклад, прибережні захисні смуги малих річок тощо) взагалі залишились нерегульованими діючими нормами. На нашу думку, удосконалення законодавства повинно йти у двох напрямках: по-перше, шляхом оновлення діючих правових норм стосовно охорони довкілля; по-друге, шляхом прийняття єдиного комплексного нормативного правового документу (Екологічний кодекс України), який би містив принципові положення щодо використання та охорони об'єктів довкілля без зайвого дублювання та розпорошення у різних нормативно-правових актах України.

Література:

1. Clean and Green, or Lean and Mean // Economist.- 2009, December.- 113.
2. Environmental Enforcement. Polish Environmental Protection Agency.- 2008,-Marth.-p.16-23.
3. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища. Кравченко С.М., Андрусевич А.О., Бонайн Дж.Е. - Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2002. – 336с.

ПРАВОВІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ НАВКОЛИШНІМ ПРИРОДНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ

Джуган Вікторія Олегівна

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри цивільного та господарського права і процесу Івано-Франківського факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

Управління в галузі охорони довкілля становить один з інститутів Загальної частини системи екологічного права України. У той же час, управління природокористуванням та охороною довкілля є складовою частиною соціального управління, тобто частиною цілеспрямованого впливу на соціальні відносини, групи та процеси. Це також діяльність держави в особі відповідних суб'єктів права, що становить її екологічну функцію, яка сьогодні є однією з основних функцій Української держави, оскільки проблема довкілля привертає все більшої уваги в зв'язку з його існуючим станом сьогодні.

Статтею 16 Конституції України встановлено, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави [1]. Така екологічна функція держави здійснюється через управління природокористуванням та охороною довкіллям.

В широкому розумінні під управлінням слід розуміти керівництво будь-чим або будь-ким. Управління визначають також як процес впливу на систему для переведення її до нового стану або утримання її в якомусь встановленому режимі [2, с. 5].

Поняття управління довкіллям досліджувалось в теорії екологічного управління. Зокрема, М. Б. Бизова та Б. В. Кіндюк визначають управління природоохоронною діяльністю як забезпечення виконання норм і вимог, які обмежують шкідливий вплив забруднюючих речовин на навколишнє середовище, раціональне використання природних ресурсів та їх відновлення й відтворення [2, с. 7]. Такі вчені, як Г. О. Білявський, Ю. М. Саталкін,

В. Я. Шевчук стверджують, що екологічне управління є системною складовою загальної системи управління, що має на меті здійснення екологічної політики та досягнення екологічних цілей, яка містить організаційну структуру, здійснює планування, функціональні обов'язки, відповідальність, методологію, методи та процедури, містить ресурси та професійно підготовлені кадри [3, с. 234]. Дане визначення

сформульоване в межах екологічного менеджменту, але воно є дещо вузьким, оскільки охоплює лише вид виробничого управління.

Найбільш узагальнене визначення даного поняття в теорії екологічного управління, на мою думку, запропонував Т. Г. Козаченко, який вважає, що екологічне управління – це поетапний процес розробки й реалізації стратегічних і тактичних рішень, спрямованих на раціональне використання та охорону навколишнього природного середовища на організаційних, економічних і правових засадах [4, с. 186].

В еколого-правовій теорії поняття екологічного управління формулюється дещо інакше, хоча мета його здійснення переслідується та сама. Зокрема, на думку таких правників-екологів, як А. П. Анісімов [5, с. 54], І. І. Каракаш [6, с. 121], Н. Р. Кобецька [7, с. 78], О. І. Крассов [8, с. 79], управління в галузі охорони довкілля становить підзаконну виконавчо-розпорядчу діяльність уповноважених державних органів і органів місцевого самоврядування, спрямовану на забезпечення раціонального використання природних ресурсів, збереження та відновлення довкілля, забезпечення екологічної безпеки.

Управління природокористуванням та охороною довкілля побудоване на основі принципів законності та контролю у природокористуванні; гармонійного поєднання екологічних, економічних і соціальних інтересів населення у процесі у ході природокористування; поєднання об'єктного і адміністративно-територіального управління в організації управління; розмежування господарсько-експлуатаційних і контрольних функцій при організації діяльності спеціально уповноважених державних органів [5, с. 121]; пріоритетності вимог екологічної безпеки та обов'язковості дотримання екологічних стандартів; гарантування екологічно безпечного для життя і здоров'я довкілля; запобіжного характеру заходів охорони навколишнього природного середовища; використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенних змін території проживання населення; прогнозування стану довкілля й обов'язковість екологічної експертизи; демократизм при ухваленні рішень, що впливають на стан навколишнього природного середовища й формування у населення екологічного світогляду; стягнення плати за забруднення довкілля і погіршення якості природних ресурсів; компенсація збитків, заподіяних порушенням екологічного законодавства та інші [2, с. 11-12]. Слід відзначити, що принципи екологічного управління та їх дотримання істотно впливають на визначення правосуб'єктності державних органів та громадян України.

Організаційно управління природокористуванням та охороною навколишнього природного середовища здійснюється на основі територіального, відомчого та екосистемного принципів.

Управління природокористуванням та охороною довкілля являється достатньо розгалуженою та багатофункціональною сферою діяльності, тому воно може діяти як єдина система чи як функція, спрямована на окремий природний об'єкт. В межах такої цілісної системи та функцій управління можна провести класифікацію екологічного управління за різноманітними критеріями.

Зокрема, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» розрізняє державне та громадське управління в галузі охорони навколишнього природного середовища (ст. 16). В той же час, ст. 29 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» регулюється порядок здійснення виробничого контролю за охороною атмосферного повітря [9]. Аналогічний вид контролю встановлений також п. 4 ст. 12 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» [10]. Отож, існує певна невідповідність щодо видів екологічного управління у діючому екологічному законодавстві України, хоча в еколого-правовій теорії, в залежності від суб'єктів, управління довкіллям поділяють на державне, виробниче та громадське. Разом з тим, доцільно було б включити вид та порядок правового регулювання виробничого управління до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Обсяг виробничого екологічного управління є значно меншим ніж державного. Таке управління має більш локальний характер, конкретніше визначення цілей та завдань, які планується досягти в процесі його здійснення. Виробниче екологічне управління являється ініціативною та результативною діяльністю економічних суб'єктів, спрямованою на досягнення їх екологічних цілей, проектів і програм.

В залежності від принципів організації управління довкіллям його можна поділяти на територіальне і відомче.

Територіальне екологічне управління означає, що воно поширюється на всіх природокористувачів і всі об'єкти природи в межах держави або адміністративно-територіальної одиниці.

Відомче управління природокористуванням та охороною навколишнього природного середовища поширюється на певний природний об'єкт чи ресурс та не пов'язане з адміністративно-територіальним розподілом.

В теорії екологічного управління виділяють такі види екологічного управління: державне екологічне управління; корпоративне екологічне управління; місцеве екологічне управління; громадське екологічне управління; басейнове управління; управління екологічними мережами; управління екологічною безпекою [2, с. 9-10].

Управління природокористуванням та охороною навколишнього природного середовища характеризується наявністю системи та зв'язку

між її елементами, керуючої та керованої підсистем, а також наявністю динамічного характеру системи. Саму структуру відносин управління довіллям, як і будь-яких правовідносин, становлять: суб'єкт, об'єкт і зміст.

Суб'єкти екологічного управління тісно пов'язані з видами управління. Управління довіллям здійснюється різними суспільними утвореннями, а отже суб'єктами таких правовідносин можуть бути державні органи, органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи, а також фізичні та юридичні особи.

До об'єктів управління природокористуванням та охороною довілля належать: навколишнє природне середовище в цілому як сукупність природних і природно-соціальних умов і процесів; природні ресурси, природні об'єкти та їх частини як залучені, так і не залучені в господарський обіг.

Зміст правовідносин управління становлять права та обов'язки сторін.

Між елементами структури цих відносин повинен бути логічний взаємозв'язок. Отож, суб'єкт екологічного управління здійснює управляючий вплив (на підставі нормативно-правових актів) на об'єкт управління, який відповідно до отриманого впливу змінює свій стан, свою діяльність, кількісні та якісні властивості стану або впливу на навколишнє середовище.

Сутність управління природокористуванням та охороною довілля полягає у здійсненні у цій галузі функцій, під якими слід розуміти види діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних та фізичних осіб по забезпеченню організації природокористування та охорони навколишнього природного середовища. Види та зміст функцій щодо кожного природного об'єкта та ресурсу слідує із соціальних, екологічних та природно-наукових вимог щодо організації його використання та охорони.

До основних функцій екологічного управління належать: облік в галузі використання природних ресурсів і охорони довілля, ведення державних кадастрів природних ресурсів, просторово-територіальний устрій об'єктів природи, розподіл та перерозподіл природних ресурсів, екологічне прогнозування, екологічне програмування, моніторинг довілля, інформування про стан довілля, ліцензування та видача дозволів в галузі використання природних ресурсів, лімітування в галузі використання та охорони довілля, екологічне нормування і стандартизація, екологічний контроль, екологічна експертиза та інші.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254 к/96-вР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
2. Бизова М. Б. Організація управління в екологічній діяльності: конспект лекцій для студентів Енергетичного інституту фаху 8.07.01 – екологія й охорона навколишнього середовища / М. Б. Бизова, Б. В. Кіндюк. – О.: Наука і техніка, 2006. – 232 с.
3. Шевчук В. Я. Екологічне управління: підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський [та ін.]. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.
4. Козаченко Т. Г. Проблеми та перспективи екологічного управління / Т. Г. Козаченко // Актуальні проблеми державного управління. - 2009. – № 1 (35). - С. 186-196.
5. Экологическое право России. Курс лекций: учебное пособие / под ред. А. П. Анисимова. – М.: Приор-издат, 2004. – 272 с.
6. Природоресурсове право України: навчальний посібник / за ред. І. І. Каракаша. – К.: Істина. 2005. – 376 с.
7. Кобецька Н. Р. Екологічне право України: навч. посіб. / Н. Р. Кобецька. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 352 с.
8. Крассов О. И. Экологическое право / О. И. Крассов. – М.: Норма, 2004. – 320 с.
9. Про охорону навколишнього природного середовища: закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ (із змінами, внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст.546.
10. Про охорону атмосферного повітря: закон України від 16 жовтня 1992 року № 2707- ХІІ (із змінами, внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 50. – Ст.678.
11. Про природно-заповідний фонд України: закон України від 16 червня 1992 року № 2456- ХІІ (із змінами, внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 34. – Ст. 502.

ОСОБЛИВОСТІ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЛІСОПОРУШЕННЯ

Мендик Людмила Володимирівна

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри теорії та історії держави і права Івано-Франківського факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

До працівників і державних службовців у сфері використання, управління та охорони лісів застосовується матеріальна відповідальність. Порядок та підстави матеріальної відповідальності працівників і

державних службовців у сфері використання, управління та охорони лісів визначається на загальних засадах, закріплених у КЗпП України.

Підставою виникнення матеріальної відповідальності є трудове майнове правопорушення, тобто винне порушення однією зі сторін трудового договору своїх обов'язків, що призвело до заподіяння майнової шкоди іншій стороні.

Елементи трудового майнового правопорушення, які утворюють його склад, одночасно розглядаються як умови матеріальної відповідальності сторін трудового договору. Це такі умови:

- 1) наявність прямої дійсної шкоди;
- 2) протиправність дії або бездіяльності однієї зі сторін трудового договору (невиконання або неналежне виконання трудових обов'язків);
- 3) причинний зв'язок між протиправним порушенням обов'язку і майновою шкодою.
- 4) вина працівника, власника або уповноваженого ним органу [1].

Трудове майнове правопорушення викликає виникнення охоронного правовідношення. При цьому слід розрізняти у його складі два відносно незалежних, самостійних за правовою кваліфікацією охоронних правовідношення. Перше належить до сфери охорони правопорядку і залежно від ступеня суспільної небезпеки може бути кваліфіковане як дисциплінарне, адміністративно-правове або кримінально-правове. Друге правовідношення має майновий характер і спрямовано на відновлення попереднього майнового становища потерпілої сторони.

З огляду на це матеріальна відповідальність може бути покладена незалежно від притягнення працівника до дисциплінарної, адміністративної або кримінальної відповідальності.

Виділяють два види матеріальної відповідальності працівників:

1. обмежена;
2. повна.

Основний вид матеріальної відповідальності працівника - обмежена матеріальна відповідальність, яка полягає в обов'язку працівника (у т. ч. – й працівника лісового господарства), з вини якого було заподіяно шкоду, відшкодувати пряму дійсну шкоду, але не більше його середнього місячного заробітку.

Загальні правила обмеженої відповідальності передбачені у ст. 132 КЗпП. За шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації при виконанні трудових обов'язків, працівники, з вини яких заподіяно шкоду, несуть матеріальну відповідальність у розмірі прямої дійсної шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку. Обмежена матеріальна відповідальність працівників має універсальний характер, вона застосовується завжди, якщо інше не передбачено законодавством.

Відповідно до ст. 133 КЗпП України обмежену матеріальну відповідальність несуть:

1) працівники - за псування або знищення через недбалість матеріалів, напівфабрикатів, виробів (продукції), інструментів, вимірювальних приладів, спеціального одягу та інших предметів, виданих підприємством, установою, організацією працівнику в користування;

2) керівники підприємств, установ, організацій та їх заступники, керівники структурних підрозділів та їх заступники при заподіянні шкоди підприємству, установі, організації зайвими грошовими виплатами, неправильною постановкою обліку і зберігання матеріальних чи грошових цінностей, невжиттям необхідних заходів для запобігання простоям, випускові недоброякісної продукції, розкраданню, знищенню і псуванню матеріальних чи грошових цінностей [1].

Повна матеріальна відповідальність працівників у розмірі заподіяної шкоди без будь-якого обмеження передбачена ст. 134 КЗпП.

Поряд з договорами про повну індивідуальну матеріальну відповідальність працівників чинне трудове законодавство передбачає можливість укладення письмового договору про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність. При спільному виконанні працівниками окремих видів робіт, пов'язаних зі зберіганням, обробкою, продажем (відпуском), перевезенням або застосуванням у процесі виробництва переданих їм цінностей, коли неможливо розмежувати матеріальну відповідальність кожного працівника, укладаються договори про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність. Вводиться колективна (бригадна) матеріальна відповідальність власником або уповноваженим ним органом за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації на підприємстві.

Письмовий договір про колективну матеріальну відповідальність укладається між підприємством, установою, організацією і всіма членами колективу (бригади) (ст. 135-2 КЗпП). Оскільки колективна (бригадна) матеріальна відповідальність встановлюється за згодою всіх членів колективу (бригади), при включенні до складу бригади нових членів, а також при призначенні її керівника враховується думка колективу бригади.

Відповідно до Типового договору в договорі про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність визначаються взаємні права й обов'язки власника (уповноваженого ним органу) і бригади. Так, кожний член бригади має право брати участь у прийманні матеріальних цінностей, здійснювати взаємний контроль за роботою зі зберігання, обробки (відпуску), перевезення або застосування у процесі виробництва цінностей, брати участь в інвентаризації цінностей, що передаються колективу, в необхідних випадках вимагати проведення інвентаризації,

заявляти про відведення окремих членів бригади, якщо вони, на його думку, не можуть забезпечити збереження ввірених бригаді цінностей тощо.

Перелік робіт, при виконанні яких може вводиться колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, умови її застосування, а також Типовий договір про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність, затверджений наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 12 травня 1996 р. № 43 [2].

Укладення договору про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність на посадах і роботах, не передбачених Переліком, позбавляє його юридичної сили.

Шкода, що підлягає відшкодуванню, розподіляється між членами колективу (бригади) пропорційно місячній тарифній ставці (посадовому окладу) і фактично відпрацьованому часу за період з останньої інвентаризації до дня виявлення шкоди. При встановленні безпосереднього винуватця — члена бригади, що заподіяв шкоду, обов'язок його відшкодування покладається на цього конкретного працівника, тобто у такому випадку відшкодування провадиться за правилами індивідуальної матеріальної відповідальності.

В п. 14 Постанови Пленуму Верховного Суду України “Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками” від 29 грудня 1992 р. № 14 роз'яснив, що якщо в незабезпеченні збереження матеріальних цінностей, крім членів колективу (бригади), з якими укладено договір, винні посадові особи, суд обговорює питання про залучення їх до участі у справі як співвідповідачів і визначає розмір збитку, який відповідає ступеню вини кожного з них, і розмір збитку, належного до відшкодування з урахуванням виду і меж матеріальної відповідальності, яка на них покладається. Інша шкода розподіляється між членами бригади відповідно до Типового договору про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність [3].

Таким чином, матеріальна відповідальність працівників у сфері лісового господарства – це відповідальність працівників лісового господарства України за шкідливе, протиправне, винне, трудове майнове правопорушення, яке призвело до заподіяння майнової шкоди за місцем їх роботи і тягне за собою матеріальну відповідальність, що визначена трудовим законодавством України.

Література:

1. Кодекс Законів про працю України від 10.12.1971 р. з наступними змінами і доповненнями // ІПС “Законодавство” станом на 01.12.2010 р.

2. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 12.05.1996 р. № 43 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. - 1997. - № 11-12. - С. 540-545.

3. Постанова Пленуму Верховного Суду України “Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками” від 29.12.1992 р. // ІПС “Законодавство” станом на 01.12.2010 р.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В НОРВЕГІЇ

Настечко Катерина Олександрівна

кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

З усієї площі, яку займає Норвегія, 39 000 кв. км. лежать вище 1000 м над рівнем моря, 91 000 кв.км – на висоті від 500 до 1000 метрів. Середня висота над поверхнею моря досягає біля 490 метрів. Зважаючи на це – кількість оброблюваної землі чи придатної для сільського господарства складає біля 2 400 кв. км.

Слід відмітити, що з усіх західно-європейських країн, Норвегія проводить найбільш жорстку політику державного контролю земельного ринку [1, с. 119–121].

У Норвегії передбачений прогресивний підхід щодо визначення земельних ділянок. Зокрема, зараз запроваджені певні обмеження вертикальних кордонів» земельних ділянок як об’єктів прав. Так, один з основних принципів норвезького земельного права полягає в тому, що власність на об’єкти нерухомості визначена межами поверхні та простягається вертикально вниз та вгору до тих пір, поки існує економічний інтерес власника такої поверхні. Все те, що простягається нижче рівня економічного інтересу власника поверхні, вважається «нічийною землею». Деякі муніципалітети пішли шляхом реєстрації «об’ємів» підземного простору як окремої власності в кадастрі. Як наприклад до цього можна віднести спорудження великого хокейного майданчику для Олімпійських ігор у Ліліхамері у внутрішній частині гори. В інших випадках подібна практика була поширена і на легалізацію конструкцій над землею як окремої нерухомої власності [2, с.20-21].

Слід підтримати позицію державних органів Норвегії, які у 2005 році вводили інститут приватних геодезистів, але у 2007 році повернулися до муніципальної монополії на кадастрові зйомки [3, с.10].

В країнах, які умовно відносяться до скандинавської підсистеми (Швеція, Норвегія, Данія) домінує централізований підхід до ведення

кадастру нерухомості, а також значний вплив західноєвропейських (німецьких традицій) реєстрації. [4, с. 176].

Цікавим прикладом є те, що останнім часом державні органи в Норвегії вирішили поступово об'єднати реєстраційні системи із кадастром та передати реєстрацію прав від судів та нотаріальних органів до земельно-кадастрових органів. [5].

Серед останніх досягнень країни слід визнати доцільним інтеграцію в єдину земельно – інформаційну систему (наприклад, учасниками Європейської земельно-інформаційної системи вже є Швеція, Нідерланди, Литва, Англія, Уельс, Норвегія, Австрія, Фінляндія, Шотландія, Ірландія та інші країни). Досвід Норвегії є корисним та необхідним для дослідження і вивчення, тому слід сприяти найактивнішій участі спеціалістів в галузі земельного права та кадастру Норвегії у спільній співпраці з українськими фахівцями у вищезазначеній галузі.

Література:

1. Быстров Г. Е. Правовые проблемы земельной и аграрной реформ в зарубежных странах: теория, практика, итоги, перспективы / Быстров Г. Е. – Минск : БГЭУ, 2001. – 211 с.
2. Просторове визначення «земельної ділянки» («одиниці власності») та тенденції запровадження «3D кадастрів» у зарубіжних країнах / Землевпорядний вісник. – 2010. – №8. – С. 20–21.
3. Шафранська Л. Кадастрові системи: їх майбутнє за умов глобалізації / Л.Шафранська // Землевпорядний вісник. 2010. – №8. – С. 8 – 13.
4. Гаврилюк М. Н. Правовое регулирование кадастрового учёта земельных участков : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Гаврилюк М. Н. – М., 2006. – 212 с.
5. Никонов П. Н. Недвижимость, кадастр и мировые системы регистрации прав на недвижимое имущество : аналитический обзор / П. Н. Никонов, Н. Н. Журавський. – Санкт - Петербург. : Изд-во А. Сазонова, Редакционно-издательская фирма «Роза мира», 2006. – 180 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ПРОЦЕСУ

Коваль Діана Олегівна

старший викладач кафедри теорії та історії держави і права Івано-Франківського факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

У теорії фінансового права визначено, що по своєму втримуванню фінансово-правові норми можуть бути матеріальними й процесуальними.

Матеріальні закріплюють утримування фінансово-правових відносин, тобто склад фінансової системи, юридичні факти, правовий статус суб'єктів фінансового права, принципи фінансового права, види й обсяг грошових зобов'язань юридичних і фізичних осіб перед державою (муніципальним утворенням), джерела формування кредитних ресурсів банків, ставки податків і т.д. Крім того, матеріальні норми мають грошове втримування.

Процесуальні фінансово-правові норми закріплюють порядок здійснення фінансової діяльності держави й муніципальних утворень, тобто фінансові процедури, порядок застосування й дії фінансово-правових норм, строки й т.д.

Варто погодитися з Е. Е. Якушкиною [1], що досліджуючи характер взаємодії матеріальних і процесуальних відносин, відзначає, що: а) спочатку виникає матеріальні правовідносини, потім – процесуальне але не навпаки; б) матеріальні правовідносини реалізуються за допомогою процесуального, тому процесуальне відношення вдруге стосовно матеріального, але останнє не відділяється від першого, вони існують разом, адже форма й утримування будь-якого явища нерозривні; в) поза сферою процесуального відношення матеріальні правовідносини реалізовані бути не може; г) матеріальні правовідносини не може бути реалізоване раніше, ніж виникло й оформилося процесуальне [2]; д) руху й розвитку процесуального відношення властивий багаторівневий характер, у той час як матеріальне відношення стабільно [3]; е) процесуальне відношення коротше матеріального в часі: останнє виникає раніше й завершується пізніше [4].

Відзначимо, що в цей час підсилилася тенденція відокремлення окремих груп процесуальних норм і виділення їх за рамки адміністративного процесу в земельній, екологічній, фінансовій, податковій і іншій галузях права. Прагнення вивести дані процеси за рамки адміністративного процесу визначається бажанням учених, що вивчають галузеві процесуальні явища, обґрунтувати необхідність і доцільність реалізації матеріально-правових норм за допомогою процесуальних норм, що зароджуються у відповідних матеріальних галузях, а не тільки кримінального, цивільного й адміністративного процесу [5].

У сучасних умовах у зв'язку з розвитком фінансового законодавства число процесуальних фінансово-правових норм збільшується, що свідчить про реальність, досить високого ступеня гарантування матеріальних фінансових норм. Н.І. Хімічева відзначає, що в процесуальних фінансових відносинах виражається юридична форма, у якій відбувається одержання державою у своє розпорядження фінансових ресурсів, їхній розподіл і використання". Відзначається також, що матеріальні фінансові правовідносини є формою прояву конкретних прав і обов'язків суб'єктів, а процесуальні - формою проявлення порядку реалізації цих прав і обов'язків.

Крім того, обгрунтоване затверджується, що «значимість удосконалювання саме процесуального законодавства пояснюється тим, що нескінченні шліфування й доробка матеріального законодавства будуть марними, якщо в суспільстві не створена система правового примуса його учасників до виконання їхніх зобов'язань як перед один одним, так і перед державою».

Розуміння правової природи мір фінансово-процесуального примуса необхідно почати з аналізу поняття фінансового процесу, оскільки вихідної для наступних теоретичних побудов у цьому випадку є категорія юридичного процесу.

Історично з необхідності впорядкувати за допомогою спеціальних юридичних коштів певну частину відносин, дозвіл і усунення аномальних, конфліктних проявів матеріальних відносин, виникає особлива форма державної діяльності - процесуальна діяльність (процес).

Аналіз юридичної літератури по даній проблематиці дозволяє відзначити, що деякі вчені визначають юридичний процес як діяльність органів правосуддя, спрямовану на дозвіл суперечок про право здійснення правового примуса. Інші дослідники визначають юридичний процес як юрисдикційну діяльність уповноважених органів держави й інших суб'єктів.

На думку деяких учених юридичний процес являє собою форму реалізації матеріально-правових норм. Поділяючи цю точку зору автори думають, що «процесуальна форма має місце не тільки в юрисдикційній (правоохоронній) сфері застосування норм права, але й в інших сферах, у яких правові норми регулюють позитивні дії суб'єктів громадського життя. Інакше кажучи, будь-яка галузь матеріального права викликає до життя відповідні процесуальні норми» [6].

Існує науковий підхід, відповідно до якого юридичний процес розглядається в якості правотворчої діяльності суб'єктів права. Так, Д.Н. Бахрах, виділяючи кілька адміністративних процесів, визначив їх як владну діяльність державної адміністрації, здійснювану в рамках адміністративно - процесуальних форм і, що складається в рішенні певних справ шляхом прийняття й виконання адміністративних актів. П. І.

Кононов думає, що юридичний процес являє собою сукупність чинених суб'єктами права в певної логічної послідовності зв'язаних між собою юридично значимих дій, спрямованих в остаточному підсумку на нормативне врегулювання яких-небудь суспільних відносин або на дозвіл на основі норм матеріального права конкретного життєвого випадку, і сукупність виникаючих на основі цих дій і відповідно до процесуальних норм правовідносин .

Існує точка зору, що визначає юридичний процес як всю юридичну діяльність державних органів (правотворча, установча, контрольна, розпорядницька). Так, В. І. Ленін відзначив, що юридичний процес є врегульованим процесуальними нормами порядком діяльності компетентних державних органів, що складають у підготовці, прийнятті й документальному закріпленні юридичних рішень загального й індивідуального характеру.

Зазначені трактування юридичного процесу є не взаємовиключними, а навпаки, відображаючи його різні аспекти, доповнюють і збагачують юридичну науку . У той же час, М. В. Карасьова справедливо відзначає, що «наукова думка по питанню про границі юридичного процесу рухається від максимально вузької до усе більше широкого трактування юридичного процесу» [7].

Представляється, що ґрунтуючись на аналізі існуючих у павуку підходів до розуміння юридичного процесу можливо виявити наступні його ознаки:

- він являє собою сукупність послідовно чинених юридично значимих дій;
- здійснюється тільки компетентними суб'єктами, наділеними відповідними владними повноваженнями;
- складається зі стадій, на кожній з яких учасниками процесу відбуваються юридичні дії й досягається певний результат;
- являє собою форму діяльності, що об'єктивно має потребу в процесуальній регламентації .

Зазначені ознаки юридичного процесу характеризують і фінансовий процес, оскільки останній має юридичну природу й фінансові процесуальні відносини завжди піддаються правової регламентації.

Слід зазначити, що в цей час необхідно порушити питання про існування спеціального виду процесу - фінансового. Крім того, в останні роки у зв'язку з розвитком фінансового, зокрема податкового, законодавства в науці став чітко виділятися фінансовий, податковий процес. Представляється, що можливо говорити про фінансовий процес як про законодавчо оформлений і теоретично обґрунтованому інституті фінансового права.

Література:

1. Якушкина Е.Е. Проблеми податкового процесуального права // Фінансове право. - 2007. - №4. - С. 29.

2. Галаган Н.А. Процесуальні норми й процесуальні відносини в російському праві // Правова наука й реформа юридичного утворення: Сб. науч. работ. - Вып. 6: Юридичний процес: Реформа процедур керування, законодавчій діяльності й судовій владі. Воронеж: Издательство Воронежського університету, 1996. С.22.
3. Божьев В.П. Кримінально-процесуальні правовідносини. М.,1975. С.89-90.
4. Лъоховий І.М. Загальнотеоретичні проблеми провадження у юридичному процесі: Дис.канд. юрид. наук. - Харків. - 1982. - С.15.
5. Панова И.В. Юридичний процес. Саратов. - 1998. - С.22.
6. Недбайло П.Ю. Процесуальна форма й ре соціально-юридичні можливості в соціалістичному суспільстві // Юридична процесуальна форма . - М. - 1976. - С.12.
7. Карасева М.В. Финансовое правоотношение, М., 2001.

БАНК СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ УКРАЇНИ

Сирота Анатолій Іванович

кандидат юридичних наук, доцент, завідувачий кафедрою кримінального та адміністративного права Бердянського університету менеджменту і бізнесу

В експертній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень до Послання Президента України В. Януковича до Українського народу “Україна ХХІ століття. Стратегія реформ і суспільної консолідації” зазначається, що позитивні зрушення в економіці і стабільність влади дають реальну надію на ефективне запровадження системних реформ. На порядку денному стоїть проведення соціально-економічних реформи “нової хвилі” та перехід до нової моделі економічного зростання, що ґрунтується на інноваційно-інвестиційній моделі “випереджальної модернізації”, створення національної інноваційної інфраструктури [1].

З метою забезпечення ефективного використання інвестиційних ресурсів держави, сприяння залученню інвесторів до реалізації пріоритетних для держави і суспільства проектів, прискорення відновлення економіки та переходу до її сталого зростання, у вересні цього року Президент України видав Указ “Про заходи щодо визначення і реалізації проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку” [2]. На державному рівні прийнято рішення про створення Державного агентства України з управління “національними

проектами“, основним завданням якого є забезпечення реалізації проектів, залучення інвестицій для їх впровадження.

Але для припливу нових інвестицій у економіку країни потрібні спеціальні інвестиційні інститути на кшталт тих, що існують в багатьох країнах і насамперед те, що зазвичай називають Банком сприяння розвитку [3]. Такі спеціалізовані кредитні установи створюються для виконання функцій, які не виконуються ні центральним банком, ні комерційними банками, вони виконують три основні функції: підтримка державних цільових програм, розвиток банківської системи і ефективно сприяння створенню та розвитку національного капіталу. Перша функція для банків сприяння розвитку країн східної Європи насамперед полягає у підтримці малих та середніх підприємств, друга – сприяння розвитку банківської системи. Банки сприяння розвитку підтримують малі та середні підприємства через комерційні банки (основна форма діяльності установ такого типу), тому вони також сприяють розвитку банківської системи, оскільки не конкурують з комерційними банками, а залучають їх до впровадження кредитних програм, беруть разом з ними на себе кредитні ризики, надають банкам фінансову допомогу. Така діяльність ефективно сприяє створенню та розвитку національного капіталу – третя функція банків сприяння розвитку.

Так, вагомий внесок у відбудову Німеччини зробила спеціальна кредитна установа „Kreditanstalt für Wiederaufbau” (KfW), яка виконує функції державного банку розвитку. Саме цей банк виконав чималу частку програм, спрямованих на фінансування інвестицій Німеччини за кордоном, фінансування експорту, надання технічної допомоги країнам, що розвиваються, реалізував багато державних проектів, покликаних прискорити перехід Німеччини на засади ринкової економіки [4].

У 1999 році, з метою практичного сприяння реалізації державної інвестиційної політики банк розвитку був створений у Росії. Основний напрям діяльності банку - довгострокове кредитування реального сектора економіки у пріоритетних галузях, які визначає уряд Російської Федерації. Пріоритетними вважаються проекти інноваційного характеру, фінансування імпортозамінних галузей промисловості, фінансування модернізації основних фондів підприємств [5].

Спроби створити таку фінансову структур були й в Україні, але вони не призвели до очікуваного результату. Так, у 90 роки минулого століття, за допомогою Європейського банку реконструкції та розвитку був створений “Київський міжнародний банк”, діяльність якого набула комерційної, а не інвестиційної спрямованості. Пізніше цей банк перейшов під контроль голландського банку і, зрештою, був закритий.

В сучасних умовах після кризових реалій українським банкам вигідніше здійснювати короткострокове кредитування, валютні операції з

метою отримання так званих швидких грошей, отримання прибутку у короткі терміни, ніж здійснювати довгострокове кредитування та інвестування, які мають більш ризиковий характер і приносять прибутки через великий проміжок часу. Так, у 2009 р. загальний обсяг кредитів зменшився на 15 %, кредити нефінансовим і фінансовим організаціям виростили на 4,2 %, а фізичним особам впали на 14,0 %. Відсутність кредитування пояснюється небажанням банків брати на себе додаткові ризики в умовах нестабільної економічної ситуації в країні. Незадовільно виконуючи свою основну функцію – кредитування економіки, основний тягар втрат від фінансової кризи українські банки перенесли на позичальників через підвищення вартості обслуговування кредитів. Так, хоча за 2009 р. частка кредитів в загальному обсязі активів зменшилася з 81,4 % до 74,6%, частка процентних доходів в загальному обсязі доходів банків зросла з 73,3 до 84,7 % [6].

Для формування системи надання “довгих” кредитів, інвестиційної діяльності, фінансування стратегії розвитку країні в Україні має бути створена за міжнародними стандартами спеціалізована фінансова структура ринкової економіки - Банк сприяння розвитку, в якій потрібно зосередити бюджетні кошти, кошти міністерств, відомств для довгострокового кредитування, інвестування національних проектів, окремих галузей народного господарства з контролем за цільовим використанням виділених коштів. Цей банк також може виступати гарантом багатьох національних проектів.

В Україні Банком сприяння розвитку повинна бути окрема фінансово-кредитна установа другого рівня банківської системи, створена за участю авторитетних міжнародних фінансових структур, можливо під урядові гарантії з відповідними змінами регуляторних вимог Національного банку України, підконтрольна йому. Порядок створення, повноваження і діяльність такої фінансово-кредитної установи має регулюватися окремим законом.

Створення банку сприяння розвитку, безперечно, носить дискусійний характер, але втілення в життя цієї ідеї вже виправдала себе в багатьох країнах і при реалізації в Україні, на нашу думку, надасть країні нові можливості, в тому числі і для підтримки національних проектів.

Література:

1. “Україна XXI століття. Стратегія реформ і суспільної консолідації”. Експертна доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до Послання Президента України В. Януковича до Українського народу [Електронний ресурс] // режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2010_Book/Poslanya_2010/ukr.pdf.

2. Указ Президента України “Про заходи щодо визначення і реалізації проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку” // Офіційний вісник Президента України від 21.09.2010 - 2010 р., № 26, стор. 15, стаття 873.
3. Шаров О.М. “...Але навіщо ж стільці ламати?” / Дзеркало тижня. - № 17 (745), 16 травня 2009 р.
4. Майборода В. Роль банківського сектору Німеччини у сприянні розвитку малих і середніх підприємств [Електронний ресурс] // режим доступу: http://www.bank.gov.ua/PMU/Publications/Visnyk_04.pdf.
5. Галицькі Контракти. - № 21, травень 2003.
6. “Стабільність банківської системи: загрози та шляхи їх подолання”. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс] // режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/256/>.

МІСЦЕ БАНКІВСЬКОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ПРАВА

Сторожук Ірина Петрівна

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права

Застосування самого терміну «банківське право» вже не викликає сумнівів ні в теоретиків ні в практиків. Однак, досі немає однозначності щодо визначення місця банківського права в системі права України.

Аналіз та систематизація різних поглядів дає можливість виділити кілька точок зору з даної проблеми: банківське право є самостійною галуззю права; банківське право є підгалуззю права (фінансового, цивільного, господарського); банківське право є комплексним інститутом права; банківське право є комплексною галуззю права.

До самостійної галузі права банківське право відносять в більшості іноземні фахівці. Стверджуючи, що сьогодні, стабільність банківської системи і національної валюти, ступінь захищеності інтересів вкладників, нормалізація фінансових потоків та розрахункових відносин для економічної безпеки держави мають одне з найважливіших значень. Саме тому, на їх думку, формується суспільна потреба та державний інтерес в оформленні банківського права в окрему, самостійну галузь права.

Інша група вчених вважає банківське право частиною (підгалуззю) різних галузей права. М. М. Агарков у своїх лекціях зазначав, що банківське право, в основному, являє собою спеціальний розділ торгівельного права, присвячений банкам [1, с. 12-14]. Цілий ряд авторів

відносить банківське право суто до фінансового права, що спрямована на мобілізацію, розподіл і використання централізованих фондів з метою забезпечення виконання завдань держави [2, с. 7-10]. Представники теорії господарського права обстоюють позицію, відповідно до якої банківське право є невід'ємною складовою частиною цієї самостійної галузі права [3, с. 5-7].

Так, норми банківського права є складовою частиною різних галузей права. Однак, дослідження їх лише частинами і лише в межах визначених певною галуззю права (будь то фінансове, цивільне чи інше) призводить до одностороннього вивчення відносин, що складаються в банківській сфері і не дають цілісного їх розуміння.

Інші фахівці, заперечуючи існування банківського права як галузі права, вважають, що сукупність правових норм, які регламентують відносини в сфері банківської діяльності є комплексний правовий інститут. Зокрема, такої позиції дотримується О. П. Орлюк, І. Б. Заверуха, Л. Г. Єфимова.

Аналізуючи даний підхід, потрібно зазначити, що не можна погодитись з тим, що банківське право це комплексний інститут тобто сукупність різнорідних норм, що регулюють відносини в певній сфері.

Банківське право хоча й охоплює норми різних галузей права однак не є простою їх сукупністю. Воно є системою правових норм, що регулюють відносини в банківській сфері, а тому його потрібно розглядати як комплексну галузь права.

Отже, банківське право це не механічне об'єднання норм основних галузей права, а якісно нове, юридично цілісне правове утворення.

Саме банківське право, як комплексна галузь права, об'єднує за єдиними предметними, тематичними та цільовими ознаками юридично неоднорідні відносини в цілісне утворення, що збагачує їх зміст, сприяє виробленню якісно нових понять, положень і в зв'язку з цим суттєвому розвитку юридичної термінології.

Література:

1. Агарков М. М. Основы банковского права: Курс лекций. / М.М. Агарков – М.: Издательство БЕК, 1994. – 60 с.
2. Костюченко О. А. Банківське право: [н. посібник] – К.: КНЕУ, 1999. – 168 с.
3. Орлюк О.П. Теоретичні питання банківського права і банківського законодавства / О.П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 104 с.

**ВНЕСЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
ДО СТАТУТУ ГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА**

Пасько Тарас Григорович

*Полтавський факультет Національної юридичної академії України імені
Ярослава Мудрого*

Хоча на сьогоднішній день, можливість формування статутного фонду господарської організації за рахунок майнових прав інтелектуальної власності передбачена в Цивільному та Господарському кодексах, проте на практиці виникає безліч проблем, що призводять до негативних правових та фінансових наслідків.

Даним питаннями займалася не велика кількість науковців, до того ж при дослідженні теми розглядались лише окремі аспекти внесення майнових прав. Певні наукові розробки у роз'яснення процесу здійснення самої процедури формування статуту, зробили Атаманова Я., Ващук Я., Тетянич Л., а також Беляєва О. та Гордєєва М., однак комплексна наукова характеристика не здійснювалась, що й зумовило актуальність дослідження даного питання.

Метою роботи є характеристика одного із засобів, що передбачений в чинному законодавстві, за допомогою якого можливе формування статутного капіталу товариства, а саме внеску майнових прав інтелектуальної власності.

Керуючись ч. 3 ст. 424 Цивільного кодексу і ч. 1 ст. 86 Господарського кодексу, майнові права інтелектуальної власності можуть бути внеском до статутного капіталу юридичної особи, що є вигідним варіантом, оскільки у разі нестачі великої суми грошових коштів власник певного об'єкта інтелектуальної власності стає засновником юридичної особи. Відповідно виникає питання стосовно самої процедури залучення до статуту організації нематеріальних активів, адже право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного.

Відповідь міститься у ст. 7 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», згідно з яким, проведення оцінки майна є обов'язковим у випадку визначення вартості внесків учасників та засновників господарського товариства, якщо до зазначеного товариства вноситься майно господарських товариств з державною часткою, а також у разі виходу учасника або засновника зі складу такого товариства.

Грошова оцінка об'єктів інтелектуальної власності може бути дуже високою, до того ж варто враховувати, що однакових об'єктів не існує, а

тому порівнювати його немає з чим. Це може бути використано недобросовісними учасниками, котрі малоефективний й нереспектабельний об'єкт оцінюють не виправдано високо, тому саме в таких випадках обов'язкове використання незалежної експертної перевірки.

Варто наголосити, що не всі права на інтелектуальну власність можуть бути внеском учасника. Це стосується, зокрема, право на наукове відкриття яке належить особисто тій чи іншій особі й на цей об'єкт виникають лише немайнові права інтелектуальної власності. Також це відноситься до прав на комерційне найменування, яке відповідно до ч. 2 ст. 490 Цивільного кодексу передається іншій особі лише разом з цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать, або його певною частиною.

Слід пам'ятати, що діюче законодавство містить заборону формування статутного капіталу деяких видів господарських товариств за рахунок нематеріальних активів. Це стосується фінансових установ – юридичних осіб, які надають одну або декілька фінансових послуг та віднесені до відповідного реєстру.

При внесенні майнових прав у першу чергу здійснюється ідентифікація такого об'єкта та перевіряється найголовніші вимоги, які стосуються особи-власника відповідного об'єкту, прав третіх осіб на об'єкт а також, саме головне, строк чинності майнових прав на об'єкт. Тому засновникам варто усвідомлювати всі можливі ризики при формуванні статутного капіталу свого підприємства за рахунок прав на такі об'єкти як корисні моделі та промислові зразки, оскільки строк чинності майнових прав на вищевказані об'єкти відносно невеликий.

Оскільки статутний капітал підприємства є його власністю, яка передбачає наявність права користування, володіння й розпорядження, проте досить часто трапляються випадки, коли майнове право містить лише право користування, а інші права (розпорядження й володіння) не задіяні.

Це зумовлено, передусім, нечітким розумінням вищезазначеної ч.3 ст. 424 Цивільного кодексу, зокрема питання полягає в тому, що саме мав на увазі законодавець під цією нормою? За загальним правилом вкладом до статутного капітал можуть бути майнові права у своїй сукупності, але багато недобросовісних учасників укладають ліцензійні договори тільки щодо передачі права користування, що не є заборонаю, в результаті чого, укладена на певний строк угода може не поновлюватися на новий, а особа-власник, забажаючи вийти з товариства і повернути назад свій капітал зможе без шкоди для себе це зробити, проте це може стати поштовхом до процедури ліквідації у разі, якщо вартість чистих активів виявиться меншою від визначеного законом мінімального розміру статутного капіталу.

Таким чином, проведене в рамках теми дослідження одного із засобів формування майнової основи суб'єкта господарювання, а саме прав інтелектуальної власності, дозволяє зробити висновок стосовно доцільності використання цього засобу у разі створення нового підприємства як альтернативу грошовим коштам.

Література:

1. Цивільний кодекс України – Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003 р – 2003 р. - №40.
2. Господарський кодекс України – Відомості Верховної Ради України від 11.02.1992 р. – 1992 р. - №6.
3. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність» - Відомості Верховної Ради України від 23.11.2001 – 2001р. - №47.
4. Тверезенко О. Майнові права інтелектуальної власності як внесок до статутного капіталу господарського товариства // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009 р. - №6. – С. 50-59.

**WEB – ДЕПОЗИТАРІЙ, ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ
АВТОРСЬКОГО ПРАВА В ІНТЕРНЕТІ**

Гордейчук Віталій Вікторович

*студент Інституту підготовки кадрів для органів прокуратури України
Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого*

Розвиток глобальних мереж стрімко зростає. Щоденно з'являється більш ніж 7 мільйонів веб-сторінок і на даний момент їх вже нараховують близько 1 мільярда. Число користувачів мережі Інтернет у світі складає близько 300 мільйонів. Та їх кількість продовжує зростати, практично кожних 2-3 секунди реєструється новий користувач мережі Інтернет. Сьогодні використання творів, що є об'єктами авторських прав, у першу літературних творів, аналітичних статей у пострадянському сегменті мережі Інтернет відбувається навіть у більшому обсязі, ніж на Заході. Справа в тому, що інтернетний бум, який пішов на спад у Північній Америці та Західній Європі, крокує по Україні.

А тому разом із збільшенням використання творів в мережі Інтернет, збільшується кількість випадків порушення авторських прав. Взагалі можна виділити наступні правові проблеми, що стосуються авторського права на твори розміщені в Інтернеті:

1) відсутність законодавства, яке б регулювало дану сферу відносин;
2) позатериторіальний характер використання об'єктів авторського права. Відкриття доступу до об'єкта в Інтернет дає можливість використовувати його фактично в усьому світі (сайт в Інтернеті рівно доступний для всіх користувачів мережі, незалежно від їх географічного положення). Тому виникають випадки, коли об'єкти авторського права використовуються користувачем мережі Інтернет перебуваючи на території, де відповідні права не діють;

3) після розміщення об'єкту в Інтернет виникає проблема, щодо можливості простеження ким і як буде використовуватися певний об'єкт авторського права. Це пов'язано, перш за все, з тим, що доступ до відповідного об'єкту виняткових прав відкривається одночасно для гранично широкого кола осіб, що включає мільйони користувачів Інтернету. Крім того одного разу відкривши доступ до певного об'єкту в Інтернет, практично неможливо запобігти подальшому використанню цього об'єкта іншими користувачами Інтернет: будь-яка особа одного разу знайшовши в Інтернеті твір, опис технічного рішення або іншу інформацію, може з легкістю скопіювати такий об'єкт всім знайомим, а ті зможуть розіслати його далі.

Для захисту авторського права в мережі Інтернет слід вирішити ці проблеми. Одним із способів вирішення питання захисту авторського права є створення WEB- депозитарію. На нашу думку це є найбільш ефективний та дієвий спосіб захисту авторських прав в Інтернеті на даному етапі. Прикладом може слугувати досвід Російської Федерації, де WEB-депозитарій вже діє. Цей метод застосовується широко щодо творів літератури і мистецтва, тому що дозволяє захистити зміст об'єкта. Крім того, механізм депонування простий: автором (правовласником) подається заява в сховище, в якому вказується конкретний твір і дається його короткий опис, при цьому фіксується дата її подання, заявнику видається свідоцтво, про те що даний об'єкт прийнятий на зберігання. Саме дата депонування - свідчення того, що особа, яка подала заяву володіє копією твору, є доказом при встановленні прав у конфліктних ситуаціях.

Депонування творів для захисту прав авторів в РФ здійснюється Російським Авторським Товариством (РАТ), якому автор надає оригінал і копію свого твору і отримує Свідоцтво про депонування й реєстрації твору, копія якого разом з копією твору зберігається в архіві РАТ. Хоча безумовним недоліком такого способу захисту є механізм прийняття об'єктів на депозит, так як він здійснюється в явочному порядку без перевірки достовірності наданих заявником відомостей.

Дивлячись на досвід Російської Федерації в Україні також можна створити WEB- депозитарій, але вже з урахуванням недоліків. До того ж у 2003 році був прийнятий Закон України «Про електронний цифровий підпис», що надає змогу реєструвати авторські твори безпосередньо в комп'ютерній мережі. Але на жаль в Україні цей спосіб захисту ще не застосовується.

Також, на нашу думку, слід обов'язково звернути увагу на правову культуру та свідомість користувачів та провайдерів мережі Інтернет. Адже визначальну роль будуть відігравати саме вони. Що можуть нам дати способи захисту авторського права, якщо ними будуть нехтувати усі? Хіба можна буде захистити авторське право в просторі правового безчинства та хаосу? Відповідь може бути лише одна – ні. Люди, які є користувачами в мережі Інтернет повинні чітко розуміти природу авторського права та відноситися до нього з повагою, як до свого власного права. Те саме стосується провайдерів, які повинні бути в першу чергу ідентифіковані(надати певні відомості про себе), а також повинні слідкувати за інформацією, яка розміщується на їхньому сайті. Провайдери мають інформувати користувачів про авторські права на твір та ідентифікувати осіб, що розміщують інформацію. І така практика вже існує у деяких країнах. Так, наприклад, Канадська асоціація провайдерів послуг Інтернету з метою дотримання правових стандартів роботи в мережі розробила Кодекс поведінки в Інтернеті.

Тобто усе вищезазначене підтверджує, що така нова сфера комунікації як Інтернет потребує правового регулювання. Але цей простір людської діяльності має багато особливостей та специфічних ознак, які створюють перепони з приводу регулювання цих відносин. А тому питання регулювання захисту авторського права в мережі Інтернет потребує міжнародного співробітництва для встановлення єдиних правил. Адже лише в тому випадку, коли автор буде впевнений у захищеності свого авторського права він зможе спокійно творити і цим самим буде служити суспільству.

Література:

1. В.В. Єфремова Проблеми осуществления и защиты интернетправомочий авторами произведений искусства //Государство и право №3, - 2007, стр.70
2. Ю. Капіца, С. Ступак Авторське право та суміжні права в інформаційному суспільстві // Юридична Україна – 2006, №8, стр.8

ЗМІСТ

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

Єгоров Олександр Павлович КОНСОЛІДАЦІЯ ЯК ФОРМА
ВПОРЯДКУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....3

Курган Вікторія Володимирівна УПРАВЛІННЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ТА
ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ.....6

Кухтик Станіслав Володимирович ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ
РОЗУМІННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ.....9

Маринич Людмила Валеріївна СТАНОВЛЕННЯ ТРУДОВОГО
ПРАВА УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ.....10

Трихліб Крістіна Олексіївна ТЕОРТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ РОСІЇ.....13

Ухач Василь Зіновійович КОДИФІКАЦІЇ КАНОНІЧНОГО ПРАВА
РИМО - КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ: ПОРІВНЯЛЬНО - ПРАВОВИЙ
АНАЛІЗ.....18

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

Домбровська Ольга Миколаївна ДОГОВОРИ І УГОДИ СВІТОВОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ВИЗНАННЯ
СОЦІАЛЬНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ.....22

Наливайко Лариса Романівна, Шишко Яна Русланівна ЮРИДИЧНА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІ
ПИТАННЯ.....24

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право**

<i>Данилюк Христина Іванівна</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР ЯК РЕГУЛЯТОР СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН: ЕКСКУРС В ЮРИДИЧНУ НАУКУ.....	28
<i>Корольов Віктор Володимирович</i> ПРО СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ, ЩО НЕ ПЕРЕДБАЧЕНІ ЦПК УКРАЇНИ.....	30
<i>Негода Олена Анатоліївна</i> ЗАХИСТ МАЙНОВИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ ПРИ УКЛАДЕННІ ПРАВОЧИНІВ ЩОДО ЇХ МАЙНА.....	32
<i>Піхур Марта Орестівна</i> ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ РЕНТИ: ОКРЕМІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....	35
<i>Семеген Зоряна Михайлівна</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ СПАДКУВАННЯ ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	37
<i>Семеген Мар'яна Михайлівна</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СКЛАДЕННЯ СЕКРЕТНОГО ЗАПОВІТУ.....	40
<i>Сковородько Ярослава Анатоліївна</i> СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ РОЗВИТОК ТА ЗНАЧЕННЯ ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ В УКРАЇНІ.....	42
<i>Турані Марта Йосифівна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ФАКТИЧНІ ШЛЮБНІ ВІДНОСИНИ.....	44

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право**

<i>Безпалько Сергій Вікторович</i> ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ ЗАХИСТУ ПЕЧАТОК І ШТАМПІВ ВІД ПІДРОБКИ.....	48
<i>Безпалько Сергій Вікторович</i> СПОСІБ ПІДРОБЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ.....	49

<i>Вільчик Тетяна Борисівна</i> ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ АДВОКАТА-ЗАХИСНИКА НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	51
<i>Воробйов Руслан Анатолійович</i> ПІДГОТОВКА ДОПИТУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВБИВСТВ.....	56
<i>Воробйов Руслан Анатолійович</i> ВИСУВАННЯ ВЕРСІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВБИВСТВ ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННОЮ ГРУПОЮ.....	57
<i>Дубінчина Ольга Михайлівна, Ніколайчук Віталій Андрійович</i> ПРОБАЦІЯ В УКРАЇНІ.....	58
<i>Запорощенко Наталія Андріївна</i> КЛАСИФІКАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ У СПРАВАХ ПРО ЗЛОЧИНИ ПЕРЕДБАЧЕНІ СТ. 317 КК УКРАЇНИ.....	60
<i>Іващенко Дар'я Володимирівна</i> ОСОБЛИВОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ ДАВАННЯ ТА ОДЕРЖАННЯ ХАБАРА.....	64
<i>Коцюбок Ірина Володимирівна</i> КРИМІНАЛІСТИЧНА ОДОРОЛОГІЯ: РОЗВИТОК ТА ПРОБЛЕМИ.....	67
<i>Кушнір Ангеліна Леонідівна</i> ОГЛЯД СТАНУ ЗАХИСТУ ВСТАНОВЛЕНОГО ЗАКОНОДАВСТВОМ ПОРЯДКУ ПІДЛЕГЛОСТІ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ЧЕСТІ НА РІВНІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ОКРЕМИХ КРАЇНАХ СВІТУ.....	69
<i>Німенко Марина Василівна</i> ІНСТИТУТ СУДУ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ.....	73
<i>Процько Ганна Іванівна</i> ПОСТАНОВА ПРО ПРИТЯГНЕННЯ ЯК ОБВИНУВАЧЕНОГО.....	75
<i>Снявський Сергій Михайлович</i> ОСОБЛИВОСТІ СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ СЕРІЙНИХ СЕКСУАЛЬНИХ УБИВСТВ.....	78
<i>Снявський Сергій Михайлович</i> ГРУПОВА ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ СЕРІЙНИХ СЕКСУАЛЬНИХ УБИВСТВ.....	80

Тихонська Єлизавета Михайлівна, Шклярів Костянтин Вікторович
ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....81

Чорний Андрій Михайлович ВИКОРИСТАННЯ
КРИМІНАЛІСТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ
ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КОРИСЛИВИХ УБИВСТВ.....84

Чорний Андрій Михайлович СЛІДОВА КАРТИНА ЯК ЕЛЕМЕНТ
КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОРИСЛИВИХ
УБИВСТВ.....85

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Муніципальне право**

Васильєва Олена Олексіївна РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В
УКРАЇНІ ЯК ІНСТИТУТУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА.....87

Печуляк Віталій Петрович АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ.....91

Токар Алла Миколаївна ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ
МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ.....93

Токарев Геннадій Миколайович ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ
ПРОБЛЕМИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОBOB'ЯЗКОВОГО
МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....94

Трудове право та право соціального забезпечення

Матвієнко Євгенія Петрівна ПРОБЛЕМА ПІДВИЩЕННЯ
ПЕНСІЙНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО
ДОСВІДУ97

Слизченко Володимир Володимирович ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ
РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ДОДАТКОВУ ВІДПУСТКУ
ПРАЦІВНИКАМ, ЯКІ МАЮТЬ ДІТЕЙ.....99

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

Барчук Ірина Вікторівна ДО ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ
ЕКОЛОГІЧНОГО КОДЕКСУ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ.
ОСОБЛИВОСТІ ВХОДЖЕННЯ ДО ЄС..... 103

Джуган Вікторія Олегівна ПРАВОВІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ
НАВКОЛИШНІМ ПРИРОДНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ..... 106

Мендик Людмила Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ МАТЕРІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЛІСОПОРУШЕННЯ..... 110

Настечко Катерина Олександрівна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В НОРВЕГІЇ..... 114

Фінансове право. Банківське право

Коваль Діана Олегівна ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО
ПРОЦЕСУ..... 116

Сирота Анатолій Іванович БАНК СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ЯК
ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ
УКРАЇНИ..... 119

Сторожук Ірина Петрівна МІСЦЕ БАНКІВСЬКОГО ПРАВА В
СИСТЕМІ ПРАВА..... 122

Господарське право. Господарське процесуальне право

Пасько Тарас Григорович ВНЕСЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ДО СТАТУТУ
ГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА..... 124

Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право

Гордейчук Віталій Вікторович WEB – ДЕПОЗИТАРІЙ, ЯК ОДИН
ІЗ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В ІНТЕРНЕТІ..... 127

Підписано до друку 13.12.2010
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 70 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99, 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net

